

EIS SPROOCH

erausgi vun der Actioun Lëtzebuergesch

Nr. 18 / Nei Folleg / XXIV. Jor / 1986

Wat dran as:

L.R.	Äddi Madame, a merci fir alles!	1
Guy May:	Gëlle Fra	5
René Kartheiser:	D'grouss Mass	12
hr.	D'Plaquette vun der Actioun Lëtzebuergesch fir den Tit Schroeder	13
Monique Hermes:	32 Stonne laang	15
Robert L. Phillippart:	De Kapp an der Architektur vum XIXten an XXten Jorhonnert zu Lëtzebuerg	19
Henri Muller:	De Kéisécker	21
Gil Mandy:	De wäissen Däiwelchen an de schwaarzen Engelchen	23
Robert Siuda:	Klenggeketen	27
Will Reuland	Aus der Lies...	30
Robert A. Malané:	Wunnqualitéit	31
Sonja Rob:	Wéi e Merci op enger oppener Hand...	32
Robert Siuda:	Et gët e Wuert	34
Monique Hermes:	Eng flott Experienz	34
Chr. Clement:	Am Novemberwand / Endlech Fréijar / Bei Boufanke verlauschtert	38
Alice a Gabrielle Schroell:	Religiéises	39
hr.	Dem Pränz Muttwëll séng Rees an D'Mäercheland	41
hr.	Theater-Saison 1984-85	43
hr.	Konterbont Theater-Notizen	51
hr.	Notizen	55
hr.	Et wor...	59
Alice a Gabrielle Schroell:	E Gebiet aus der Fondatioun	60
hr.	Nei Bicher	61
Marcel Lamy:	Rapport vun der Generalversammlung vun der Actioun Lëtzebuergesch vum 16. März 1985	71
hr.	Invitatioun op d'Generalversammlung 1986	80
Jacq Simonè:	Zeechnungen	

Äddi Madame, a merci fir alles!

Wien sech op déi eng oder aner Manéier fir eist Land, séng Leit, séng Existenz a séng Identitéit asetzt, deem as klor, datt den 9. Juli 1985 eng Perséinlechkeet vun äis fort an d'Éiwegkeet gaang as, déi an der Geschicht vu Lëtzebuerg eng monumental Plaz huet a behält.

1919 hun d'Lëtzebuurger d'Grande-Duchesse Charlotte gewielt; si war also vum Vollek als Chef vum Land gestëmmt gin... an Si selwer huet de Lëtzebuurger op all Fassong fir déi Decisioun recht gin! »Ech wëll d'Liewe vu méngem Vollek liewen...« Si huet et gelieft a materlieft; Si huet mat äis zesummen de Wee duerch gutt a schlecht a freeschlech Zäite gemaach; Si war fir äis alleguer e Middel vun engem intelligente Chef, engem léiwe Mënsch, enger gudder Mamm. Eis Groussherzogin Charlotte war wäit iwwer dat erausgewuess, wat ee gemenkerhand als »Symbol« gesäit; d'Lëtzebuurger hun sech mat Hir, an Si Sech mat äis an enger grousser Famill gefillt; wat Si mat äis an äis mat Hir verbonnen huet, dat gong wäit iwer Constitioun, Gesetz an offiziell Relatiounen eraus: mir haten a behalen en Häerz fir Si, grad esou wéi Si Hiirt Land a séng Leit gär hat.

Et sin déi Deg, wou d'Grande-Duchesse Charlotte op der Bor lung, esou vill déifgefillte Wieder gesot a geschräwe gin, datt een sech virkënt, wéi wann ee wëllt Blieder an de Bësch droen, wann een nach eppes weider wëllt soen. Wat ower jiddferengem gutt gedun huet, dat war dee feierlech-traurege Klackentoun, deen duerch eis ganz Press gaang as: en Zeechen, datt Si bei alle Lëtzebuurger »eng gutt Press« hat, an zwar an deem Sënn wéi d'Grande-Duchesse et 1945 selwer an enger Ried gesot huet, a wéi et op der Gëlle Fra an de Stee gehaen as:

... iwer alles eraus, dat äis als Partei als Klass oder Iwerzegung ënnerscheet, do gët et eng Wiirkelechkeet an en Ideal, déi fir äis alleguer déi selwecht sin: d'Lëtzebuurger Hemecht.

Dat seet alles fir een, deen éierlech an éierbar prett as nozedenken. Et as och an deem Sënn wéi eis Actioun – Lëtzebuergesch sech mat an d'Rei vun all de Lëtzebuurger stellt, fir eiser Groussherzogin Charlotte hiren Äddi an hire Merci ze soen.

Lex Roth

D'Actioun Lëtzebuergesch huet der groussherz. Famill hiirt oprichtegt Bäileed ausgedréckt, a krut den 19. Juli 85 dësen Tëlegramm:

etat

monsieur heng rinnen

president actioun letzebuergesch

21 breedewe

1917-luxembourg

villmools merci fir déi léifwieder vu bäileed

josephine-charlotte jean

Ried vum Här Jacques Santer, President vum der Regéierung, Staatsminister

Comémoratiounssëtzung vum 13. Juli 1985

Här Maréchal vun der Cour

Excellenzen

Dir Dammen an Dir Hären

Här President,

D'Verdëngschter vun eiser Grande-Duchesse Charlotte, déi elo an der Éiwegkeet as, wäerden an der Geschicht vun Lëtzebuurger Land fir ëmmer op de wichtegste Säiten ze fanne sin. Si huet fir Generatiounen e Beispill vun enger Gréisst virgelieft, där eise Stat e sëllegen ze verdanken huet; Hire Sënn fir Gläichgewicht, Onparteicheet an nobel Discretioun war eng historesch Chance fir e schwaacht Land, dat sech an Zäite vu sozialer Onrou, ekonomesche Krisen a Krich muss behaapten; déi Zäitspan vun engem halwe Joërhonnert, vum Éischte Weltkrich iwwer d'Katastroph an de Kräizwee vu 1940 bis 1945, iwwer den Opbau vum Land bis an d'Joëre vun där schéinsten Bléi, dréit de Stempel vun Hirer Perséinlechkeet.

Hiirt Häerz hat d'Grande-Duchesse bei äis gelooss, wéi Si 1940 an den Exil huet misse goen, mä duerch Hir feinziseléiert Intelligenz huet de Verstand séng Rechter fir d'Wuel vun eisem Land behal. Fir d'Lëtzebuurger as d'Groussherzogin Charlotte an der Resistenz, an der Deportatioun, an de Fräiheets-Armée wéi an der verhaasster Uniform vum Zwangsrekrutéier-

ten-Affer e Symbol vun all eisen Hoffnunge gewiescht. D'Stëmm vun eiser Grande-Duchesse huet äis Courage gin; hir Wierder hu Wonne geheelt an äis houfreg op eis Hemecht gemaach. Wie Si nom Krich gesinn huet, mat eisem geschante Land a sänge Leit kräischen, dee kann dat Bild vun enger gudder Mamm nët vergiessen. Wie bekennt, aus wat fir enger Déift vu Leed a Misär Si dono mat Hirem Vollek e modernen Industriestat opgebaut huet, deen huet fir Si en éierlechen a respektvolle Merci. Wie verstoe kann, wat d'Leeschtongen an der Transformatioun wéi an der Infrastruktur vum Land aus Hirer Zäit bedeuten, dee vernäipt sech mat Bewonnerung.

Op internationaler Basis huet d'Grande-Duchesse Charlotte fir Hiirt Land e Fong geluegt, deen äis et erlaabt huet, um Plang vu Weltorganisatiounen grad ewéi op deem vun den europäesche Communautéiten eise Wee ze maachen. Hir Dignitéit an Hirem intelligente Charme hun äis an der ganzer Welt e Kredit verschafft, deen äis op vill Manéieren zegutt komm as.

Wéi Hir Kinneklech Altesse d'Grande-Duchesse Charlotte den 12. November 1964 an dësem Héien Haus Hirem Fils, dem Ierfgroussherzog Jean déi iewescht Verantwortung iwwerdroen huet, konnt Si d'Kroun vum Land géint de gellenen Éierekranz vun engem gudden Gewëssen tauschen. Hir Hemecht stong op sécherem Buedem, matten am Respekt vun alle fräie Länner. Hir Successioun war wonnerbar ofgeséichert, vun engem Fils, dee mat de schéinste Qualitéiten aus eiser Dynastie de beschte Garant fir eist Lëtzebuerg as.

Här President,

Am Numm vun der Regirung wëll ech Hire Kinneklechen Altessen, dem Grand-Duc Jean, der Grande-Duchesse Joséphine-Charlotte an Hirer ganzer Famill dat déif gefüllte Bäileed vun eisem Land soen. Si solle sécher sin: d'Lëtzebuurger hun d'Uendenken un hir Grande-Duchesse Charlotte am Häerz; an der Geschicht vun eiser Hemecht huet Si déi schéinste Plaz.

(Dono gouf déi éischt an déi lescht Strof vun der »Hemecht« gesongen an d'Chamber as an d'Kathedral an d'Mass gaangen.)

De Chamber-President Léon Bollendorf

huet den 9. Juli 1985 an der Chamber den Doud vun der Groussherzogin mat dëser Wierder ze wësse gedon (75. Sëtzong, Dënschdeg, 9. Juli 1985 – n° 30/84-85):

Dir Dammen an dir Hären. Mir sin all déif bedréckt an am Häerz traureg. Elo grad krute mer déi traureg Nouvelle, dass d'Grande-Duchesse Charlotte eis fir ëmmer verloooss huet, an, et kann een et roueg soen, et as wéi wann eng Mamm vun eis gaange wär. Well genau dat war Si fir eist Land an all Lëtzebuurger, a wéi eng Mamm huet Si a gudden an a schwéieren Zäiten Hand iwwer eis gehalen an eis mat Hirem Exempel an Hirem Courage duerch déi schwéierst Zäit vun eiser Geschicht geféiert.

D'Léift, d'Affektioun an déi déif Veréierung, déi Hir während dene 45 Jor, wou Si d'Geschécker vun eisem Land geleet huet, a während Hirer Retraite zu Fëschbësch entgéint bruecht gin as, sin dee beschte Bewäis dëfir wéi mir all un Hir gehaangen hun. Hir Persoun, mat där immenser Ausstrahlung, der grousser Eleganz an deem onvergläichlechen Taktgefill, huet eis besonnesch während dene battere Jore vum Krich an der ganzer Welt bekannt gemaacht. A wéi de President Roosevelt zu Hir gesot huet »My dear child, I will bring you back home to your country« hu mir mat Recht all eis Hoffnungen un dee Saz gehaangen.

D'Grande-Duchesse Charlotte as zur Persounifikatioun vun eiser Fräiheet an Onofhängegkeet gin. Mat Hirem Numm op de Lëpse si vill Lëtzebuurger am Krich an den Doud gaangen. Deen triumphalen Empfang, deen Hir am Abrëll 1945 bei Hirem Heemkommen no Lëtzebuerg gemaacht gouf, war dee beschte Bewäis dëfir wat Si alle Lëtzebuurger bedeit huet. Si war vu kengem, egal wéi séng Astellung war, je köntestéiert. Si war ganz einfach Lëtzebuerg! Hir mënschlech a staatsmännesch Qualitéiten hu Si zu enger grousser Figur vun eiser Geschicht gemaacht. Haut musse mir mat schwéierem Häerz dëser Grande Dame a veréierter Souveraine fir ëmmer au revoir soen. Mir wossten all, dass deen Dag eng Kéier géing kommen, mä haut, wou Si fir

ëmmer vun eis gaangen as, denke mir ongären dorun, dass Si eis ni méi wäerd mat deem onvergläichleche Geste vun Hirer Hand zouwénken. Hire Doud soll eis d'Geleënheet gin nach eng Kéier ganz eescht iwwer déi Wäerter nozedenken, déi Si wéi keen anere personifizéiert huet an déi eis all sou léif sin.

Ech ruffen d'ganz Lëtzebuerger Vollek op Hir an denen nächsten Deg nach eng Kéier ze beweisen, wéi gär mir Si hatten.

D'Grande-Duchesse Charlotte wäerd fir éiweg an eisen Häerzer an an eiser Erënnerung weider liewen. A wann de Staatsminister Pierre Dupong 1939 am Cercle bei der Onofhängegkeetsfeier zu Hir gesot huet: »Madame, mir hun Iech gär«, da kann ech haut nëmmen am Numm vun eis alleguer soen: »Madame, mir haten Iech gär a mir wäerten Iech éiweg gär behalen«. Dem Grand-Duc, der Grande-Duchesse an der ganzer groussherzoglecher Famill wëllt ech vun där Plaz aus am Numm vun eis all soen, wéi mir Hir Trauer delen a wéivill mir eis am Häerz an a Gedanken, méi wéi je, mat Hinne verbonne fillen.

Loosse mer an Erënnerung a Veréierung vun eiser onvergiesslecher Grande-Duchesse Charlotte eng Minutt stëll a Gedanke bei Hir sin a vun Häerze merci soe fir dat, wat Si fir eist Land gemaacht huet.

Den 10. Mee 1940 as d'Grande-Duchesse Charlotte mat Hirer Famill a mat der Regierung an den Exil gaang. Et war fir Si keng liicht Entschëdung, mä déi eenzeg richteg. Dees war Si sech voll bewusst. An d'Geschicht huet bewisen, datt Si Recht hat.

Mat Hirem Protest géint d'Invasioun vun den Nazitruppen huet Si en éischten a ganz wichtigen Akt gesat, duerch deem eist Land all séng Rechter behal huet, fir séng Fräiheet enges Daags erëm ze gewinnen. Andeem Si de Symbol vun eiser Resistenz gin as, huet Si sech definitiv an den Häerzer vun de Lëtzebuerger déi Plaz eruerwert, déi Si ni méi verléiere wäert.

Op der Säit vun den Alliierten huet Si am Exil mat engem rare Courage an enger ganz grousser Dignitéit d'Lëtzebuerger Souveränitéit garantéiert, zesumme mat dem Prënz Félix an dem Ierfgroussherzog Jean, déi Sech an den Alliierten Armée fir de Kampf géint d'Nazioppressioun staark agesat hun.

D'Stëmm vun der Groussherzogin aus der Friemd huet ëmmer erëm de Lëtzebuerger neie Mutt gemaacht, denen heiheem, an denen, déi den Occupant an d'Prisongen, an d'Konzentrationslager, an d'Ëmsiedlung, an d'Wehrmacht, an an d'Resistenz am Ausland verschloen hat. Ouni Hiren Asaz bei den Alliierten, ouni d'Affer, déi Si zesumme mat alle Lëtzebuerger an der schrecklecher Zäit am Krich op Sech geholl huet, wär Lëtzebuerg ënnergaangen. Méi wéi je virdrun as d'Groussherzogin Charlotte zur Incarnatioun vun eiser Fräiheet an Onofhängegkeet gin. Well Si wéi keen aneren d'Leed vun hire Leit gedeelt a mat hinne gefillt huet, as Si definitiv zu där grousser histoirescher Personalitéit gin, als déi Si an d'Geschicht ageet an ëm Déi mir haut trauern.

Wéi Si de 14. Abrëll 1945 an Hiirt zerstéiert Land erëm koum, as d'Freed, déi Hir an engem triumfalen, onvergiesslechen Empfang entgéint geschloën as, zum beschte Beweis gin fir dat wat Si alle Lëtzebuerger bedeit huet.

Schon den Dag no Hirem Heemkommen huet Si hei an der Châmber, an engem memorabelen Opruff un hirt Vollek, dem Land neie Mutt an nei Hoffnung gemaach. Mat Tréinen an den Äen as Si an denen Deg duerno duerch d'ganz Land gereest an huet Sech ugekuckt, wéi d'Stied an d'Dierfer am Krich gelidden haten. Wéi mir all war Si déif bedréckt, mä wéi mir all wosst Si, datt et nëmmen eng Léisung géing gin, fir alles gutt ze maachen: an zwar déi vum neien Opbau vun der Hemecht, mat alle Kräfte, déi eis zur Verfügung stoungen. Dat as eis gelongen. Mat Hir hu mir awer och ëm déi getrauert, déi d'Hemecht nët méi rëmgessinn hun, oder op hirem Buedem fir d'Fräiheet d'Liewe gelooss haten, an denen hir Erënnerung, grad wéi elo Hir, fir éiweg an eis Häerzer agravéiert as.

D'Rekonstruktioun as mat der industrieller Diversifikatioun zesumme gaangen a mat dem Liewensniveau, deem an d'Luucht gong. Villes gouf geleescht op wirtschaftlech, sozialem a kulturellem Plang a lues gouf eist Land zu engem moderne Stat, deem iwwehall unerkannt as. Lëtzebuerg as eng europäesch Hauptstadt an ee grouse Finanzzenter gin, an as haut an alle groussen Organisatiounen vun der fräier Welt vertrueden. D'Groussherzogin wosst, wéi wichtig dat alles fir Hiirt Land war. Mat grousem

Interessi an enger selener Kompetenz huet Si sech dofir agesat, datt eist Land zu deem gouf, wat et haut as.

Bei Hiren offizielle Visiten am Ausland huet Si eng ganz grouss Impressioun gemaach an och d'Staatsgäscht, déi Si heiheem ëmpfaangen huet, hu vun Hir an dem Land dee beschte Souvenir mat heem geholl. Vill hun eis ouni Zweifel ëm Si beneit.

Derzou koumen Hir onvergläichlech Eleganz, Hire Charme an Hir Einfachheet. Si war, an dat gouf an dësen Deg ëmmer erëm ervirgestrach, eng ganz grouss Damm, an Hire Prestige an Hir Ausstrahlung hun all Lëtzebuerger mat Stolz erfëllt.

Nodeem Si 1961 den Ierfgroussherzog zu Hirem Stellvertreder agesat hat, an sou Hir Retraite préparéiert huet, konnt Si den 12. November 1964 eiseem veréierte Grand-Duc Jean den Troun vum Land iwwerloossen, mat dem séchere Gefüll, datt Si fir eis Hemecht wiirkelech alles gemaach hat, wat an Hirer Muecht an an Hire Kräfte stong.

E Monument fir d'Grande-Duchesse Charlotte

Regéierungsdeklaratioun

Den 9. Juli 1985 huet d'Grande-Duchesse äis fir ëmmer verlooss. Si huet eist Land a schwéierste Joëre mat grousser Intelligenz a mënschlecher Noblesse als Virbild fir heiheem an dobausse geleet; 45 Joër laang hun d'Lëtzebuerger an Hir en ieweschte Chef mat de beschte Qualitéite gehat, deem si sech 1919 selwer gewielt haten.

Eist Vollek huet Hir an engem immense spontane Schwonk vu Sympathie merci an äddi gesot, a mir wëllen an enger Actioun vun nationaler Solidaritéit de Souvenir un d'Grande-Duchesse Charlotte mat engem Monument lieweg halen. A sénger Sëtzung vum 11. Juli hat de Regéierungsrot d'Iddi fir dat Monument guttgeheesch.

Dofir invitéiert d'Regierung d'Lëtzebuerger haut, fir bei der nationaler Souscriptioun matze-

maachen, aus deer d'Monument fir d'Undenken un d'Groussherzogin Charlotte opgeriicht gët.

Lëtzebuerg, den 10. September 1985.

Jacques Santer, Jacques F. Poos, Benny Berg, Robert Krieps, Fernand Boden, Jean Spautz, Jean-Claude Juncker, Marcel Schlechter, Marc Fischbach, Johny Lahure, René Steichen, Robert Goebbels.

Zesummesetzung vun der Regéierungskommissioun

An d'Regierungskommissioun, déi fir d'Koordinatioun an d'Organisatioun verantwortlech as, si folgend Membere genannt gin:

Lex Roth, conseiller de gouvernement au ministère d'Etat, président; Gast Gengler, professeur-attaché au ministère des Affaires culturelles, secrétaire; Fernand Schanen, fonctionnaire aux CEE e. r., secrétaire-adjoint; Fernand Pesch, conseiller de gouvernement adjoint au ministère des Travaux publics; Marc Schloesser, commissaire du gouvernement près la Banque Internationale; Constant Gillardin, directeur de l'Administration des Bâtiments publics; Roland Baldauff, directeur-adjoint de l'Administration des Bâtiments publics; Corneille Brück, président-directeur de la Caisse d'Epargne de l'Etat; le président du Conseil national de la Résistance ou son délégué; le président de l'Association des Anciens Combattants Luxembourgeois de la Guerre 1939-1945 et des Forces des Nations Unies, ou son délégué; le président de la Fédération des Victimes du Nazisme Enrôlés de Force, ou son délégué; le président du Conseil d'Administration de l'Oeuvre Grande-Duchesse Charlotte ou son délégué; le maréchal de la Cour grand-ducale, ou son délégué; Jean Horger, architecte-directeur de la Ville de Luxembourg, ou son délégué; Jean Flick, ingénieur-directeur de la Ville de Luxembourg, ou son délégué; Edmond Israël, directeur de banque; Georges Heisbourg, ambassadeur e. r.; Jean-Pierre Oestreicher, inspecteur général de l'Enseignement primaire; Gilbert Trausch, directeur du Centre Universitaire de Luxembourg.

Guy May

Gëlle Fra

E Bléck hanner d'Kulisse vun den Aarbechte vum Organisationscomité 1922/23.

Et as ewell vill iwwer d'Geschicht vun der »Gëlle Fra« – dem Monument du Souvenir – gesot a geschriwwen gin. Kee Monument zu Lëtzebuerg huet esou en héie Symbolwäert ewéi jhust eis »Gëlle Fra«.

Fir déi zweet Aweigung vum Monument – och dat as aussergewöhnlech – huet de Comité fir d'Rekonstruktioun vum Monument du Souvenir, deen ënnert der Presidentschaft vum Lex Roth stong, eng Brochure erausgin mat interessanten an deelweis bis dohin onbekannte Beiträg (Eis gëlle Fra, 1920, 1940, 1985, Impr. Centrale, 1985). D'Zeitungen hun Artikelen iwwer déi mouvementéiert Geschicht vum Monument bruecht, den »Hei-elei, Kuck-elei« huet e flotte Film iwwer d'Aweigung vum 1923 an 1985 gewisen. Am Staatsarchiv war eng Dokumentar- a Photosausstellung iwwer d'»Gëlle Fra« organiséiert gin, déi wéinst dem groussen Interesse bei de Leit huet misse verlängert gin. Och den Här Armand

Jung vu Bouneweg war dës Ausstellung kucke komm an huet eis bei der Geleënheet en Dossier gin, dee säi Papp sénger Zäit zesummegeesat hat. Den Här Armand Jung as nämlech de Jong vum Nicolas Jung, dem Initiator vum Monument du Souvenir an déi »driewent« Kraaft am Comité d'Organisation. Schued war et du, wéi mer deen Dossier kritt hun (20. Juni 1985), ze spéit fir déi interessant a bis elo onbekannt Dokumentatioun nach fir d'Brochure ze gebrauchen. Dofir wëlle mer mat dësem Bäitrag den Dossier »Gëlle Fra« nach eng Kéier opschloen an duerno nach interessant Einzelhete méi komplett maachen. Den N. Jung hat eng Parti Korrespondenz, Rechnungen, perséinlech Notizen asw. vum Comité versuergt. Aus dësem Archivmaterial as deen heite Bäitrag zesummegeestalt gin an e Bléck hanner d'Kulisse vum deemolegen Organisationscomité erlaabt. Mir soen dem Här *Armand Jung* villmools merci fir säin Entgéintkommen.

Gläich nom Waffestëllstand, dem Armistice, vum 11. November 1918 hat den Nicolas Jung vu Bouneweg – hee wor Eisebunner, mä war och op der gewerkschaftlecher a politescher Bühn aktiv – d'Iddi, dene Lëtzebuurger Jongen, déi an de franséischen a belschen Armée gefall woren e Monument opzeriichten. Déi Iddi huet hien och séngen zwéi Parteifrënn Maurice Pescatore an Aloyse Kayser schrëftlech matgedeelt. Den 23. November 1918 huet den Här Kayser dem N. Jung op säi Bréif geäntwert, an en huet déi Iddi vum Monument groussaarteg fond. De M. Pescatore huet keng schrëftlech Äntwert gin.

Den 1. Dezember 1918 wor eng politesch Versammlung am Pole-Nord an do huet dun den A. Kayser e.a. dat hei gesot: E gudde Frënd vu mir hat eng gutt Iddi, nämlech dene Lëtzebuurger, déi am Krich gefall sin, e Monument opzeriichten. D'Leit wore vun deem Virschlag begeeschtert. Mä wann och den N. Jung am Sall war, huet den A. Kayser him säin Numm net genannt.

Den 2. Sonndeg vum selwechte Mount wor erëm eng Versammlung am Pôle-Nord, dës Kéier vum Eisebunnerverband. Du huet den N. Jung séng Iddi selwer ënner d'Leit bruecht an huet gemengt, du ewell, d'Konstitutionsplaz wir dofir déi bescht Plaz fir dat Denkmal opzeriichten.

E puer Deg drop begeint den N. Jung dem Tramskolleg Nic. Jamin. Dee frot säi Frënd, ob e schons vum neie provisoeresche Comité fir de

Bau vum Monument du Souvenir gehéiert hätt. Eng Zeitung hat vun der Versammlung, déi am Biirger-Casino war, eppes geschriwwen, an och d'Nimm vum provesoresche Comité publizéiert: Charles Larue, Math. Tresch, J. Junck, M. Pescatore, A. Kayser. Mä den N. Jung wor nët derbei. Dorobberhin huet en dem M. Pescatore geschriwwen a sech beschwéiert, datt hien (N. Jung) nët am Comité wär. Den 22. Dezember äntwert de Maurice Pescatore op dee Bréif, entschëllegt sech, mä mengt d'Organisationsaarbechte wiren a gudden Hänn. Zer gläicher Zäit krut den N. Jung eng Invitatioun fir an eng Versammlung vum provesoresche Comité ze kommen, am Lokal vun den Ingénieuren. An deer Versammlung sollt den definitive Comité op d'Bee gesat gin.

Den N. Jung as dohinner gaang an huet vill Leit begéint, déi en nët kannt huet. De Virsätz hat de Charles Larue, de Math. Tresch wor säi Sekretär. Et as nëmmen op franséisich geschwat gin, an e puer Leit hun d'Iddi vum Monument fir sech an Usproch geholl. Den N. Jung freet sech d'Wuert, an huet op lëtzebuergesch gesot, datt d'Iddi effektiv vun him stame géif an en huet déi zwéi Bréiwen, déi en un de Maurice Pescatore an den Aloyse Kayser geschriwwen hat, gewisen a virgelies.

Bei der Wiel vum éischte Comité as de Charles Larue President gin, als Sekretär gouf de Math. Tresch gewielt, an als zwete Sekretär den N. Jung, Caissier gouf den Nic. Zimmer-Marold.

No där Versammlung huet den N. Jung den Dépêtiéreten W. Hildgen begéint. Dee sot em, e sollt emol an d'Groussgaass bei de Beaucolin d'Fenster kucke gon.Do wor tatsächlech en Opruff vun engem Rolléngergrënnesche Veräin ausgestellt, wou d'Leit invitéiert goufen d'Sue fir e Monument, e Projet Aloyse Kayser, anzebezuelen...

E puer Deg drop goufen déi éischt lokal Comitée gegrënnt. Mä tëschent dem President Larue an dem Sekretär Math. Tresch huet et nët esou richtig geklappt an esou gouf e groussen Deel vun der Aarbecht am Büro vum N. Zimmer-Marold erliedegt.

Wéi et ëm de »Standort«, d'Plaz, vum Monument gong, huet den A. Kayser am Numm vun e puer Membere virgeschloen beim Sporas-Terrain en

Triumphbou opzeriichten. Dee Virschlag as nët ugehall gin an no villen aneren Iddiën an no laangen Diskussiounen as dem N. Jung säi Virschlag d'Monument op der Konstitutiounsplaz opzeriichten, ugehall gin.

E Comité technique huet dunn e Concours fir Artisten ausgeschriwwen. Zwanzeg Skulpteuren hu matgemaacht an d'Maquette vun hirem Projet goufen am Cercle ausgestellt. Den 1. Präis krut den Nidderkäerjhénger Claus Cito. D'Denkmal sollt aus Granit sin, an de Cl. Cito huet sech dofir direkt mat der Marberie Jacquemart a Verbindung gesat. Kuurz drop heescht et dunn op ee Mol an enger Zeitung – op Wonsch vum Comité technique – d'Denkmal sollt aus Lëtzebuurger Stee gebaut gin, dat wir 50.000 Frang méi bëlleg an de Liwwerant, den Här Dewael, wir de Papp vun engem brave Lëtzebuurger Légionnaire.

Dat huet de Jacquemart op de Plang geruff. Den N. Jung huet Récksprooch mat em geholl a verséichert, et wir um ganze Comité fir d'Material vum Monument ze bestëmmen. (Den technesche Comité huet aus den Häre Charles Larue, Vict. Dondelinger, Ant. Hirsch, Alb. Rodange an Al. Houdremont bestan). De Jacquemart hat och schons mam Cito e Präis (104.000 Frang) ofgemaacht an hat d'Material provisoresch bestallt. En huet dem M. Jung verséichert, hie géif kee Geld mat der Commende verdéngen, mät et wir eng Prestige-saach fir séng Firma.

Gläich drop as den N. Jung bei de Ch. Larue gaang, fir iwwert deen ominösen Zeitungsartikel ze schwätzen. Mä do wor den Emfank nët grad häerzlech an et as zimlech haart hiergaang. De Ch. Larue huet och gemengt, et wir onméiglech 84 m³ Granit fir dee Präis vun 104.000 Frang ze liwweren.

Dee selwechten Owend as den N. Jung du bei de Cl. Cito heem gefuer an deen huet him verséichert, datt en e mëndlechen Arrangement mat der Firma Jacquemart ofgemaacht hätt, ma datt se nach op déi definitiv Zouso vum Comité géife waarden.

Deen Dag drop sin du den N. Jung an de Jacquemart bei de Ch. Larue gaang an de Präis vun 104.000 Frang gouf dem President confirméiert, och wann an der Zwëschenzäit d'Präisser nees erëm eropgaange wiren.

Dorophin huet den N. Jung de Comité Central zesummegegruff fir iwwer d'Material vum Monument ofstëmmen ze loossen. Mä well nëmmen 9 vu 35 Membere komm waren, konnt näischt Festes ofgemaacht gin. Du huet den N. Jung dene 35 en ageschriwwene Bréif geschéckt an dora gefrot, ob d'Material aus »Granit« oder aus »Pierres du pays« gebaut sollt gin. De Präis fir déi zwou Zorte wor dee selwechten. 29 hun der geäntwert an haten sech fir de Granit entscheed. Domat wor déi Fro emol geléist, wa se och déi eng oder déi aner Bloder gemaacht hat.

Am Juni 1922 hun d'Aarbechten op der Konstitutionalsplaz ugefaang. Hei elo e puer Auszich aus dem Batty Weber séngem Abreisskalender aus der Luxemburger Zeitung vom 20. Juli 1922.

De 27. Mee 1923 wor et dann esou wäit: D'Monument konnt feierlech ageweit gin. Mee dat wor och alt nët ganz wéi et an den Zeitunge stong a wéi d'Photoen et ausweisen.

Duurch Intrige waren Onenegketen am Comité entstan an dobei soll e Lëtzebuurger, deen zu Paräis gewunnt huet, béis matgeméicht hun.

De franséische Gesandten zu Lëtzebuerg, Mollard, hat bei sénger Regierung gefrot fir verschidde Membre vum Comité e Geelchen ze iwwerreechen, mä séng Chefe vu Paräis hate gemengt dat wir eng Saach vun der Lëtzebuurger Regierung. An deer Saach as dunn emol näischt geschitt, d'Gelércher waren deemno Schold um Kaméidi am Comité. Ma d'Aweigungsfeierlechete sin awer nach gutt iwwer d'Bühn gaang.

Wéi d'Denkmal esou wäit do stong, hun sech e puer franséisch-frëndlech Lëtzebuurger zesumme gedoen, fir um Nikloskiirfech e Mausoleum fir déi Fransousen ze bauen, déi um Militärkiirfech a Clause begreuwe waren... Mä um Nikloskiirfech war de Moment, wéi et schéngt, keng Plaz fräi, Plaz, déi grouss genuch wär.

Iwwerem Baue vum »Monument du souvenir« war och beschloss gin, esou wéi zu Bréissel an zu Paräis, en onbekannten Zaldot dra bäizesetzen an déi Virberedungen derzou waren och ewell ugelaaf. Dës Absicht hat elo de Comité vum Mausoleum fir sech geholl an d'Stad Lëtzebuerg hat op eemol eng grouss, fräi Plaz um Nikloskiirfech fond. Domat läit den onbekannte Lëtzebuurger Zaldot elo bei sénge 64 gefalene franséische

Komeroden. Bei der Aweigung vum Mausoleum waren och erëm Streidereien am Comité vum Monument du Souvenir entstanen.

Vill Leit hun deemools gemengt den onbekannte Lëtzebuurger Zaldot wir am Monument op der Konstitutionalsplaz bäigesat. 'T sin esouguer Leit, déi am Krich gemengt haten, wann en Zaldot am Monument bäigesat gewiescht wir, hätten d'Preisen d'Monument nët zerstéiert, well dat eng »Grabschändung« gewiescht wir.

Nom Ofschloss vum Budget vun der »Gëlle Fra« – anescht hun d'Lëtzebuurger nët méi derfir gesot – war en Iwwerschoss vun 28.726 Frang an der Keess.

An der Versammlung vum 2. Dezember 1923, ënner dem Virsätz vum 2. President Edmond J. Klein (dem Papa Klein) an dem N. Jung huet de Caissier, den N. Zimmer-Marold, virgeschloen d'Halschecht vun der Zomm un de Comité vum Mausoleum ze iwwerweisen. Dee Virschlag gouf awer nët ugeholl, d'Geld sollt de Witfraen an de Kanner vun de gefalenen Zaldoten zoukommen.

Dat war déi lescht Comité-Versammlung vum »Monument du Souvenir«, der »Oeuvre nationale pour l'érection d'un monument à la mémoire des soldats luxembourgeois tombés au champ d'honneur«.

No der Aweigung waren nach e puer Aarbechten an a ronderëm d'Monument ze maachen (Bänke ronderëm asw.) an den N. Jung an de Stadarchitekt N. Petit haten sech mat der Ënnerstëtzung vun der »Assoville belge« (Association des villes belges et luxembourgeoises, Bréissel) an der ARBED deer Saach ugeholl an op e gutt Enn bruecht.

Kuuz derno gong den N. Jung bei de Caissier N. Zimmer-Marold, mä do gouf en nët gutt emfaang. Deen hat jhust ee Wonsch, an dee war fir der Caisse lasszegin. Den N. Jung konnt de Caissiers-posten awer nët ouni Beschloss vum Comité unhuelen. De President Ch. Larue hat sech ganz zréckgezun – en hat jo kee Geelche kritt – an dunn huet den 2. President Edm. J. Klein dem N. Jung de Posten als Caissier iwwerdroen.

Den N. Jung wollt du dat Geld perséinlech ënner d'Hannerbliwwe vun de verstuerwenen Zaldote verdelen, en huet de Plang awer geschwënn opgin. En as op séng Käschten op Paräis gefuer an huet dem President Steiner vun der Hëllefsga-

nisatioun »La Luxembourgeoise« 4.400 Frang gin, dem President vun der »Amicale des Engagés Volontaires Luxembourgeois« 1500 Frang. De President vun der Amicale des Volontaires Luxembourgeois L. Kettel, déi hire Sätz hei an der Stad hat, krut 511,40 Frang. Well de Comité sech duurch séng Streidereie selwer opgeléist hat, gouf den Énnerhalt vum »Monument du souvenir« op d'Stad Lëtzebuerg geschupst. Wéi méi spéit rondrëm d'Denkmal huet missen ugestrach gin, huet de Buergermeeschter Gast. Diderich dem N. Jung (!) matdele gelooss, fir den Usträichermeeschter Bourkel unzestellen. Wann awer a leschter Minutt de Stadarchitekt Petit nët agesprong wir, hätt den N. Jung och nach dären den Usträicher aus sénger Täsch bezuelen. D'Gemeng wollt ufanks näischt dermat ze din hun. Fir d'Jorhonnertfeier vun 1939 huet d'Firma Jacquemart awer am Opdrag vun der Gemeng e puer Reparaturen um Monument gemaacht.

Eng Woch virun der Zerstéierung vun der »Gëlle Fra«, de 14. Oktober 1940, gouf den N. Jung duurch e Bekannte vum Schäfte Jacquemart matgedeelt, datt de Gauleiter Gustav Simon no-

froe gelooss hätt, wat fir Membre vum Comité vum Monument du Souvenir nach um Liewe wieren. Hien (den N. Jung) sollt dofir oppassen, et géif bestëmmt eng »Hausdurchsuchung« bei him gemat gin. Et wir och virgesin d'Denkmal ofzerappen. Déi wäertvollst Schrëftstécker hat den N. Jung schons am Staatsmusée ofgin. Dofir as hien du bei de Josy Meyers, den deemolege Museumsdirekter, gaang an huet deem Bescheed gesot vun deem, wat d'Preise wëlles wieren. Du äntwert de J. Meyers, da géif och bestëmmt am Musée eng »Durchsuchung« gemaacht hin, an en huet dem N. Jung d'Dokumenter erëm gin, a gesot, e soll se gutt verstoppenn... Ma et koum nët zu deer »Hausdurchsuchung«.

Den 19. Oktober wor den N. Jung an der Stad a wollt kucken ewéi et mat der »Gëlle Fra« wir. Wéi et schéngt hat de Schäfte rot dem Gauleiter Simon ze verstoe gin, si géifen déi zwou Placke mat dem Hommage vum Maréchal Foch a Général Gillain ewech huelen, wann dann d'Monument kënnt stoe bleiwen.

Ronderëm d'Monument wore vill Leit: Lëtzebuerger an Uniformierter. Och de Stadarchitekt

Denkmäler und Ausstellungen stehen im Ruf, nie rechtzeitig fertig zu werden.

Unser Monument du Souvenir will von dieser Regel eine Ausnahme machen.

Auf dem Konstitutionsplatz sind die Arbeiter dabei, die Fundamente auszuheben. Herr Claus Cito, der Schöpfer des Denkmals, ist auf den Termin fertig. Alles läßt darauf schließen, daß diesen Herbst, wie es in Aussicht genommen war, die feierliche Einweihung stattfinden kann.

So ist aus einer Idee glücklich Erz und Stein geworden.

Wer kann bestimmen, wann und in welchem Hirn zuerst der Keim zu dieser Denkmalsidee entstanden ist? Denn in dem Moment, wo der Gedanke sich in Worte kleidete und die Worte zur Werbung in den Zeitungen wurden, da war die Idee längst über die Zeit der Empfängnis hinaus. Wollte man eine Umfrage darnach veranstalten, wo sie zuerst den Körper des Wortes angenommen hat, so würden sich zweifellos viele Väter melden.

Aber darauf kommt es nicht an. Die wahren Väter dieses Denkmals sind die jungen Söhne unserer Heimat, die in den Reihen der Westmächte gekämpft haben. Das Denkmal erhält Sinn und Bedeutung aus der Tatsache, daß der Sieg der Westmächte uns von der fremden Besetzung befreite, die uns Wehrlosen in ein paar Morgenstunden das entrissen hatte, worum draußen auf der ganzen Linie der erbitterte Kampf fünfzehn Jahre lang ging: Das freie Schalten auf eigenem Boden.

Die Toten, denen das Denkmal gilt und die unter französischen und belgischen Fahnen gefallen sind, stehen uns als Sinnbild dieser Befreiung, an der wir auf diese Weise auch unser Teil haben. Wir brauchen uns also nicht grade alles vom Ausland schenken zu lassen.

So geht die Linie zurück, über den Keim zur Denkmalsidee, bis in den Graus der Schlachten, bis in Herz und Hirn der Kämpfenden, die eines Stammes mit uns waren, die in den Schützengräben und Lazaretten sich in die Heimat träumten, die im Gefrach und Gedröhn des Sperrfeuers und im Wahnfinn der Alltäde vielleicht einen lieben Namen von zuhaus suchten, die zu Tode getroffen mit dem ersten Wehlschrei nach der Mutter hinstürzten.

Pater est, quem justae nuptiae demonstrant. Vater ist derjenige, den eine richtige Ehe als solchen nachweist.

Ich mische mich nicht in den Zivilstand irgend eines Mitbürgers oder seiner Familie. Aber als ich vor einigen Tagen hier von der Vaterschaft der Idee zu unserm Freiheitsdenkmal sprach — ich werde ihm von heute ab konsequent diesen Namen geben — da sprach ich die Vermutung aus, daß sich auf eine Umfrage wahrscheinlich viele Väter melden würden. Da ist es also wichtig, gleich den richtigen festzustellen.

Herr Lokomotivführer N. Jung aus Bonneweg gewinnt der Konkurrenz jeden möglichen Vorsprung ab, indem er sich als einzigen, unbestreitbaren, dokumentarisch nachweisbaren Vater meldet.

Nebenbei: Ich habe Zweifel über die Berechtigung der Bezeichnung Vater. Es will mir schließlich scheinen, daß es sich hier um eine Art von generatio spontanea handelt, bei der es genügt, wenn eine Mutter vorhanden ist. Die Idee zum Denkmal ist selbstschöpferisch im Gehirn des Herrn N. Jung entstanden, das sie ausgetragen und ans Licht geboren hat. Indes, da Herr Jung sich wahrscheinlich nicht gerne Mutter nennen hört, so lassen wir es beim Vater bewenden.

Zwischen jenem Bild und dem vollendeten Denkmal, welche Fülle chaotischen Geschehens! Und durch alles hindurch entwickelte sich stetig und sicher der Keim, der sich zu diesem Gedächtniswerk auswachsen sollte. Konsequenter und gebiegener ist selten eine Idee samt allem dazu gehörigen Materiellen verwaltet worden, wie diese Denkmalangelegenheit.

Und so wird als Pendant jenes grauenvollen Bildes an einem schönen Herbsttag sich auf dem alten Festungswall ein anderes, freudig weihewolles entfallen, inmitten dessen unsere toten Befreier Auferstehung in Bronze und Stein, in Sang und Klang und befeuert Worten feiern werden.

Nur der Name gefällt mir nur halb. „Monument du Souvenir“ ist ein Pleonasmus. „Denkmal des Andenkens“.

Warum sollen wir ihm nicht den Namen geben, den es verdient, der zu ihm paßt und der mehr und Deutlicheres bedeutet, als Monument du Souvenir?

Warum soll es nicht Freiheitsdenkmal heißen?

Das Regional-Comitee der Gemeinde Eich

für das

MONUMENT DU SOUVENIR

Mitbürger der Gemeinde Eich!

**Der grosse Krieg hat ein Ende genommen:
Freiheit, Recht und Gerechtigkeit feiern den Sieg.**

Tief erschüttert und voller Wehmut gedenken wir heute all derjenigen, welche diesen Sieg mit ihrem edlen Blut erkämpft, und uns durch ihre unvergleichlichen Leistungen vor den Schrecken und Wehen des Völkermordens bewahrt. Sie rufen alle unser Gedächtnis an ihre Hingabe und Opferwilligkeit wach.

Auch in unserer Mitte — allernächster Mitte sogar — hat der Dämon Tod eine entsetzliche Lücke gerissen. Tausende von unsern Landessöhnen haben den Triumph der Humanität, die Befreiung des heimatlichen Bodens vom Barbaren- und Bedrängerjoch mit ihrem kostbaren Leben eingebüsst; sie liegen auf dem Felde der Ehre dahingemäht als glorreiche Opfer einer heiligen Idee, und schlafen dort den ewigen Heldenschlaf des Ruhms.

Ehre, Preis und Dank ihrem Andenken!

Werte Mitbürger!

An euch alle tritt das Pflichtgefühl heran, euch allen gilt der Ruf, den unter den glorreichen Fahnen der Entente gefallenen Heldenmännern der Nation, den Tribut der Anerkennung und der Verewigung zu entrichten.

Diesen Gedanken zu verwirklichen, hat sich hierorts ein Regional-Comitée gebildet, welches die Beschaffung von Geldern für die Errichtung eines Ehrendenkmals, des sogenannten „Monument du Souvenir“ erstrebt.

Es werden dieserhalb in den einzelnen Sektionen der Gemeinde Vereinsveranstaltungen stattfinden, deren tatkräftige Unterstützung wir hiermit aufs wärmste anempfehlen.

Auch werden in den allernächsten Tagen sich opferwillige Personen aus unserer Mitte bei euch einfinden, Geldbeträge zu diesem patriotischen Werke in Empfang zu nehmen.

Es gebe jeder nach seinen Vermögensverhältnissen was irgendwie er kann, auch die kleinste Gabe ist willkommen.

Dank, herzlichen Dank den edlen Spendern!

Dank, vielmals Dank jedweder Mühewaltung!

Die Kommission, welche mit der Sammlung von Geldern betraut ist,
setzt sich aus folgenden Herren zusammen:

Sektion Beggen.

HH. Jungblut Jean.

Sektion Dommeldingen.

HH. Lutgen Nic., Lamesch Aug.

Sektion Eich.

HH. Rappalle D., Schwartz G.

Sektion Kirchberg.

HH. Nickels H., Schiltz Th.

Sektion Mühlenbach.

HH. Schlösser Ch., Thibeau A.

Sektion Neudorf.

HH. Reuter H., Poinsignon N.

Sektion Weimerskirch.

HH. Staudt J. B., Bichel Jos.

Monument du Souvenir.

Concours préliminaire. — Conditions et orientations.

1. Le Monument doit affecter les formes simples qui conviennent au caractère du pays luxembourgeois et de sa population.
2. Le concurrent envisagera une dépense de 200 000 à 250 000 francs. Les dessins et esquisses doivent donc tenir compte d'une dépense de ces imports.
3. Des dessins et esquisses suffisent aux fins du présent concours qui n'est que préliminaire, ou plutôt un acheminement vers le concours définitif.
4. Seule, la Place de la Constitution (ville de Luxembourg) entre en ligne de compte. Tout travail doit donc être adapté à cette place.

Toutefois, l'artiste doit envisager deux endroits de cette place, le point central et le coin méridional qui domine la vallée avec vue sur les ponts et les promenades voisines. Le Comité espère que les dessins appliqués à l'un **et** à l'autre de ces endroits lui serviront à s'entendre sur le choix définitif de l'un d'eux.

Les esquisses différeront suivant l'emplacement auquel elles s'appliquent.

5. L'artiste envisagera la construction d'un Monument proprement dit, rien d'autre.
6. L'idée dominante résidera dans la reconnaissance du pays, dans le souvenir qu'il gardera de ses enfants dévoués, dans les pensées patriotique et humaine qui ont dicté leur sacrifice.

Pour en revenir à l'article premier, le concurrent doit se garder de toute exagération dans l'expression de l'idée qu'il traduit. Il doit surtout considérer que le Grand-Duché n'a pas été un pays belligérant, que ses fils engagés n'y avaient reçu aucune instruction militaire, et qu'en conséquence il serait excessif de donner au Monument un cachet par trop militaire. Par contre, il ne doit pas non plus trop faire abstraction de ce cachet. C'est son affaire de trouver la note juste et de concrétiser les idées générales qui viennent d'être formulées.

Toute allusion désobligeante pour une nation étrangère quelconque doit être évitée.

7. Les dessins doivent être accompagnés d'une légende explicative.
8. Ils doivent être déposés aux bureaux Zimmer, place Guillaume à Luxembourg, avant le 1er mai prochain. On désire qu'ils ne soient pas roulés. S'ils sont collés sur carton, ce sera parfait.
9. Le secret est assuré quant aux noms des auteurs, s'ils le désirent.
10. Pour ce concours préliminaire aucune bonification ne sera accordée.
11. Le comité technique appréciera les dessins présentés et les soumettra, avec ses avis motivés, à la commission centrale.

Un concours définitif sera éventuellement ouvert entre les auteurs des dessins agréés.

12. Tous les dessins, agréés ou non, peuvent être retenus et reproduits en réduction dans l'Album historique qui sera publié lors de l'inauguration du Monument.
13. L'échelle prescrite pour les dessins et esquisses est de 1 : 20.

Le graphique doit être clair et précis, c.-à-d. exempt de toute indication vague et inappreciable.

14. Le plan de la situation des lieux est de 1 à 100. Il sera communiqué sur demande.
15. Le Comité a le droit d'exposer les projets ou quelques uns d'entre eux.
16. Les dessins et esquisses doivent être l'œuvre entièrement personnelle de celui qui s'en affirme l'auteur.
17. L'artiste envisagera la possibilité de combiner le Monument tel qu'il le conçoit avec l'adjonction d'une fontaine d'utilité publique. Une telle combinaison ne doit toutefois pas excéder les limites d'un ouvrage secondaire et peu dispendieux.
18. Les renseignements techniques seront fournis par M. l'ingénieur Victor Dondelinger, dans ses bureaux, ~~rue de la Trinité~~, à Luxembourg.

rue Clairefontaine,
Luxembourg, le 14 février 1920.

Le comité technique.

N. Petit stong do. Wéi en den N. Jung gesäit, frot en hien direkt, wou d'Këscht mat den Dokumenter am Sockel vum Monument léig. Den N. Jung sot, hie géif bei d'Monument goen, an do, wou e mat der Hand géif un de Sockel schloen, léig d'Këscht, do misst e beim Ofdrappen oppassen. Dono sin déi zwéi vun enee gaang, ouni mateneen ze schwätzen.

Den N. Jung as gläich bei de fréieren 2. President, den Edm. J. Klein, gaang an huet deem vun de Preisen hirem Plang geschwat. Dee sot, fir bei den amerikaneschen Ambassadeur, de Platt Waller ze goen. De Platt Waller konnt den N. Jung awer nët emfänken, well e mam Oftransport vun de Judde beschäftegt wir.

Den 21. Oktober, ëm 4 Auer nomëttes, sin den N. Jung an de President vun der Amicale des Volontaires Luxembourgeois Kettel beim P. Waller bäikomm a wollten allen dräi zesumme bei d'Gëlle Fra goen. Ma dat wor ewell nët méi méiglech, Nazi- a VDB-Leit hatten d'Monument ëmsat an esou koumen se jhust bis bei den Hotel Schintgen. Do sin och ewell 3 VDB-Männer hannert se stoe komm. Kuurz drop koum e Preiss an huet den N. Jung mat der Schëller geholl an him eng an d'Gesicht geschloen. Du gouf e mat engem Auto, dee beim Hotel Cravat stong, an d'Villa Pauly bruecht, wou ewell Dosende vu

Lëtzebuerger higeschleeft wore gin, vill vun hinne sin dono an de Gronn komm.

D'Monument as nomëttes, 21. Oktober 1940, géint 18,15 Auer mat enger Dampwalz vun der Firma Karp-Kneip ëmgerappt gin. D'»Frankfurter Zeitung« hat deemools geschriwwen, d'Engländer hätten d'Monument bei engem Bombenugrëff zerstéiert.

Souwäit de Bericht, deen aus den Ënnerlage vum N. Jung zesumme gestallt gouf. Wou elo esouvill no sougenannten offiziellen Dokumenter gesot a geschriwwen gouf, as et sécher emol intressant gewiescht hannert d'Kulisse vum Comité vum Monument du Souvenir ze kucken an domat den Dossier »Gëlle Fra« ze kompletéieren.

Um Enn kënnst een d'Fro stellen, ob nët och haut nach gutt Iddien doduurch nët eescht geholl gin, well se vun engem »einfache« Mann stamen. D'Iddi, fir de »Monument du Souvenir« opzeriichten, koum also vun engem Eisebunner, deem sech Leit mat Rang an Numm ugeschloss hun, deen sech deer Saach mat Leif a Séil verschréiwwen hat a bis zum Schluss durchgehalen huet. Wann eenzel Leit awer direkt gewosst hätten, datt se kee Geelche kriteren, sténg haut nach vläicht kee Monument op der Konstitutiounsplaz... Awer loosse mer all zesummen hoffen, datt, wann nach eng Kéier e Monument hei zu Lëtzebuerg opgeriicht gët, de Bléck hanner d'Kulisse méi erfrelech as.

René Kartheiser

D'grouss Mass

Bas de dout
dann heescht dat,
datt s de ni waars ...;
et sief
du hues eppes gemaach,
dat fir di *aner* zielt.

Et as eenzeg an eleng
d'Erënnerung vun deen aneren,
déi de Vergiess
vun dir ewech hält.

D'grouss Mass as de Sift
an deem di Gutt an di Schlecht
hänke bleiwen.

D'grouss Mass,
di nët vill zielt am Liewen,
a guer näischt am Doud,
as de Buedem
op deem di eng
an di aner wuessen.

D'Plaque vum der Actioun Lëtzebuergesch fir den Tit Schroeder

Et wor eng hemeleg Stënnche wéi d'Actioun Lëtzebuergesch dëst Jor, den 2. Oktober 1985, dem Tit Schroeder mat der (versëlwert) Plaque Dicks-Rodange-Lentz merci gesot huet, fir séng Verdéngschter un eiser Sprooch mat sénge Gedichter an Theaterstécker. Déi Plaque huet d'Actioun Lëtzebuergesch virun dräi Jor maache gelooss fir op deer enger Säit un déi dräi Lëtzeburger Schrëftsteller ze erënneren, se ze éieren, an op deer anerer eng Unerkennung ze schafe fir déi, déi lëtzebuergesch schreiwen an nach liewen.

Dës soll nun awer vun deer normaler ze ënnerschede sin an as dofir versëlwere gelooss gin. Et soll och nëmmen all Jor eng un e Lëtzeburger iwwerrecht gin, dee fir eis Sprooch Verdéngschter huet. A wann een deer huet, dann as et sécher den Tit Schroeder.

Hien as deen éischte Lëtzeburger Schrëftsteller, deen domat gëeiert gët an deen se der Menong no vun der A.L. am éischten ze gutt huet. Et wor

zjor wuel eng aner Saach, wéi de Minister vun de kulturelle Saachen, Robert Krieps, se iwwerrecht krut, well en d'Schreifweis officialiséiert huet (1978) an den Éierestaatsminister Pir Werner fir d'Reglement iwwer eis Nationalsprooch.

Et wor nomëttes eppes no fënnef Auer wéi d'A.L. eng Parti Leit aus eise kulturelle Liewen am »Wëlle Mann«, deem léiwe Kader um Fëschmaart, dofir begrëisse konnt, fir an deer klenger Feier mat hirem Derbäi-sin dem Tit Schroeder hire Respekt ze weisen, säi Schaffen un z'erkennen an domat derfir merci ze soen. Et as bedauert gin, datt de Kulturminister sech huet missen entschëllege loosse a keen aneren aus deem Ministär, grad ewéi de Minister vun der Educatioun oder e Vertrieeder sech Zäit derfir konnten huelen.

De President Heng Rinnen huet an e puer kuurze Wierder den Tit Schroeder als Mënsch an als Dichter virgestallt. Den Tit Schroeder as 1911 an den U.S.A. op d'Welt komm, wou säi Papp a jon-

ge Joren higaange wor fir Aarbecht ze fannen, huet séng Mamm als klengt Kand verluer, as do an engem Kannerheem gewiescht – de Papp huet misse schaffe goen – koum du mat him erëm heem op Useldéng, as mat bei der Famill opgewuess, huet studéiert a gouf englesch Professor. Et duerf een hei soen, datt séng Elëven hie gutt ze leiden haten. A wéi hien um halwe Wee wor, huet e séng Gedichter no eppes Gevréckels mat deer selwechter Iwwerschrëft »Um halwe Wee« an der »Nouvelle Revue Luxembourgeoise, Academia« 1966, No 3 erausgin. En etlech dervun hun de Wee an d'Schoulbicher fond. Méi bekannt sin séng Theaterstécker »Besuch um Wudderhaff an d'Pöltchesfamill«, déi och munnechmol dorëmmen ueter d'Land gespillt gin. Zweek vu sénge Stécker sin nach nët opgefëiert gin »De Stëmmche vun Arel« an »de Schäfte vum ale Maart«. Fir dat lescht krut hie mam Norbert Weber en éischte Präis, wéi e Kongkur ausgeschriwwen wor gin, fir d'Dausendjorfeier vum Land (1963-1963). En huet och alt op englesch Virlagen zrëck gegräff, mee se sou an eist Egent verschafft, datt se guer nët vill vum éischten hun. A séngem Wierk otemt a lieft

d'Useldénger Géigend mat deer Sprooch vun do, mat der Gewan, de Planzen, dem Waasser an de Leit. A wann ee seet, datt se een usprechen, engem un d'Gemitt gin, mat deer einfacher, onkomplizierter, buedemstänneger Ausdrockweis, da kann ee mengen, et wir alles gesot.

Et wor fir de President vun der Actioun Lëtzebuergesch, wéi hien sech ausgedréckt huet, eng eenzeg an apaart Freed fir dem Tit Schroeder déi Plaquette kënnen ze gin, dat als Kolleg aus der Dixonnäerszäit, wou hie vun 1964 bis zum Schluß mat derbäi wor, dann als Frënd esouzesoen, dach awer apaart als Merci fir séngt Wierk, dat hien eis alleguer gouf, an dat eist Lëtzebuergesch sou schéi gehollef huet op den Troun setzen. Mat all deem, wat den Tit Schroeder eis geschriwwen huet, huet hie méi wéi séng Schëllegkeet fir séng kleng a méi grouss Hemecht gemaacht, Wieder, déi hie selwer eng Kéier verlaude gelooss huet: »ech hu gemengt, ech wir ménger Hemecht dat schëlleg«.

Den Tit Schroeder mengt a sénge Wieder fir merci ze soen, datt d'Plaquette méi schwéier wir, wéi säi ganzt Wierk; mee et as dach nët d'Gewicht, wat et ausmécht, et as dat, wat een ze soe weess a wéi en et seet a soe kann. An dat huet den Tit Schroeder konnt.

An der Geschicht vun der Lëtzebuurger Mondartdichtung huet de Fernand Hoffmann de Gedichter an Theaterstécker déi Eier zoukomme gelooss, déi se verdéngen. D'Actioun Lëtzebuergesch wënscht dem Tit Schroeder nach en zefriddene Feierowend; d'Plaquette soll him als klengen Ausdrock vun engem grouss Merci nach laang un déi Stënnchen erënneren.

Editorial

P.S. Iwwer dem Drécke vun dëser Nummer as den Tit Schroeder fir eis onerwaart de 27. Januar 1986, 75 Jor al, gestuerwen. Der Famill eist déifst Bäileed.

Al Frënn, ale Wäin an aalt Geld hun hire Wäert an der ganzer Welt

De 15. an de 16. Mäerz 1985:

32 Stonne laang...

E jonge Mënsch vu 16 Joër sot mer virun enger Zäitchchen dat hei: »Dat, wat ech vum Joër 1985 fir mäi Liewen behalen, dat as den Doud vun der Groussherzogin Charlotte an de Poopbstbesuch.« Ech hu gefrot fir wat. D'Äntwert war kurz: »Ech hun se allenzwee nët weider kann. Si hu mech och nët intresséiert. Mä d'lescht Joër hun ech se kenne geléiert. D'Groussherzogin an der Geschicht an de Poopst zu Iechternach. Et as derwäert, datt ee vun hinne schwätzt!«

Mä dann as et och derwäert, datt een nach eng Kéier vun deem Besuch schwätzt, deen ënner dem Motto: »Dem Härgott säi Räich – dem Mënsch säi Liewen« stoung, an deen ouni Zweifel an d'Geschicht vun eisem Ländchen ageet. Ech géif soen, et wär kaum een Ereegnës esou vill kommentéiert an esou vill kritiséiert gin, et wär iwwer kaum eng Saach esou vill geschwat a geschriwwen gin, wéi grad iwwer de Besuch vum Poopst Jean-Paul II. de 15. a 16. Mä 1985 zu Lëtzebuerg.

E Besuch, dee gewisen huet, datt och ee vun dene ganz Groussen – et muss een et jo awer agestoen: dese Poopst huet der Welt vun haut eppes ze soen; hien as a bleift den Apostel vum Fridden a vun der Mënschlechteet, och, oder grad well en nët ëmmer e ganz kammoute Patréiner as, deen nët fäert, fir séng Menong haart ze soen, – sech fir ee vun dene ganz Klengen intresséiert. E Besuch, bei deem och kloër gouf, datt déi ganz Kleng wëssen, wéi een esou e Groussen emfänkt.

Loosse mer dofir nach eng Kéier kurz op déi verschidde »Statiounen«, déi de Poopst hei zu Lëtzebuerg gemaach huet, agoen. Fänke mer mol um Findel un.

»*Léift Lëtzebuerger Vollek!*« Dat war dem Bëschof vu Roum séng Uried direkt, wéi en de Lëtzebuerger Buedem betrueden hat. Domat huet ee vun dene Gréisste vun eiser Zäit bewisen, datt en d'Siche vun engem klengen Vollek no sénger

Identitéit an no sénger Sprooch eescht hält an ennerstëtzt. Ech géif esou guer soen, datt de Jean-Paul II. mat denen dräi Säz, déi hien um Findel an eiser Sprooch geschwat huet – »*Léift Lëtzebuerger Vollek – Looss viru blénken d'Fräiheitssonn, déi mir esou laang gesin – Den Härgott soll Lëtzebuerg an all séng Awunner senen a beschützen*« – d'Häerzer vu ville Lëtzebuerger gewonnen hat.

An der Cathedral, eiser Muttergotteskiirch, déi fir bal all Lëtzebuerger an och fir vill Auslänner, déi bei äis liewen, eppes bedeit – et konnt een et Karfreideg gesin – as de Poopst denen alen, kranken a behënnerte Leit begéint. Hien huet hinnen all Trouscht a Mutt zougesprach an et war eng Feierstonn, déi zou Häerz gOUNG.

Besuch bei eiser groussherzoglecher Famill am Palais – d'Groussherzogin Charlotte hat dobäi d'Chance, kuurz virun hirem Doud nach mam Nofolleger vum hellege Péitrus ze schwätzen, – Ëmfank am Neien Theater, en Asaz fir méi Gerechtegkeet am Sëtzungssall vum Europäesche Parlament um Kiirchbierg, d'Mass mat den Aarbechter an de Friemaarbechter virum Portal II vun Arbed-Belval ze Esch, e kuurze Besuch beim Héichuewen an der Schmelz, esou kënnt ee wuel den éischten Dag vum Poopstbesuch graff zesummefaassen. »*Äre Besuch bei zu Esch as fir d'Leit aus dem Minett en Zeeche vun Ärem Respekt fir d'Aarbechtswelt an hir Wäerter: Komerodschaft, Solidaritéit, Mutt an Initiativgeescht*«, hat de Bëschof vu Lëtzebuerg virum der Mass zum Jean-Paul II. gesot. Kee Wonner, well dese Poopst weess, wat et heescht, schaffen a séng zwou Hänn gebrauchen; hie kënnt jo selwer aus enger Aarbechterfamill ...

De 16. Mä:

Et gouf vill geschwat a geschriwwen iwwer d'Poopstmass um Glacis. »*Zënter eiser Daf si mer beruff, eis anzesetzen, dass dat Räich kënnt, dat Räich vum Härgott as. E Räich, an deem séng Gesetzzer unerkannt a gelieft gin. E Räich, an deem och déi arem, krank an handikapéiert Mënsche liewe kënnen an unerkannt gin ... E Räich, an deem d'Wourécht, d'Gerechtegkeet an de Friden nach als echt Wäerter ugeholl gin. Déi Uleies huelt mat an Äert Gebiet an och an des belleg Mass.*« Esou sot eise Bëschof am Ufank. An et war eng wonnerschéi Feier, des Mass, vläicht grad, well een dobäi gespuert huet, wat et heescht, als Krëschten zesummesin.

Iechternach

Ech géif awer jhust op deser Plaz nach eng Kéier gär eng Lanz brieche fir eis jonk Leit a fir hir groussaarteg Feier an deem schéinen Abteishaff zu Iechternach. Et war e Fest vun der Freed, vun der Solidaritéit a vun der Begeeschterung enner dem Motto: »*Vertraue woen, Solidaritéit liewen, Fräiheet sichen*«. An deen, dee mat »*Léiwe Brudder a Christus, Bëschof vu Roum*« ugeriet gouf, huet sech richtig wuel gefillt bei denen, déi hien esou begeeschtert opgeholl hun, well hien am Häerz jonk bliwwen as ...

Bal nëmme lëtzebuergesch hu si mat him geschwat, déi Jonk, déi erëm eng Kéier gewisen hun, wat si kënnen, wann et heescht sech asetzen. Iwwer zwou Milliounen haten si bei der »*Actioun ABC: En Daach iwwer dem Kapp*« gesammelt fir déi Äermst vun denen Areme vun Nairobi am Kenia. Och de Poopst huet bewisen, datt Solidaritéit fir hie keen eidelt Wuert as, well hien huet déi lescht Zill an dat Haus gesat, dat déi Jonk opgeriicht haten ...

Déi Jongen a Medercher, déi him, dem »*Brudder a Christus*« gesot hun, datt si gäre bereet wäeren, an enger lieweger Gemeinschaft vu Krëschte matzeschaffen, well et derwäert as, an dat jhust op der Plaz, wou den zwete Patréiner vun eiser Hemecht, den hellege Willibrord gelieft huet ...

E Cadeau sollt de Poopst Jean-Paul II. dann nach um Findel dem Bëschof vu Lëtzebuerg an der jonker Diözes maachen, wéi hien dem Mgr Jean Hengen den Titel »*Erzbëschof*« gin huet. An éiert den héije Gaascht, deen an zwéin Deg esou vill Häerzlechkeet a Mënschlechkeet gewisen hat, eist Ländche verloos huet, war et bal, wéi wann en nach eng leschte Kéier op lëtzebuergesch biede géif: »*Den Härgott soll Lëtzebuerg an séng Leit senen a behidden* ... «

Wat huet de Poopstbesuch dann elo bruecht??? E Journalist huet e puer Deg drop dat hei geschriwwen: »*D'Ae vun deem klenge Behënnerten an der Cathedral, déi geliicht hun, des Aen hun een déi richtig Dimensioun vum Poopstbesuch spire gelooss* ... « An dat kann een nët moossen.

Monique Hermes

Europäesche Präis
fir regional Kulturen
1985

als Merci
fir d'Actioun-Lëtzebuergesch
d'ei sech opmaant fir d'Leben
vun der Lëtzebuurger Sprooch speziell,
a fir d'Integratioun
am europäesche Sënn agesat huet.

Lëtzebuerg, den 23. Mee 1985

Marta Paulsen

Marcel Lamy, Rob. Siuda, Dr. Jean Goedert, H. Rinnen, Mme Lydie Würth-Polfer, Th. Ruest, Mme Marta Pantlén, Lex Roth.

Europäesche Präis fir europäesch Regionalkulturen

Den 23. Mee 1985 wor e méi wéi gewéinlechen Dag fir d'Actioun Lëtzebuergesch. Si krut deen Dag, nomëttes ëm 5 Auer, vun der Madame Marta Pantlén de Präis fir europäesch Regionalkulturen iwwerreecht. Dat as geschitt wéi d'«Association Internationale des Anciens des Communautés Européennes» hir Réunioun hatten, wou de Stater Buurgermeeschter, Madame Lydie Würth-Polfer mat dem Schäfte Goedert, souguer den Alain Poher, mat derbei woren.

D'Madame Marta Pantlén as zu Ooche gebuer, gong zu Lëtzebuerg an d'Schoul, huet zu Lëtze-

buerg an zu Bréissel bei der E. G. geschafft a leeft elo a Frankräich zu Peyrolles-en-Provence. Si huet 1983 dee Präis vun 2000 ECU vu sech aus geschaf, deen se all Jor un zwou Organisatiounen, déi sech fir hir regional Kultur asetzen, selwer iwwerreecht.

De Prääsident H. Rinnen huet hir kuurz Merci gesot, an dem Här Lex Roth et iwwerloos fir d'Laudatio ze halen, deen déi richteg Wiederfond huet fir merci ze soen an dat duerststellen, wat d'Actioun Lëtzebuergesch as a wëllt.

D'A. L. huet der Madame Marta Pantlén e kleng Souvenir iwwerreecht, d'Plaquette Dicks-Lentz-Rodange, déi si un deen Dag vu Lëtzebuerg erënnere soll an si Eieremémber gemat.

hr.

Robert L. Philippart

De Kapp an der Architektur vum XIXten an XXte Jorhonnert zu Lëtzebuerg.

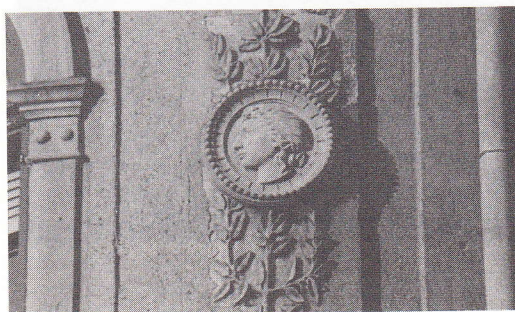

Eng Etude vun de Käpp an der Architektur vun eiser Stad gët aus geschichtlechen an urbanistische Grënn eréischt vun der Jorhonnërtwenn un interessant. An enger Festungs- an administrativer Stad, déi a stänneger Ugrëffsgefor wor, as et kloer, datt op eng prezios Ornamentik verzicht gouf. Dono wéi ëm 1867 d'Stad geschlääft wor a vun 1880 praktesch se sech konnt entwéckelen an hir militär Beruffung an eng wirtschaftlech a politesch konnt änneren, as du mat enger neier Populatioun eng nei Architektur erakomm. Natierlech huet dës sech vun den internationale Stilrichtungen inspiréiert, se och esouguer kopéiert.

An der Zäit ëm 1880 wor den Historismus an der Moud. Mat engem Schotz vu Romantik, mat engem sech sech rechtfäertige Wëlle mat der Vergaangenheet an inspiréiert vum DARWIN sénger Evolutionstheorie, huet de Stil et verstanen nët nëmme Neo-Stiler ze entwéckelen, mee och eng Synthèse vun *alle* bis duer bekannte Stilrichtungen ze man.

Wann an der Gothik d'Duerstellung vun mënschleche Kapp oder vu phantasieaartege Wiesen e Bestanddeel vun der Summa theologica wor, dann as dee Message deelweis nach berechtigt an neogothesch Gebaier. Allerdéngs kënnen sech déi neogothesch Elementer esou matenee verbannen, datt si éischter eng erschreckend drogenaarteg an dës Kéier läiziséiert Impressioun gin.

D'Neorenaissance, genéi ewéi d'Renaissance selwer, as drëm beméit heednesch Gottheten duerstellen, oder d'Exaltatioun vun de physischen

Zich duerstellen. En exakt Opzeeche vun de mënschlechen Ausdrécksforme ka sech am Historismus ganz gutt mat der Natur verbannen. Esou kënn et vir datt e realistesch duergestallte Männerkapp eng Zong huet déi aus engem Akantusblatt besteet (Place Winston Churchill). Dës Duerstellung stellt sech absolut an déi nei Erkenntnis, de Mënsch as aus der Natur ervirgang.

Un deem lëschtege Wäin a Fredegott BACCHUS feelt et an dem Stil allerdéngs och nët. Zu Lëtzebuerg kenne mer do jhust e Stereotyp: E Männerkapp mat oppenem Mond an Drauwen als Hoër.

Do wou emol Theater gespillt gouf, goufe réimesch Theatermasken an d'Fassad mat erageholl (Pôle Nord vum Jean-Pierre KOENIG).

As déi Barock-Duerstellung vun enger Welt sucht a Flucht, oder den Triumph vun der Ka-

thoulescher Kiirch iwwert der Protestantischer no dene laange Kricher, sou reduzéiert sech de Neobarock am Industriezäitalter bei äis op d'Duerstellung vun der Réussite, dem bürgerleche Räichtum duerch zeréckgräifen op üppege Gestalten, déi mat räiche Friichten ëmrankt sin. Dem Oscar BELANGER séng Koriatyde un dem Zentralbalkong vun der Centrale Paysanne um Boulevard Royal gët e gutt Beispill heivir. Hei ans do beliewe wonnerbar Médaillône mat räich verziirte Fraekäpp déi verschidde Fassaden (B 6, Eck Ënneschtgaass, Boulevard Royal). Mënsche-Käpp als Schloss-steng vu Fënster an Dirnummere schéngen all Visiteur ze grëssen an z'iwwerwaachen.

Mat dem revolutionäre Jugendstil, dee sech wëllt vun Traditioun, Geschicht a Conventioun lassman bleift awer de Mënschekapp als Fassadenornament erhalen. Den eleganten organesch a biologesch inspiréierte Stil bevirdelegt hei mat grousser Konscht déi douce Fraën a Jongegesichter. Als Ornament vum Fënsterstuerz oder vum Giewelsofschloss kucken hei reng awer liicht verdreemt an onrealistesche Gesichter erof op d'Strooss. D'Gesicht as den zentrale Punkt, awer d'Hoër dépasséieren alles. Liicht, fladdereg, studéiert gewellt, duerch de Rythmus douce gehalten, ënnersträchen si déi liicht a reng feminin Formen. Hei fënt een erëm d'Iddi vun der Verbonnenheet mat der Natur. D'Fra wësst aus dem Blumenstill eraus, a gët d'Bléi. Hir Hoër gi Blieder oder Friicht (Café Bourbon, Place de Paris; Route d'Esch).

Mam Art Déco geet déi Joërdausendaarteg Traditioun d'Mënschen an der Architektur ze verherrlechen op en Enn.

De Jugendstil huet dëst duerch séng global Dekore schon annoncéiert. Stiliséiert, an op Basrelief reduzéiert, verdrängen si am funktionalisteschen Art Déco lues a lues de Mënsch. Kënn hien nach vir, dann nët méi schéin, verdreemt oder realistesch, a scho guer nët méi liicht.

Wéi dee geometreschen an op mathematesche Forme baséierte Stil aus den 20er an 30er Joren et verlaangt, kritt de Mënsch och aner Zich. Säi Gesiicht as haart, schwéier as säi Kapp, hien as éischer eng Creatioun éwéi eng einfach Imitatioun oder Verherrlechung vun der Beauté vun der Natur. Kraaft, eiserne Wëll berechent a Standhaftegkeet sollte sécher déi puer Beispiller, déi de Still aus den Entre-deux-Guerres eis weist duerstellen. Sin dat nët och déi Qualitéiten, déi an der turbulenter Zäit néideg gewiescht wären?

Mam Bauhaus, dee sech eréischt richteg mam Krich entwéckele kann, verschwënt de Mënsch als Dekor, zugonschte vun der Mathematik, dem Funktionalismus, der Automatisatioun, denen neien a revolutionäre Matière wéi Plastik, Aluminium, Beton-Armé asw. D'Zäit an d'Utilitéit an d'Maschin diktéieren haut eng nei méi sober Architektur, aus der de floralen an organeschen Dekor zu Gonschte vum mënschleche geometresche, mathematesche an technesche Geescht, verbannt sin. Den Décor ännert, mee d'Iddi bleift déi selwecht: De Mënsch feiert sech an séngem architektonesche Kënnen.

Henri Muller

De Kéisécker.

Um rees vum eechebësch knackt a kréckelt et. E pur klackeblumme rëselen a junschen hir blo schellercher; e putsch gras ziddert. Tëschent dem kraut erduurch knéchelt de kéisécker Plompes. Aus séngem pickege gezei glënneren zwee klinzeg aen. D'honnsschnëss wullt a knätscht am dire laf.

De Plompes as a sénger gellecht. Mat diem kruebelege gedéiesch ënnert dem laf mecht en nët vill fisematenten. A wann och all déi mécken an der luucht iwert e grommelen a knouteren, hie mécht sech näischt draus. En zitt aus dem buedem e laange, gouerege wuurm. E facht en an engem coup eran, bis bei de roudelzege rondel, iwwerdeems datt dat fräit enn sech ewéi geckeg diebelt a kéiert. An engem maufel as och dat d'schléck erof.

De Plompes rascht een ament. Da fiirt en erëm dur. »Grdetsch, krrrk, kréck«, seet en. Dat heescht op lëtzebuergesch: »Et as dach en dauer, datt deen ondugene buttéck vu kiewerlécken a wëlle schwéngercher sech nach esou domm stellt, wan een e wëllt gemittlech verzieren.«

Well hie jo dach bal ëmmer eleng as, huet en déi kënterlech gewunnecht ugeholl, sech selwer de kall ze halen an op kéiséckesch ze philosophéieren a sech segercher ze verzielen. »Nu kuck do dee vermächerleche päiperlek, wat huet dien dohannen op der gieler dréischel verlur!« – »Deen,« äntwert de Plompes dem kéisécker, datt heescht sech selwer, »loss deen houferege pak nëmme fléien.« – »Schwätz dach nët esou domm, du kanns ëmmer emol probéieren.« – »Ech hale wuel jo. Wéivill deer misst ech nët verquessen, éier et derwäert wir; an zäit as geld.« – »Kuck elo, déi gehäerzt schleken! Da's ménges. Oder weess de vläicht, wou e léiweckerches-nascht as? Dat wir de kotténg... Tleck, prtetsch!« – »Wat sees de? Eng maus?« – »Maia, déi säit dem wee, om sam vum dännebësch huet eppes gequikst.«

Lo gët e keng äntwert méi. E scharjekelt queesch iwwert de feldwee, deen d'mol tëschent dem eeche- an dem dännebësch as. En hält stall. E versteet selwer nët, wéi flénk en heiansdo ka gin, wann esou eppes lass as ewéi elei. En deet e saz. Aus sénger schnëss jäizt e kuurze, pickege kreesch. A scho wiert d'maische sech nët méi. »Weess dé,« fänkt en erëm un ze räsonnéieren, »wann een en déier wir, géig een dat besser verstoen. Vlächent kënnen d'déieren och denke mat gellegem versteestemech, grad ewéi e kéisécker.« – »Vlächent spiren s'och d'péng.« Hie kritt eng untak vu matleed. D'éibes, déi e grad erwëscht huet, rappt sech lass a léisst de schwanz stiechen. Hie gët sech dermat zefridden a léisst d'déier luppen. »De schwanz«, seet en, »deer mécht e sech jo dach en neien.«

Säi virsaz dauert nët laang. E ka sech nët enthalen. Un engem stéck wéitscht e mat der nues vu lénks no rechts a vu rechts no lénks, kroopt sech hei e schwaarze päerdskrécher, knackt do e schleek a fletscht dann nees mat der dënner, rosaër zong no engem raup.

En as verspellecht ewéi näischt gutts. Stënterlech kéiert en d'nues an d'luucht. »Hei elei!« schmotzlächelt en. »Jauft do e mupp vun der kopp erof dem wee no, just op mech duer! Ma du kënnst mer giedeleg!« Hie bullt sech alt hallef zesammen. D'picke gin zu bierg gestallt. »E gléck, datt mir kéiséckeren d'häre vun der natur sin. Wee soll ons eppes dongen?« Domadder gin de kapp an d'patten eragezung. Am gras läit nëmme méi eng brong, pickege klatz. Tëschent de picke luust eng wäiss schwaart eraus. D'lais kruebelen erféiert dorëmmer. Et billt bal rechts, bal lénks. Da gët et e pur stéiss vu verschiddene säiten. Aus dem bëschaalt d'billen erëm. Den hond souert. »Aha, mupp! Gelu, eng rout nues as eppes schéins?« laacht en.

E gët iwwert de buedem gerullt. »Awer elo,« seet en, »wat heescht dat? Léieren ech fléien ewéi de markollef an d'märel? Ech gi jo an d'luucht.« – »Ma spiirs de nët,« äntwert e sech, »du gës geklunscht?« – »Menger wärech, de mënsch...« – »Wéi? Mënschekanner? Dat ka stëmmen. 'T as hei alles ewéi ons mamm getréischt, déi al Kéiséckesch, es et beschriwwen huet. Weess de, deemools, wéi op der plaz vun de picken nach elauter hor em onse läif wor. Jo, die selwechte, flappeg schrëck, déi wéischtheet fir een dorëmmer

ze jummen, déi bosseg stëmm...« – »Abee, kuck, ech hu mer elo alt geduecht: D'mënschekanner kënne vläicht och denke wéi richtig kéisécker. Dat haart gejäiz as vläicht hir manéier fir sech ënnert eneen ze verstännegen.« – »Nujee,« mault en erëm, »du fuebels. Dat onartikuléiert gegrommels ka gewëss eng sprooch sin.« – »Jo, ech mengen dat jo och nëmmen esou, wann ech un déi segercher denken, déi d'mamm ës fréier verzielt huet a wouran datt se d'mënsche richtig schwätze gedon huet. Wat huet s'ës et heiansdo baang gemeet mat de mënschen! Déi géiwe nët fäerten, fir ës unzepaken an ës doruechter ze dron. Ons groussmamm soll op eng grujheleg manéier em d'liewe komm sin. E mënsch huet se mat eppes spatzen zum kugellach eran an de kapp gepickt. An deer hir mamm soll lieweg gekacht si gin. D'mënschen hun dann d'fett aus hir eraus gegreeft a sech hir glat haut dermat geriwwen. An onse koséng, de Struckes... «Kréck,« geet et, an hien ënnerbrécht sech. De Plompes spiirt, datt hie nidderläit. En erwaart dat schlëmmst: »Ou mai, gegreeft ze gin!«

No enger weil gët e gestuckelt. E flitt nees. Et platscht em en. 'T gët kal wéi wann et op ee reent. Eng schlupp waasser bruddelt an der nues. E rullt sech séier lass. An enger hossegt dabbert en iwwert de buedem, glat, haart a wäissgro wéi e steen. Ënnert engem koup fätsche bullt en sech zesummen. Nach en etlech mol geheien d'mënschen en an d'waasser. All kéier muss en sech lassrullen fir nët z'erdrénken.

Hannen um enn lossen s'e roueg. Ëm den owend mécht en sech eraus. E sêisse geroch hemelt séng nues. E geet dem no. Wann e sénger mamm hir wierder richtig bekäppt a verhalen huet, dann as dat wäisst dëngen do om buedem en teller, an dat wat dran as, as mëllech. Hie setzt déi eng patt op de bor. Du klabbert et. E bullt sech erféiert. Zou gudder lescht vergeet séng bléidheet, ewell e kéiséckesch spréchwuurt seet: »Och an der gréisster plo, vergiess mer nët dāi mo!« Mat béide viischte patte stellt e sech matzen an d'mëllech. Wéi den teller eidel as, wänzelt en iwwert de glate buedem an de gaart. Do gët et schleken a raupen. An esougur en onk paakt en an der akaul a wiergelt en erof.

Hie schlauft eng zäit laang tëschent dem kabes an den ierzereiser erduurch. E mécht den tur ëm

de gaart. »Mee déi as gutt,« seet en, »as dann hei néierens ee fortcommes. Wou keng mauer de gaart hei ofgrenzt, do steet deen dommen zonk aus gezénktem drot op stengenem fong.« Hie sicht no enger labbereger plaz ënnen um drot. Hie fënt eng. Hie bruet a quëtscht d'nues tëschent dem fong an dem drot. Näischt ze man! E krallt sech eng kéiséckesch längt héich un de schlafer vum drot erop. E rëtscht nees erof. Dat spill widderhëlt sech eng dose kéieren. Da bässt en a kraazt en um drot. Ganz verwallt rennt en nu laanscht den zonk hin an hier, ëmmer de selwechte wee, d'ganz léif, laang nuecht erduurch, wéi wann en hannen um enn dach misst en Ausgank fannen. D'muressonn fënt en erëm verstoppt ënnert de fätschen, wou d'Mënschekanner em eng kautsch aus stréi ageriicht hun.

Laang woche leeft en esou a séngem prisong. All nuets de selwechte spektakel. Zum grewe schingt et nët ze kommen. D'spichte mam kale waasser ënnerbleiwen och. Séng fäerteregkeet vergeeft esou wäit, datt en dacks bei de kanner zou am hellen do un der mëllech schluppt, gekacht gromperen erafeiert an alt eng kéier un e fault ee geet, dat opgebrach om teller läit.

Mee no der fräiheet verlaangert en, no der wäiter gewan an no séngem bëschrées, no hoen an traisch, no klackebloomen, nom meekrëttchen an nom wiirzege geroch vum bëschrueedem, no allem wat e kéiséckeschliewe lieweswäert mécht. Hei an deem enke gaart as et fir ze vergon.

E schéinen dag steet d'dir op, déi vum haff mat séngem leër an de keller féiert. Mausgeroch schwieft hei erop. De Plompes léisst sech d'traf erof an de keller bonzelen. Vis-à-vis reecht e koup schwaarz stengercher bis un d'Kellerlicht, déi op steet... Fräiheet!

»Ei, wat hues d'elo e wäite gank gemeet,« nurelt en zefridden, wéi e bei der jénkt om knubbelege pad un engem blannschlécher nabbelt. »Wann ech en déier wir, dann hätt ech dach manner kapperbrieches. En aner gët sech eng méi fir datt d'éieren, déi een ësst, nëmmen näischt solle spiren. D'déieren awer, déi péngegen eent dat anert, an iewel geet et en nët un d'gewëssen. Sou si wuel och d'mënschen nët schëlleg, wa se d'kéiséckere gremen, well se hu jo kee versteeste-mech.«

Gil Mandy

De wäissen Däiwelchen an de schwaarzen Engelchen

Et wor emol e klenge wäissen Däiwelchen. Dee wor guer nët wéi séng Bridder. Déi woren nämlech alleguer pechschwarz an se haten e struppege Pelz a krauseleg Buuschten. Nët nëmmen datt hien e renge wäisse Pelzelchen hat, hien hat och schéi blond seideg Hoër, a séng Hueren op der Stir woren och nët feierrou, wéi denen aneren hir, mä se hun ewéi al Gold geglännert. Och am Charakter wor hie grondverschidde vun denen aneren Däiwelchen an Däiwelen. Déi sin ëmmer wéi benzeg ronderëm d'Hällefeier gedantz a gesprongen, a wat dat méi geglost a geflaamt huet, a wat déi aarme Sënner méi gesengt a gebrode goufen (esou datt een duerch hiirt Kräischen a Gejëimers hätt kenne Kréienaan an d'Ouere kréien), wat s'et léiwer haten. Mä dee klenge wäissen Däiwelchen konnt dat nët gesin an nët héieren, an hien hätt am léifste matgekrasch a matgejëimert, besonnesch dann, wann se sonndes oder op engem Feiertag schéi Fraleit extra um Grill gebroden hun. Dann hun séng Bridder de Spott an de Geck mat him gemat, hun e gepëtzt an zerknuppt a Schëmmel a Bless oder Feigling a Mëssgebuurt genannt. Si hun dann nach méi fest an d'Feier geblosen a vun elauter Abgaschtegkeet Kreesch gedoe wéi Mäerder. – Dann huet de klenge wäissen Däiwelchen sech an en Eck verkroch, wäit vum Hällefeier ewech – well hie wor och guer nët frou mat deër ruckelzeger Hëtzt – an en huet gekrasch wéi eng Muedelén. Je, et kann ee soen, et huet him doheem guer nët, ower och guer, guer nët gefall.

Wéi säi Papp, den allerheepsten Däiwel selwer, hien eng Kéier esou erwëscht hat, krut dee jo

esou eng Roserei u sech, datt en sech bal nët méi gepackt huet an en huet ugefaangen ze brëlle wéi e Bëschiesel, datt d'Mauere gewackelt an d'Kachmaschinne gewibbelt hun. Wéi e keen Otem méi hat, as e voller Verzweiwelong bei séng Groussmamm gerannt, as hir op de Schouss geklommen a sot zu hir: »Wat ëm Gottesbiddeswëllen hun ech da verbrach, datt mir esou eppes mat engem vu méng Kanner passéiert? Deen do as jo ganz aus der Aart geschloen an eng Schan fir eis ganz Familien. O Jësëssergott! Hoffentlech gët nëmme keen dat gewuer. Ech misst mech jo bei de Leit schummen. Wann ech nëmme wéisst, wéi ech un dee klenge wäisse Knaschtert komm sin? All méng aner Kanner sin dach esou schéi pechschwarz an esou gutt struppeg!« – D'Bomi huet versicht en ze zëssen an iwverdeems si him d'Lais aus séngem schmuddelege Pelz gekroopt a geknéckt huet, sot si: »Mäi léiwe klenge Satan, meng elo nët et wir déi béis Schwéiergroussmamm, déi elo hei schwätzt, mä et as déng léif Grousi, déi et ëmmer am beschte mat dir mengt. Ech wor jo ëmmer a vun Ufank u géint dāi Mariage mat deem griichesche Framënsch. Léier mech nët d'Fraleit kennen. Ech si jo selwer eent. An du bas jo och d'hallef Zäit nët heiheem a wie weess mat wem hatt sech dann erëmdreift? Fir nët méi ze soen, ech mengen dee klenge wäisse Baaschtert wir nët vun dir. Wann s de mir follegs, da gëf him séng Deel, maach d'Hallepuert op, renn e mam Fouss an den Aasch (si wor heiandsdo ganz ordinär) a schéck en dann erop bei d'Leit. Da si mir him lass an hie ka kucken, datt en eens gët!« – Den Däiwel huet sech nervös u séngem buuschtege Schwanz gekraazt, d'Stir a Fale geluegt, mat séng rouden Huere widder d'Mauer getuckt a verdrësserlech nogeduecht. E konnt nët gutt eppes géint séng Fra soen, well wat Säitespréng betrëfft, wor hien nach ni en Hellege gewiescht, bei wäitem nët. Mä d'Bomi hat doudsëcher recht, wéi bal ëmmer, an nëmmen op dës Manéier konnt d'Éier vun der Familien erhale bleiwen. Mä trotzdeem, wann en éierlech mat sech selwer wor, dann huet en sech et missten agestoen: dee klenge Wäisse wor esou en Apaarten, a wann en nëmmen eng Grimmelche schwarz an nëmmen e ganz bësselchen niddertrecht gewiescht wir, da wir hie säi Fiffi ge-

wiescht an en hätt e fir alles op der Welt an an der Häll nët hiergin. Mä de Wäissen hat och nach dat verfluchte gutt Häerz an dat passt sech nët fir en ordentlechen Däiwele. »T as an der Rei«, sot en zu sénger Groussmamm, »ech maachen et esou wéi s du mer et geroden hues.« An dun huet en sech weider vun der Grousi d'Lais sichen a knécke gelooss.

Den aneren Dag, wéi den Däiwele no Feierowend heem komm as, erwëscht en de klenge wäissen Däiwele beim Krawitschel, gët him e Säckelche mat Goldstécker an de Grapp (well do uewe gët et näischt fir näischt), mécht d'Hällepueert e Stéckelchen op a sot: »Sou mäi Jong, elo méchs de dech ewech, well mir kënnen dech wiirleche nët hei ënne gebrauchen. Du gës ni e gudden Däiwele, dat weess de jo selwer, gedu. Duerfir maach dech elo séier fort a weis dech ni méi heil« – Den Däiwele gët deem Klenge fir d'alleréischte Kéier e klenge Fouss-bei-d'Këscht, an iwwerdeems en d'Hällepueert hannert sech zouschléit, lafen him zwou déckecher schwaarz Tréinen d'Baken erof an de struppege Bocksbaart.

Elo stoung de klenge wäissen Däiwele virun der zouener Dir, an engem laangen däischtere Gank. Allerhand grujhelegt Gedéiesch as dorëmmer gekroch a geflun, mä ganz hannen huet eppes esou schéin hell geliicht, esou goldeg hell wéi hien et nach ni gesin hat. Do wor sécher d'Lach fir eraus op d'Äerd, vun deër hien esou vill héieren hat, vu wou d'Mënschen hierkouden, déi se do ënne péngen.

An esou wor et och. Elo stoung hien op enger grénger Wiss an, obschonn d'Sonn am gaang wor ënner ze goen, huet en sech d'Hand virun d'Ae missten halen, sou schéin hell wor et nach. E wosst nët, sollt e laachen, well en elo deem ellene Gestank an deem gräissleche Kaméidi lass wor, oder ob e sollt kräischen, well en elo mutterséileneleng op der unbekannter Äerd stoung. En huet ower säi ganze Courage an de Grapp geholl an as poulricht virugetréppelt. D'Sonn wor mëttlerweil schon hallef verschwonnen an et as him lues a lues kal gin, well hie wor jo bis elo déi grujheleg Hëtzt gewinnt. Mä jhust wéi e wollt no engem Schloff sichen, fir sech dran ze verkauchen, stoung e virun engem décken Heekoup. Deen huet immens gutt gericht an e wor wootlech, mockeleg waarm. »Hei bleiwen ech«, huet de klenge wäissen Däiwele geduecht. En

as era gekroch, a well et esou gemittlech a mëll dobanne wor, wéi hien et nach ni a séngem Liewe kannt hat, huet et nët laang gedauert an en as roueg an zefridden ageschlof.

* * *

Ganz héich do uewen iwwert de Wöllécken, op der Mëllechstrooss (dat as déi grouseg Avenü déi direkt bis an den Himmel geet), do as en Engelchen hin an hier gehauft, esou ausgelooos wéi e klenge Mupp, deen en Dag laang agespaart wor a fir d'éischte Kéier nees eraus an d'Loft gelooss gouf, oder muttwëlleg wéi e Päiperlek, dee vun enger Blumm op déi aner tiirgelt. Grad esou as deen Engelchen vun engem Stär op den anere geflun, datt et engem konnt dronke gin. Mä wat engem direkt opgefall as: et wor keen Engelche wéi déi aner. Déi woren alleguer hellblond, si hate blo Aen an eng Haut wéi Mëllech a Blut, hir Flillécke wore schnéiwäiss, a si haten esou brav a fromm Gesiichtelcher, datt een hätt kënnen e Rousekranz un si hänken. Mä deen heite wor schwaarz, nët direkt pechschwaarz, neen, mä esou kachschockelasbrong. En hat e schwaarze Krauselkäppchen, séng Ae woren nët blo, nët gro, nët brong, neen, ech géif soen si wore gréngelzeg. An si hun esou schallekseg a spëtzbouweg an d'Welt oder villméi an den Himmel gekuckt, datt ee gläich wosst: dat elo as e klengen duerchdriwwene Lausbouf. Séng Flillécke woren och ganz anescht wéi denen aneren hir, si woren donkel getéint, méi zackeg, an déi baussenzeg Fiederen hu geglénnert wéi roude Koffer. Jee, et wor e ganz apaart schéinen Engelchen, mä ... et wor e Meedchen! An déi kleng Knätzle wor jhust am gaang eng ze stiichten. Et hat e Koméit mam Schwanz erwëscht, op deen d'Astronomen do ënnen op der Äerd scho jorelaang gewaart hun, an et wollt en op eng aner Bunn jhummen, well déi him besser gefall huet. Mä an deem Ament huet e vu wäitem eng haart a rose Stëmm héieren. Et wor déi vum Erzengel Michael, dem ieweschte Chef vun allen Engelen. Fir de klenge schwaarzen Engelchen wor et nëmmen de »Laange Misch«, well hien esou grouss a staark wor. Si hun hien alleguer eng Grimmelche gefaart, well et en Zaldot wor an esou häerzhafteg fluche konnt. E stoung elo virun der Himmelsdir beim hellege Péitrus an en huet mat séngem feierege Säbel dorëmmer gefacht. »Himmelkräiz-däiwele nach emoll! Elo hun ech es ower genuch mat deem!« huet den Erzengel geflucht an sech

gläich drop op d'Zong gebass. Zënter där beriimter Kläpperei mat dem Däiwe, deen deemools nach Luzifer geheescht huet, konnt hien sech d'Fluchen nët méi ganz ofgewinnen. – »Dee klenge schwaarze Krappschass huet ower och soss glat näischt an der Kopp ewéi Topechketen a Flautereien. Amplaz d'Stäre schéi propper ze botzen an ze poléieren, d'Wollécken ze stëbsen oder mat der Chorale schéi brav den Alleluja an de Sanctus ze prouwen, mécht déi kleng Knätzél näischt léiwer wéi d'Koméite mat de Schwänz uneneen ze strécken, d'Wollécke bal heihinner bal dohinner ze dreiwen, se op Kéip ze tasselen oder se esou guer ze zauselen, datt se wéi eng Häerd verspreecht Schof ausgesin. Beim Spille mat de Stäreschnëtz a mat de Koméite mécht en sech d'Fangere knaschteg wéi e Schwäin, a wann en dann déi schéi wäiss Wollécken upaakt, da gin déi jo gro a schwaarz. E bréngt et esouguer fäerdeg déi iewescht Wollécken op en anere Wee ze dreiwen ewéi déi ënnescht. E bréngt alles duercherneen. D'Kalennermécher an d'Wiederproféiten do ënnen, déi knoutere schon an engem Stéck. Je, et as fir Hueren op d'Stir ze kréien. Krenondiflätsch!«

Den hellege Péitrus huet ganz onglécklech drageluecht, well hie frou wor mat deem schwaarze Wibbeldeuwapp. Ouni dee wir d'Liewen am Himmel, trotz aller Gléckséilegkeet, dach heiansdo eng Grëtz laangwëlleg gewiescht. Zemol well de Betrib nët méi esou floréiert wéi dee vun der Konkurrenz. Et wor jo scho laang kee Krich méi gewiescht do ënnen, an do wou es nach wor, do hun se probéiert, fir sech géigesäiteg esou séier wéi méiglech op de siwente Stack an hire Paradäis ze spedéieren. Dach, d'Pouponnière wor bal iwwerfëllt, mä déi loug wäit ewech ganzeg hannen am Park, an dat wor souwisou eng aner traureg Geschicht. Iwwerdeems dem Péitrus déi Gedanken duerch de Kapp gaange sin, wor de klenge schwaarzen Engelchen esou schëtzig wéi e konnt, bei d'Himmelsdir geflu komm. E stoung elo eng Grimmel verschotert viru den zwee alen Hären an en huet verleën op säi fleckege Räckelche geluusst, dee scho laang nët méi schnéiwäiss wor duerch dat villt Spille mat de Koméiten an de Stäreschnëtz.

»Ja, wat maache mer dann elo mat deem do?«, frot de Péitrus de »Laange Misch«. Den Erzengel huet alt schon nët méi grad esou rosen dra ge-

kuckt, en huet e puermol ferm gehëmmst a sot dun zum Pétrus: »Hellege Piirchen, et deet mer leed, mä deen Engelchen do passt ower och guer nët an eis Equipe. Sāi Papp wor schon esou e Gelungenen an eng Rennscheier, deen iwwerall dorëmmer gestrummt as, wou en nët hätt sollen. Der Däiwe weess vu wou en deen dote mat heihinner bruecht huet? An zou gudder Lescht as et och nach e Mëedchen! Esou eppes as et dach zanter Engelsgedenken nach ni bei äis hei gin. Ech mengen, et wir am beschten, du géifs him dāi Segen an da géife mir hatt op d'Welt erof fléie loossen. Do kënnt d'Zatz der da stëbsen a stiichte wéi a wou an esou laang et wëllt.«

Den hellege Péitrus huet ganz traureg sāi laange schluetwäisse Baart gestréilt a sot dun no enger Weilchen: »Jo, Misch, ech mengen du hues Recht. Eis himmlech Disziplin as och e bësselche stramm fir esou eng kleng wibbeleg Knätzél. Wat géif dat eréischt gin, wann et méi grouss gët an an e gewëssenen Alter kënnt! Ech erënnere mech alt nach un esou Verschiddenes. Wa mer et lafe loossen, da wir eiser Här bestëmmt enger grousser Suerg lass.« An zum schwaarzen Engelche sot en: »Du hues jo héiere, wat mir décidéiert hun. Fléi elo erof op d'Äerd, mā schéck dech an dreif et och do nët ze bont. Wann s de ower méi spéit erëm eng Kéier wëlls heihinner heemkommen, da kucke mer, wat mer mat dir maachen. Da bas de och vläicht keen esou e Wibbeldeuwapp méi a mat Gottes Hëllef wäerd sech dann och nach eng Plaz fir dech fanne, wou s de keng méi stiichte kanns. Fir elo äddi, awuar an hal dech monter!« En huet den Engelche geseent, him d'Hand gedréckt an as him eng leschte Kéier iwwert de schwaarze Krauselkapp gefuer. Dobäi sin dem Péitrus zwou décker Tréinen d'Baken erof an de Baart gelaf. – »Awuar!« sot och den Erzengel Michael an en huet e puermol ganz onmilitäresch ferm gehëmmst a geschnoffelt. Hien huet ower d'Ae fest zougepëtzt fir datt keng Tréine fale konnten, well e Generol dāerf dach nët kräischen.

Dem schwaarzen Engelche wor et scho virdu méi liicht ëm d'Häerz gin, genee vun deem Moment un, wou den hellege Péitrus zum Erzengel Michael »Misch« gesot huet! an datt hien op dār schéiner, décker, bloer Klatz sollt bleiwen, ei, dat wor dach keng Strof. Eng stonnelaang Priedegt vum laange Misch an duerno nach eng Retenü

wir villeg méi uerg gewiescht. En huet och alles versprach, wat déi zwéin Häre wollten a sot ganz manéierlech: »Äddi, hellege Péitrus. Äddi, Här Erzengel Michael!« En as eng leschte Kéier stramm gestanen, huet sech um Tallong erëmgedréit, mat engem helle Kreesch huet en d'Flillécken ausernee gemat, a fort wor en, wéi den Zuch. – déi zwéin al Hären hun him nach esou laang nogekuckt wéi et gOUNG, bis en als klenge Pénktelchen an der Déift verschwonne wor. Duerno sin se nees an den Himmel eragaangen, mä et huet kee vun hinnen e Pippcheswiertsche geschwat.

Nodeems de schwaarzen Engelchen e puermol ronderëm déi groussg Kugel geflu wor fir sech déi emol genee ze bekucken, gouf en ower deërs ville Fléie midd an en duecht bei sech: »Elo gët emol gutt gerascht.« A jhust an deem Abléck gesouch en ënnert sech eng schéi gréng Wiss an en décken Heekoup. Well d'Sonn och grad am gaang wor ënnerzegoen a well hie vun deem ville Fléien ower eng Grimmelchen an de Schweess komm wor, huet e séng Flillécken zesummegeklappt a sech genëschelt an d'Hee eragewullt. »Ei, wéi dat esou gutt hei richt!« huet de klenge schwaarzen Engelchen nach gepëspert, a schons wor en entschlof.

* * *

Deen anere Muerge, wéi d'Sonn opgaangen as, huet si och op déi gréng Wiss geliicht an op den Heekoup geschéngt, datt deem ewéi Sëlwer geglännert huet. Hei gouf et op eemool vu riets a vu léns e fatzegt Genéitschs, an zwee Käpp, e wäissen an e schwaarzen, si ganz erfieert aus dem Heekoup an d'Luucht gefuer. Et huet een deem aneren erfieert bekuckt, a wéi de Blëtz sin se nees am Hee verschwonne. Du gouf et an der Mëtt natiirlech e gehéieregen Tuckert. De schwaarzen Engelchen huet e ganz affreeschleche Kreesch gedun, well hie wor widder dem wäissen Däiwelchen séng kleng Huere gerannt. De wäissen Däiwelchen hat nët gejaut, well Stéiss a Kläpp wor hie jo gewinnt, mä en huet ganz traureg geduecht: »O Mamm, gin ech hei och nammal gepisackt!« – Duerno as et eng Weilche ganz roueg am Heekoup bliwen, mä dann huet bal do e wäissen oder e schwarze Käppche virwëtzeg oder ängschterlech eraus geluusst. Well ower soss näischt Grujheleges méi passéiert as, huet de Schwaarze sech Courage geholl, as aus dem Heekoup erausgekroch an huet haart geruff: »Hee du,

komm emol eraus elo!« – De Wäissen huet nach ëmmer e bësselche gefaart, mä e wouss jo och, datt en nët éiweg do hucke konnt a méi schlëmm wéi an der Häll konnt et him jo och nët méi ergoen. En huet sech en Häerz geholl an as verschotert erausgekroch. Elo stongen se sech allebéid géintiwuer an se hun sech vun ënne bis uewen zerguttstert bekuckt. Et hat jo nach kee vun hinnen zwéin esou ee gesin.

»A wie bas du dann?« – »Ech sin de wäissen Däiwelchen an ech kommen aus der Häll. Si hu mech erausgehäit, well ech hinnen ze brav an nët schlecht genuch wor.« – »An ech sin de schwaarzen Engelchen. Ech kommen aus dem Himmel, mä ech sin erausgepucht gin, well ech nët brav genuch an zevill muttwëlleg an duerchdriwwe wor. An ech sin e Meedchen!« Dun hun se allebéid ugefaangen ze laache wéi d'Gecken. Iwwerdeem hu si sech vu vir a vu Hannen a vun ënne bis uewe bekuckt, betaascht a beschnoffelt, an et huet een deem anere gutt gefall. Si hun sech d'Hänn gerëselt a sech ëmäerbelt an dun huet de schwaarzen Engelchen dem wäissen Däiwelchen eng Bees op de Mond gin. Du gouf deem der jo esou rout am Gesiicht wéi séng Bridder, wann se vun der Flameglous beliicht goufen. Et hat jo nach ni een hie gekësst. Mä well si mat de Käpp esou no beienee waren, gesouch de klenge Wäissen eppes: »Hei elei, kuck elei!«, huet e geruff, »du hues jo och zwee Hueren op der Stir!« Et waren ower nëmmen déi zwou Bëlsen, déi de Schwaarzen erwëscht hat, wéi se am Heekoup mat de Käpp zesummegeknuppt waren. (Se sin zënterhir ni méi richteg ewech gaangen.)

Duerno waren si sech gläich eens fir ëmmer beienee ze bleiwen a fir zesummen duerch déi grouss Welt ze resen. Si hun sech déi lescht Heblummen aus dem Hoër an aus dem Gezei gerëselt, an dun hun se sech stoes Fouss op de Wee gemat.

* * *

Wat si zënterhir alles erlieft, gestiicht a gemat hun, dat erzielen ech iech, wann der wëllt, eng aner Kéier. Esouvill däerf ech ower haut scho verroden: Wann iirgendwou an der Welt eng Däiwelerei am gaang wor, déi ower leschten Enns wéi e Wonner gutt ausgoung, da waren doudsécher déi zwee am Spill. De schwaarzen Engelchen, deem d'Saach ugestiwwelt hat, an de wäissen Däiwelchen, deem alles erëm gutt gemat huet.

Robert Siuda

Klengegketen

Am Paradäis...

...huet den Uedem säin Éiv scho veréiert
an haut spillt e ganz aartlech Gevueder,
mä deemools, hatt hat em den Apel knaps
[offréiert,
do wor et e läfege Kueder.

Den Architekt.

Déi kleng Distanz vu Léift bis Haass,
do baut den Zweifel séng Brécken dertëscht
an d'Fro as déi, woufir e s'aus Glas
an nët aus Betong mécht.

Nom gudden Aussin...

...gi ganz vill Mënschen ageschat
a munnech Blummen och,
mä beim Kontakt as een entsat,
hei vum Charakter, do vum Geroch.

Schmadd spillen.

Déi Kalitéiten, déi een huet,
déi sin nët ëmmer ganz schéi grued
an 't huet ee besser se ze riichten
wéi aneres dermat ze stiichten.

Hal s'an Éieren.

Géi an de Park, de Bësch, d'Gewan
an otem se, erlief se mat den An
an denk dodrun, datt eis Natur
eist Liewen as, mir sin aus hir gebuer.

Haute-Volée.

Si soen, déi grouss Bossen,
déi hätten all hir Mossen,
a wann e Callgirl géng hallef auspaken,
da kënnt vill Prominenz ganz apaken.

Zevill as zevill.

Sou munnech Kou gët ganz gedëlleg
e Liewe laang hir beschte Mëllech,
mä notzt ee se jhust nëmmen aus,
da schléit se eemol hannenaus.

Dat Sprachwuert...

...datt eng Hand déi aner wäscht,
huet näischt mat propper sin
mä ganz vill mat deem Knascht ze din,
dee se zesummepecht.

Et gi Leit...

...déi hu bestëmmt ganz ouni Geck
kee Feler u sech a kee Fleck,
déi sin esou fromm a brav a fäin,
et feelt e jhust den Hellegeschäin.

E léift Wuert...

...as de gëllene Schlëssel vum Häerz sénger Dir,
mä 't gouf nach ee gefeilt defir
mat engem graffen a raschtege Baart,
mat deem gët nëmmen zougespaart.

... et labora.

Nët ëmmer kënnt dee beschte Grëtz
wéi d'Kugel aus der Fiederspëtz
a soll een hiirt Geschreifs begräifen,
da muss een d'Fieder all Dag schläifen.

Am Liewen...

...gi wéi beim Kelespill
déi schéinste Klatze laanscht den Dill
an d'Stongen, (dat Schlëmmt um
[Kënschtlerpech),
hun dann déi aner an der Täsch.

De Kaiser Vespasian...

...sot schon deemools zum Titus, (séngem Jong)
d'Geld géng nët sténken – non olet –!
Dat wor am Joër 79 viru Christus!
Wat eng gutt Wuer: 't sténkt haut nach nët!

Um Vullenhaff

Den Zonkebutz, kleng, reng a schmank,
mat Flillécke behenn a fléck,
de kleng Schniewel voll Gesank,
dat as e Mais- an Zwirkinnek.

En Apel all Dag...

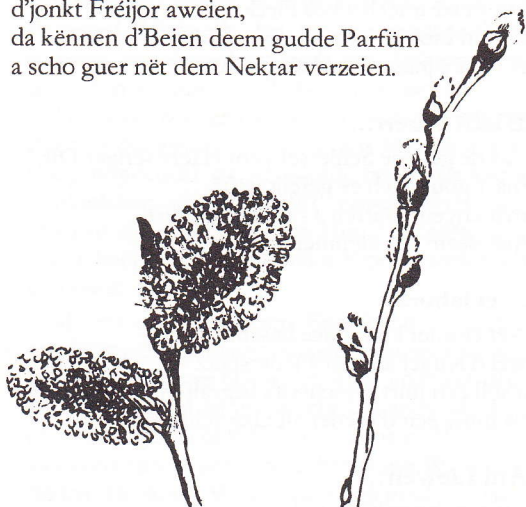
...as Kinneksmedezin,
verschriwe fir den Troun,
der Kinnigin hir Linn
a fir de gudden Toun.

De Mënsch,

...säi Charakter a säi Schiet sin ëmmer beieneen,
mä dat gesäit keen,
bis se beliicht gin
a wéi gemeesselt do stin.

Dat éischt Zeechen.

Wann d'Miissercher an hirem samette Kostüm
d'jonkt Fréijor aweien,
da kënnen d'Beien deem gudde Parfüm
a scho guer nët dem Nektar verzeien.

Stoppches.

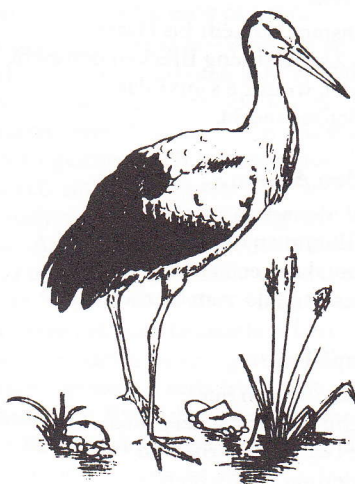
Schéi Bäckelcher, ronn a gesond,
déif an d'Gesicht gezunn d'rout Mutz,
verstoppt sin d'Aen, Nues a Mond,
mä jiddree weess, 't as d'Mullebutz.

Wann den Ouschterhues...

...séng Hatte mat Är verdeelt,
dann as do dach eppes, wat un e geet,
well nämlech jhust ëmmer a grad déi Hatt feelt
fir den aarme Kanner hir Ouschterfreed.

Begannt iech e bësschen.

Sech séng Jugend am Sënn vum Wuert erhalen,
domat mécht sech e Land e Gefalen,
mä bei äis kritt de Storch guer keng Féischt méi
an 't planzt och bal kee méi e Kabesheet. [gemeet]

D'Mëttel defir.

Wa schon am Ufank gewiert gët,
da kënt en Iwwel och nët
a wann een da mécht, wat ee maache soll,
da gët de Biesem geholl.

Eng Depressioun...

...as d'Däischtert am Labyrinth déif bannenan,
aus deem ee keen Auswee méi fanne kann
an d'Liicht, mat deem ee s'iwwerwënnt,
heescht Trouscht, deen aus den Häerzer kënnt.

Dat éiwegt Neit.

De Wanter hëlt séng lescht voll Strenz
a schëtt se aus als Äiskristall
an duerno as et dann um Lenz,
da sprät dee Bléien iwwerall.

Roulette.

Vun der Chance a'm décke Gewonn am Sak
as et dacks e klenge Schrack
bis bei d'Klak
an de Strack.

Et gi Leit...

...déi schwätzen ëmmer vu gudde Beispiller,
 déi se ni selwer gin,
 't verkafe vill Leit jo och Biller
 a si hun nach ni e Pinsel gesin.

Um Wee.

Déi beschte Brems an der Jugend
 as d'agebauten Dugend,
 well ouni Brems as schlecht gefuer
 an 't gët een et biergaf gewuer.

Si soen...

...dee klenglechen Näid an der Strass,
 de Beschass, géing an alle Kreesser bléien
 an 't géingen, vun enne bis uwen a Rass a Klass,
 Drecksvulle Kéip voll Är ausbréien.

Op der Sich.

Geet een nom Gewësse(n) glannen,
 dann as een dacks ganz iwuel drun,
 well 't kann ee jo keent fannen
 bei Leit, déi guer kennt hun.

Liicht roden.

Fir wat vum Noper séngem Onkraut rieden
 wien nët amstand as säint ze jieden!
 Lee kee wéi Guckucksär säi Knascht
 dem Nopeschvillchen a säin Nascht.

Si bauen Haiser...

...huel do keen Hummer a kee Schloper,
 well schon e Piipsert, deen héiert ee vum Noper
 an nach vill méi, a ganz korrekt vum Betong
 [iwwerdroen,
 wéi wann een als Zeien direkt dobäi géing stoen.

Dat Schéinst...

...am Liewen as d'Plangen
 an d'Wënsch, déi mat dran agebonne sin
 an dat vu Freed an d'héi Lut sprangen,
 wa s'eemol an Erfëllong gin.

Et gi Leit...

...déi behaapte fest a steif,
 si hätten als eenzeg nach Schimt am Leif
 an dobäi brächten s'op d'manst d'ganz Éislécker
 [Koppen,
 fir ënnendrënner hire Knascht ze verstoppén.

Kannitverstan.

Deem enge fällt d'Gléck an de Schouss
 sou grouss as wéi e Mier,
 deen aneren as vun em verstouss
 an 't weess keen op der Welt woufir.

En Ausglach?

Dacks freet ee sech: wien huet dës Welt gemeet
 an de Gubbli aus Gold an déi einfach Jatt
 an och dat Stéck Gerechtegkeet,
 well 't kritt jo keen de Gubbli mat!

D'Gëttin Justitia...

...huet wuel hir Ae verbonnen,
 mä gëf ee gescheit
 woufir se bei décke Konnen
 vill besser weit.

Um gudde Wee.

Dacks mengt ee vu sech wat ee kann
 an 't bilt ee sech dacks eppes an,
 mä huet ee sech dat agestan,
 da kann een et och besser man.

Op der Leder.

't as ëmmer ee schold, wann eppes nët klappt
 an ëmmer een do, dee fir alles berappt
 an 't fënt sech och ëmmer an ëmmer e Schënner
 fir d'Klapp op dee Klengen um Sprass ënnen
 [drënner.

't steet fest...

...'t gin der haut vill méi gescheed
 an doduerch der vill méi gescheit,
 datt munnecheree sech duerno seet:
 't as besser, wann een éiweg freit.

Ee Buschtaf.

Wat dat meescht fir de Succès am Liewe leescht,
 da's d'Gonscht,
 mä wat een ouni déi erreescht,
 da's Konscht.

Wann ee jonk as...

...da schäfft een aus dem volle Buer
 an 't as ee wéi en Hunn mat Getten,
 wéi herrlech wär eng Miniatur
 dovun a wa mer déi am Alter hätten.

Will Reuland

Aus der Lies ...

Et as munches anescht gin

II.

Dir kennt bestëmmt déi Geschichten an där am Spaass gesot gët, et kënnt och aus Drauwe Wäi gemat gin ... Gewéinlech heescht et, de Wénzër hätt de Kanner dat um Doudsbett verroden. Dir huet awer och vläicht héieren oder gelies, wéi de Papp de Jonge sot, et wir e Schaz am Wéngert vergruewen, si missten nëmme gutt kappen, da kënnten si e vläicht fannen. Et gët sécher där Geschichten nach, ma ech hat nët wëlles déi all opzesichen, fir si hei ze schreiwén.

Da hei sollt jo den zweten Deel aus der Lies gin, déi nët méi dat wir, wat si eemol wor. Wann dat esou gesot gët, da klénkt dat nët zum Virdeel vun haut, an esou as et nët gemengt. Et muss een eben dovunner ausgoen, datt déi sougenannt déck Wénzër konnten op enger Hand opgezielt gin, an déi aner meescht Leides hate mat dem Dag duurch de Bësch ze kommen. Duerfir hun déi meescht och nët bal doheem Wäi gedronk, ma si hun hiren Hausdrunk gemat. Dat awer gehéiert eben och zu der Lies.

Mäi Papp wor Handwierksmann, hat awer och séng Wéngerte vun doheem aus. Et kënnt een iwwerhaapt soe bal all Handwierker hätt bei äis séng Wéngerten op der Musel gehat, well vum Handwierk eleng wir och keen du en Här gin. Dat selwecht konnt een och nach vun anere Beruffer son. 'T sief! Hei gët erzielt, wéi ech dat doheem erlieft hun a wéi et z.B. owes virugaangen as, wa mir mat den Drauwen doheem woren. Eier et d'Genossenschaft gin as, an och nach no där éischter zu Maacher, hun d'Leit meescht hiren Händler gehat, deen hinnen de Wäin am Faass ofkaaft huet. Si hun also mussen hir Drauwen all selwer ausmaachen a wann de Wäi klor wor, awer och alt virdrun, as den Händler komm an huet säi Präis gemat. Hei and do huet hie mussen erëm kommen, well si nët eens gi sin, ma dat huet zum Geschäft gehéiert.

Mäi Grousspapp hat doranner séng fest Menong. Hie sot ëmmer fir sécher ze gon, soll een en Drëttel vu séngem Wäi gläich verkafen, dann am Fréijor den zweten Drëttel an de Rescht eréischt, wann ee wéisst, wéi et fir den nächsten Hiirsch am Wéngert kënnt gon. Mäi Papp huet sech och dorunner gehalen an et wor nët esou schlecht.

Ma zréck zu den Drauwen, déi doheem hu mussen mat dem Gräf an d'Pauerbitten (eng kleng) iwwer eng Rëtsch, och Kundel genannt, bis an déi Bidde gestouss gin. Um Enn as dann d'Bidden op dem Won hanne gehuewe gin, fir datt och déi letzte Grimmel Moscht eraus ze schäffe wor. Vun der Bidde sin déi gemuele Grone mat de Stiller drun op de Kelter komm, wou de Moscht natiirlech monter erausgelaf as, direkt an d'Kelterbittchen. Eng Zäit laang huet de Papp de Moscht mat der Hatt an de Keller an d'Faass gedron, ma eppes méi spéit huet hien e Lach an de Betong geschloen, e Schlauch geluet an de Moscht konnt direkt an de Keller lafen. D'Drauwen hu sech op dem Kelter gesat an et konnt ugezu gin. Nët zevill mateneen, well soss as Schaum vum Moscht op d'Pilleme komm an dat wir nët gutt gewies. Ech hun dat ni verstan, fir wat de Papp d'Klickiën uewen um Kranz ëm d'Schrauf hei an do gedréit huet, ma dat wor och egal. Wann hien den Hiewel méi laang gemat huet, hun ech et och gepackt fir de Kelter unzezéien, wann de Kuch schons méi dënn wor. Bis an d'Nuet eran huet een d'Klickiën héire sprangen, an de Papp huet dack nët laang geschlof bis et den aneren Dag nees viru gaangen as. Bal am beschten erënneren ech mech drun, wéi de Kuch gegrimmelt as, wann de Kelter dréche wor. Da sin d'Fasselen erofgeholl gin an de Kuch as a Stécker geha op ee Koup niewent de Kelter komm. Eierlech gesot, soubal ech dat gesin hun, dann hun ech mech meescht aus dem Stëbs gemat, well soss hätt ech mussen hëllefén, an dat wor ménger Saach nët ... De Papp huet sech e Gromperesak erbäi geholl fir sech drop ze knéien an dann huet hien de Balleg mat den Hänn gegrimmelt. Dat huet ausgesin, wéi wann hie géng wellen op de Knéie bieten. Et as nët méi vill aus dem Kelter erauskomm, wann de Balleg fir d'zweet un d'Rei kumm. Et wor alt dat.

Mir hu kee Pick gemat, ma de Pätter, deen huet nach drop gehalen. Duerfir huet hien de Balleg an eng Bidde geschéppt a Waasser drop lafe gelooss. No en etlech Deg, wann de Goût vun den Hait erausgezu wor, dann as dann dat gekeltert gin. Spéider as am Keller Zocker dra komm an da konnt de Pick am Faass brimsen. Aus Virwëtza well esouvill déi Zäit vum Pick geschwat

gin as, hat ech mat méngem Frënd Jhempp eemol eng Fläsch matgeholl, wéi mir fësche woren. Duerno huet kee vun eis zwéin es méi gewollt, well den Dronk wor eis nët gutt becomm. Ofgesin dovunner, datt mir eis geschuddert hun, mir haten den aneren Dag och nach en décke Kapp... Et gët nach Haiser, wou den Hausdronk zielt, ma et as rar, datt et ëm pure Pick geet.

Ëm déi Zäit vun Allerhelge wor de Fiederwäissen Tromp an huet dack fir allerhand Gespréich gesuergt. Nët nëmmen an de Wiirtschaften, wou et apaart déi Feierdeg héich hir gaangen as, ma och an de Kellere an doheem... Ech hun nach erlieft, wéi op dem Duerf d'Noperen an d'Kellere gaange sin, fir de Fiederwäissen ze schmaachen. Si hu schéin ofgewiesselt a kee vergiess. Dat huet da geheescht, si géngen de Kabes moossen, deen agemat wor. Wa si da Stonne laang an de Kellere woren, sin si natiirlech mat

rouden Ouren erauskomm an et as doheem och nët nëmme Luef gin... Dat alles huet geännert, wou jo an dene meeschte Kellereien iwwerhaupt keng Fässer méi leien. De Ruff vum Fiederwäissen huet sech gehalen, hien as esougur vläicht besser gin, ma déi Affär mat dem Kabes ze moossen, dat as eriwwer...

Déi al Kelfere stin an den Dierfer als Zeie vu fréier no bei de Stroossen a gi meescht bewonert, well schéi Blummen dra wuessen. Vun dene Blummen dann op de Wäin ze kommen, dat as nët schwéier, also liewen déi al Zäiten als Erënerongen op de Stroosse weider. Sou kommen si ni an de Vergiess an déi schéinste nei Maschinen an de groussen an klenge Kellere mussen vläicht nach laang waarden, bis si un d'Häerz gin, wéi d'Leit son. Einfach gesot: déi Zäit vun haut kënnt an der Zäit vun der Lies nët méi an de Schiet vun där vu fréier.

Dat kann änneren, ma nët vun haut op muer!

Wunnqualität

Dee géien, alen Eecherbiereg
Dee gounge Mënsch erop
Deen hat, et war herrlech Wieder
E grouse Prabli op.
En aneren, frot voller Spott
Huet Dir eng Schraifche lass?
Krut d'Äntwert: Neen, awer d'Kueben
Hu mech genuch beschass.
Déi aner Säit steet d'Lach och op
Dorausser gët gebläert
Vu muerges fréi, bis owes spéit
Dat gët vill, bei deer Häerd.
Mir wiren hinne ganz gär lass
Dat as jo ze verston
't soll hinnen an deem schéinste Bësch
Wierklech ganzeg gutt gon.
Déi Déieren, si jo ganz léif
Mä, deemno wou se sin –
't wëllt jo och keen dee léifste Léiw
An der Groussgaass gesinn.

Robert A. Malané, 1985

Wéi e Merci op enger oppener Hand...

eng Geschicht fir jonk a manner jonk Kanner

E Päiperlek dreemt op engem jonke Blat a spiirt, wéi d'Sonn säi faarwegt Kleed glënnere léisst.

Abrëll. – D'Natur as nach nët ganz erwächt a léisst sech dreiwen tëscht der Keelt an der Wäermt. Den ale Wanter wëllt sech nach nët esou richteg an dat grousst Lach Vergangenheet zrëckzéien. Léiwer zeckt en dat jonkt Fréijoër, wann et probéiert, him séng Platz ze huelen. D'Fréijoër mengt elo, Mëtt Abrëll misst deen Alen endlech fort sin, a voller Freed klappt et widdert d'Poppebettercher vun de Päiperlécke fir se an d'Sonn ze lackelen.

D'Päiperlécken hate jhust op dat Zeeche vum Fréijoër gewaart. Huerteg zéien se hir Flillécke glat a luussen aus hire Better. Prässéiert war och onse Päiperlek, deen elo op engem Eecheblatt di éischt Sonn otemt. E bëssen zevill prässéiert wor en, well d'Sonn schéngt nach eppes midd ze sin. D'Wollécke verspären hir d'Vue an e kale Wand bléist.

D'Gras schuddert sech.

De jonke Päiperlek verstoppt sech hannert dem Blat a mécht sech ganz kleng.

Op eng Kéier fällt eppes nieft hien, esou zaart wi e Bettseecheschsom, esou wäiss wi eng Muttergottesblum, esou grouss wi e Punkt vu séngem Flillek.

»A wee bas du dann?« freet de Päiperlek.

»Ech sin eng Schnéiflack, di e bësse spéit un as«, seet dat klengt wäisst Dénge, »A wee bas du?«

»Ech sin e Päiperlek.«

Eng Schnéiflack! De Päiperlek hat ewell heinsdo d'Schnéigléckelcher vum Schnéi ziele gehéiert, mee esou hat en sech eng Schnéiflack awer nët virgestallt!

»Wéi bas du su schéin, Schnéiflack, esou eppes Duusses wéi dech hun ech nach nët gesinn!«

»E Päiperlek hun ech och nach nët gesinn, esou schéi Faarwe vergonnt de Wanter eis nët.«

»Maja, Schnéiflack, du kanns jo bei mir bleiwen. De Summer weist eis nach vill méi schéi Faarwen, déi gefalen der bestëmmt.«

Bei dese Wierder gët d'Schnéiflack op eng Kéier ganz roueg. Trauer blénkt an hire Aen.

»Wat as geschitt, léif Schnéiflack?« freet de Päiperlek erféiert.

»Jo, Päiperlek,« äntwert si »de ganze Wanter iwwer sin ech op enger Wollek héich iwwert der Äerd gereest. All Kéier, wann de Wanter et schneie gelooss huet, hun ech mech gutt fest ugepaakt, fir nët erofzefalen. An elo am Abrëll, sin ech awer gefall. Elo as méng Rees op en Enn. Ni méi kann ech di gutt Loft do uewe spiren, ni méi d'Land vun uewe kucken, mech ni méi an de Wollécke kuschelen, wann de Wand eis virun dreift; an d'Schnéiflack keimt verdrësslech.

Mee de Päiperlek woussst direkt e gudde Rot:

»Setz dech op mäi Reck, an da fléie mir zwee erop an den Himmel! Ech droen dech bei d'Sonn a weisen der all Blumme vum Land; all Beem wénken eis, an d'Wollécke freën sech fir dech erëmzegesin. Komm klamm séier erop!«

D'Schnéiflack laacht: »Nee, léiwe Frënd, dat geet nët, ech géng stierwen, géng schmëlzen.«

De Päiperlek as verdaddert, Tréine klammen a séng Aen.

»Kleng Schnéiflack, därst ech dech dann och nët upaken? An du därst di schéi Sonn nët kucken?»

De Päiperlek an d'Schnéiflack sin doudonglécklech. Mee kee wëllt deem anere séng Tréine weisen. Si hu sech gelaacht, waarm, och e bësse forcéiert.

De Päiperlek denkt un de musseche Pelz vun der Schnéiflack, stellt sech vir, wat fir e Gefill et wär, wa si op séng Flillecke géng sëtzen a wéi si kënnten zesumme fléien.

»Päiperlek«, rífft d'Flack

»Wat as kleng Schnéiflack?»

»Näischt, nëmmen esou!« d'Schnéiflack hat schon Angscht virun hirem egene Courage kritt.

Op en neis sin se stëll, bis d'Schnéiflack et nët mi packt: »Léiwe Päiperlek«, fänkt se un, »ech kann nët esou einfach hei nieft der sëtzen an déng Faarwe vu wäitem gesinn. Ech géng se gär spiren, ech géng mech gär bei dech drécken an der..., ech géng gär..., jee... eben esou, weess de...«, d'Schnéiflack gët rout, »ech géng der gär e Kuss gin!«

Dem Päiperlek gët et gliddeg waarm, well d'Flack hat dat selwecht gesot, wat hien hir wollt soen!

»Léif Flack, du géngs jo stierwen!«

»Mäi Päiperlek, léiwer dat ewéi esou laang nieft der ze liewen, ouni dech ze spiren. Huel mech bei dech an dro mech bei d'Sonn, vun där s de mer esou vill erzielt hues!«

Lues streckt de Päiperlek säi Flillek aus an d'Flack klëmmt erop. Si geet ewéi op Moos, richt un all eenzel Faarf an hemelt de bronge Kierper vum Päiperlek, éier se sech hannert séng Flillecke verstoppt.

De Päiperlek as ewech; hien tuddelt: »Léif, léif Schnéiflack!« – Nët emol den Da wor esou zaart wi si, näischt wor esou schéi wi si!

Frou breet e séng Flillecken aus a flitt der Sonn entgéint. D'Schnéiflack jäizt vu Freed, si dréckt sech fest un hien.

Si fléien heich iwwert de Blumen, d'Beem an d'Felder, an d'frësch Loft eran. D'Flack otemt d'Sonn an, Gléck breet sech an hiren Häerzer aus. D'Léift vun der Schnéiflack fléisst an d'Séil vum Päiperlek. Stëll, an ëmmer mi stëll gët d'Flack um Réck vum Päiperlek, bis se wéi eng Tréin iwwer säi Flillek rullt.

De Päiperlek versuergt d'Tréin an e setzt sech op eng eenzel Veilchen am Schiet vun enger däischerer Dänn... Voller Léift léisst en d'Tréin an de Kielech vun dem Veilchen eralaafen.

Op eng wonnerbar Manéier fierft sech d'Veilche wäiss! A wi d'Bléi ganz op as, gesäit de Päiperlek, datt d'Veilchen esou zaart an esou wäiss as wi eng Schnéiflack.

Mat der Léift vun der Flack a séngem Häerz, flitt de Päiperlek der Sonn entgéint...

Zënter deem Dag gin et och wäiss Veilercher.

Sonja Rob

Et gët e Wuert...

... schéi wéi eng Kinneksrous
a jidfer Sproochschaz
an d'Puppelchen am Schouss
kritt schon eng Gamm,
déi wiisst op sénger schéinster Plaz
als Kinneksrous erëm: dat Wuert heescht Mamm.

Siuda Robert

Monique Hermes

Eng flott Experienz

Lëtzebuergesch an der Schoul

Et as nët vun ongeféier, dass ech dëse Bréif schreiwen. Ech hun am leschte Schouljoër esou eng flott Experienz mam Lëtzebuergesch an der Schoul gemaach, dass ech et derwäert fan- nen, och aneren dovun ze erzielen.

Méng Klass, e véiert Schouljoër mat 15 Kanner, siwe Medercher an aacht Jongen, war begeesch- tert. D'Kanner hun sech all Woch op déi lëtze- buergesch Stonn gefreet, an déi Hefter, déi een- zeler vun hinnen um Enn vum Schouljoër opze- weisen haten, si richteg Bijhuën. Am léifsten hätt ech lech eent matgeschéckt...

Wat war dann elo esou Extraës dobäi? U sech ganz weineg! Fir d'éischt soll emol eng Kéier gesot gin, dass et ganz schwéier as, mat engem lëtzebuergesche Buch am véierte Schouljoër ze schaffen. An deem, wat do as, »Lëtzebuergesch an der Schoul« kënnen d'Kanner bal nët lesen. D'Gedichter an d'Geschichte sin esou kleng

gedréckt an et as och nët zevill gutt illustréiert. Loosse mer eis jo nëmme keng Illusioune maachen: Och wa mer zënter dem Februar 1984 e Sproochegesetz hun, heescht dat nach laang nët, dass elo all Kand lëtzebuergesch liese kann! Vum Schreiwe guer nët ze schwätzen!

Mir hun also iwwerhaapt kee Buch geholl, awer dofir ee grousst Heft! D'Kanner kruten am Ufank kleng Gedichter a Geschichten, déi ech hinnen op der Schreifmaschin virgeschriwwen hun, fotokopéiert. Déi goufe gelies; d'Billercher, déi derbäi waren, goufe faarweg gemoolt – dat huet scho ganz vill Spaass gemaach – an da gou- fen d'Fischen an dat grousst Heft agepecht. Op déi Säit dernieft hu mir eis eppes Klenges iwwer déi Persoun, déi d'Gedicht oder d'Geschichtche geschriwwen hat, opgeschriwwen, fir se e bës- sche besser kennenzelieren. A wann ech e Bild vum Schrëftsteller opdreiwé konnt, gouf dat och

24.10.84 Méng Schoulklass ♥

Ech gin zou Gréiwemaacher an d' Primärschoul.

Dëst Joër sin ech am 4. Schouljoër.

Eis Schoul as e grousst Gebai mat 2 Stäck.

Et sin 21 Schoulbrüll dran.

Eis Schoulroll as um 1. Stäck.

Mir sin zou 14 Kanner an der Schoul: 6 Medercher
an 8 Jongen.

Eis Zoffer heescht Monique Hermes.

An der Schoul léiere mir vill flott Saachen.

Marcel
REULAND

10.84

De Marcel Reuland.

En as de 16 März 1905 zur Tachternach op d'Welt kommen.
E war Professor.

En huet Gedichter, Balladen an Theaterstücke geschriwwen
gestuerft as de Marcel Reuland den 21 Oktober 1956.

19. 9. 84

Eis Sprooch

Zënter dem 24. Februar 1984
as d' Lëtzebuergesch eis
Nationalsprooch.

Dofir wëlle mir dëst Joër
léieren,

eis Sprooch gutt liesen
an och schon e bësche
schreiwen.

Mir maachen dat mat
klenge Gedichter a Geschichten,
déi bekannt leit

fir eis geschriwwen hun.

Wäicht schreiwen mir
och selwer eng flott

Geschichtchen op lëtzebuergesch.

1084 't gët Thierscht

(Marcel Reusch)

Dobausse stin d' Beem nach voll am Laf,
ma't as wéi en Donst wert d' Blieder gelaft,
se fänke mat Plazen u raschtég se gin,
ech hun et an de Bëscher gerunn.

An donnedde laanscht d' Baach, an de Wäsen am Dall
do as eng Blumm mer an d' A gefall,
nach hallef am Knapp, ma ech weess Bescheid,
't as Thierscht, wann déi Blumm an de Wäse steet.

An ech sin op heem zou an d' Gläiser gebéit,
hei souge scho Schmuellbre verpreeet an den Dréit,
vereenzelt Nouten am Telefonsstrank,
ma licht se lieren u kloer am Telank.

nach fotokopiert, an d'Kanner hun et an d'Heft
gepecht. Och hei muss ee ganz vir ufänken, well
eis Kanner kee Lëtzeburger Schrëftsteller ken-
nen...

Wa mir d'Gedichter an d'Geschichten da gelies
hun, hun ech probéiert, de Kanner déi wichtigst
Regele vun eiser Schreifweis ëmmer erëm ze
soen an hinnen se och ze weisen. Ech muss awer
zougin, dass dat an engem véierte Schouljoër
ganz schweier as.

Méi spéit hu mir och emol Gedichter a kleng
Geschichten ofgeschriwwen an dat Flottst war,
wéi d'Kanner zu zwee an zwee hir éischt kleng
Geschicht op lëtzebuergesch selwer schreiwe
konnten. "Mäi léifst Déier", huet se geheescht.
Sécher, et stoungen nach ganz vill Feler dran, mä
dat war nët schlëmm. Et kann ee jo och aus de
Feler eppes léieren! Bei der zweter Geschicht:
»Am Schnéi« sollt et scho vill besser goen!

Heiansdo hu mir och eng hallef Stëndchen nëm-
me gepotert – op lëtzebuergesch natiirlech – well
och dat as wichteg: iwwer de Kleeschen, iwwer
Krëschttag, iwwer Liichtmëssdag, iwwer d'Fue-
sent, iwwer eisen Nationale Feiertag, wéi
d'Groussherzogin Charlotte gestuerwen as...
oder et gouf ganz einfach emol eng Geschicht
virgelies.

Wat mir besonnesch opgefall as, war, dass esou
ze soen all Kanner, och d'Ausländer, d'Lëtze-
buergesch immens gär gemaach hun an et nët als
»Schmo« ugesin hun. Vlächicht kann een op déi
Manéier de Grondstee leë fir d'Léift zu der
Sprooch, déi jo eis Sprooch as. Dann hätt ech
mäint erreecht...

A well et d'lescht Joër esou flott war, maache mir
dëst Joër am véierte Schouljoër erëm dat sel-
wecht. An d'Kanner hun nët manner Freed der-
mat...

Chr. Clement

Am Novemberwand

Gef dech, zëss dech, ondugne Wand!
 Dee Prappli bleift a ménger Hand.
 Krëtjéft, do flitt den Hutt mer fort!
 Féi Spiichte ma kee faire Sport.
 Hal op, hal op, verschoun mer d'Kopp!
 Kuck, wéi d'Blieder ongär danzen!
 Lauschter d'Leit! Si grommlen, granzen.
 Du bas dru schold, datt haut den Houscht.
 A mar de Schnapp äis d'Laun verwouscht.
 Si faxen nët, déng Zauselgesten;
 Si jhauwe quackleg Zoustänn testen;
 Do d'Biirk lees du ratsch op de Réck.
 Der Dänn bréchs du racksdeg d'Genéck.
 Bas mir ze schro, unhänglech Plo.
 Bréngt mech grued heem.
 Méng Broselbeen!
 Bréngt mech grued heem!
 Jongen, Jongen,
 Hätt ee bei uechtzeg deem séng Longen!

Endlech Fréijar!

De Kierelter an d'Fäichtelholz
 Si spire béid de Fréijaarsbolz.
 D'Sonn lutscht eenzock all Strimmche Schnéi,
 De Schléiwendar wot sech an d'Bléi.
 De Guckuck setzt séng Klonglen aus,
 Pléckt eech e Pitschchen, rëscht eech d'Haus!
 D'Maargréitche schléit de Kierfchen op,
 Muench Naschelmäilche wujhelt drop.
 En Hiesche mümt om Wues de Männchen,
 Hie luusst verléift no Huesen-Ännchen.
 So Schleck, wuer knéchelt haut déng Rees?
 Dréis du der Freiesch d'Houchzäitsbees?
 Ob Kierelter, ob Fäichtelholz,
 Wat nët spiirt jett vum Fréijaarsbolz?

Bei Boufanke verlauschttert

Ë Scheefchen dabbert frou am Pesch,
 Adrett ganz nett, wéi grad gewäsch,
 Et stelzt laanscht d'Längt et steppt laanscht
 [d'Breet,
 Weisst hatt nach, wat de Boufank seet.
 Dee seet zou sénger Hemelfrächen:
 Mäi Kand, mar gi mer bei den Dechen,
 Dee soll eis Léift op séng Aart pechen.
 Nèdu, mar gi mer bei den Dechen?
 Du wansche Bouf, jäiz dech nët hees!
 Du weess guer nët, wat s du do sees.
 D'Steebeléi mëscht dacks nach Räif a Frascht,
 Dat as näischt fir e liewegt Nascht.
 D'Äishelledeg, déi si bal fälleg,
 Déi raume kuerz, mä ongemälleg.
 De Kueben hun se fortgedroen,
 Séng Fra konnt sech fir d'Kanner ploen.
 Dat war zéjar.
 Bestuet eech nët no aacht Deg Prouf,
 Mäi gampert Schof,
 Mäi Fanke-Bouf!
 D'éischt eescht em Sympathië flirten,
 Duerno de Baldachin aus Myrthen!
 Mir ount, mir ount, datt d'Scheefche freet:
 Verstees de Bouf, wat d'Fanke seet?

Religiéises

Et kann een och an eiser Sprooch mam Hergott schwätzen

Pater Noster

Eise Léiwe Papp am Himmel,
Helleg sief Däin Numm,
Däi Räich soll kommen,
Däi Wëlle geschéien.
Wéi am Himmel sou op der Äerd.
Gëf äis haut eist deeglecht Brout,
Verzei eis Sënnen,
Wéi mir och denen näischt nodron,
déi äis wéi gedon.
Looss äis nët der Versuchung erleien
a maach äis fräi vun allem Béisen.

Amen

Ee Wuert vum Hellege Basil

D'Brout datt s de verbëtzens an an
[d'Dreckskëscht werfs
dat as d'Brout vun deem, deen hongreg as.
De Rack, de Kostüm, deen an Dénger Gardrob
[hängt,
dat as d'Kleed vun deem, dee plakeg as.
Déi vill Schong, déi an Dëngem Schaf stin,
sin déi vun deem Aarmen, dee baarbes geet.
D'Geldschäiner, déi s du fest unhäls,
sin d'Suën, déi deen anere batter néideg huet.
Du méchs grad esouvill Ongerechtegketen,
wéi s de Guddes kënns man,
Wann s de géifs mat deem Aarmen delen.

Hellege Paulus, II. Korinterbrëif 15-18

An duerfir, gi mir nët schwaach, am Konträr –
wann och eise Mënsch vu baussen, sech opléist –
de bannewenenge Mënsch erneiert sech vun Dag
[zu Dag.
Dat Leed vun engem Moment, bereet äis fir – a
[suguer
iwwert all Moossen,
op eng éiweg Herrlechkeet,
Duerfir, loosse mer nët op dat kucken, wat mer
[gesinn,
awer op dat wat mer nët an uecht huele kënnen
Well dat wat ee gesäit, huet nëmmen eng Zäit,
an dat wat mer nët gesinn, dat as éiweg.

Hellegen Ephrem

Et wär besser, du géifs lues a lues däin Duuscht
[läschen
wéi dass de d'Quell eidel drénks
Wann s du däin Duuscht geläscht, ouni datt
[d'Quell
ausgeschäfft as, da kanns du nees frësch
dervun drénken, wann s du duuschtreg bas.
Wann s du awer d'Quell wëlls ganz ausdrénken,
[da gët dat
wat s du erhofft, Däin Ongléck.
Sief nët esou benzeg, fir dat wellen ze ereeche,
[wat nun
eemol nët méiglech as.
Ma Mooss ze halen bei eppes wat s de no an no,
souwéisou, kanns kréien.

Ee Wuert vum Isaïe

Den Affer deen ech gären hun, dat as wann s de
[eppes opgës.
Maach déi ongerecht Kette lass,
Gëf et op, fir deen aneren ze belaachten,
Gëf dem Ënnerdréckten d'Fräiheet erëm,
Deel däi Brout mat deem, deen hongreg as.
Huel den Onglécklechen, deen ouni Daach, bei
[dech eran.
Gëf deem, dee plakeg as, eppes vun dénge
[Kleder,
Zéi dech nët zréck – hal dech nët ewech –
vun dëngem Noper, deen dech néideg huet.
Alice a Gabrielle Schroell

Dem Prënz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland

Fir Bäiluegt kruten eis Membren dëst Jor d'Iw-wersetzung vum Edith Roeder hirem Mäerchestéck »Prinz Übermuts Fahrt ins Märchenland«, dat de Robert Siuda an d'Lëtzebuergesch iwwerdroen huet. D'Musek derzou as vum Louis Beicht. D'AL mengt, domat hiirt gemaacht ze hun, fir e Stéck kulturellt Schaffen z'erhalen, apaart awer d'Musek vum Louis Beicht, déi vum Ady Mootz nei geschriwwe gouf fir Piano, a beim Text läit. Wéi et dozou koom, steet hei hannen drun.

Virun 3 Jor huet den UKW e Spill gehat mam Titel: Ween, wou, wat? Eng Saach dervu wor déi, déi de Léon Blasen gestallt huet. Wien d'Edith Roeder wor, soen eis de L. Blasen an Evy Friedrich.

Een deen nët Member as ka sech dem »Prënz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland« bei der AL bestellen. Se kascht 300 Frang, e Spottpräis fir dat, wat et as. Et wir ze wënschen, datt dat Mäerchestéck éierewou gespillt géif gin, dat wuel vill Opwand erfuerdert, mee der wäert wir. Orchesterstëmme kënnen bei der AL gefrot gin.

Edith Roeder

D'Edith Roeder koom zu Wiesbaden als Duechter vun engem Bijoutier op d'Welt, huet da Gesank stodéiert an as bei den Theater gaang. Si huet sech mat dem Walter Jacob bestued, deen nom Zwete Weltkrich Generalintendant vun den Dortmunder Theatre gi sollt, a mat deem as se 1933 an d'Emigratioun gaang, fir d'éischt an d'Tschekoslowakei, dann op Lëtzebuerg. Hei wor se mat hirem Mann am Emigranten-Ensemble »Komödie« dran, deen duurch d'ganz Land gezun as. Si huet iewel du och Kannergeschichten geschriwwen, déi a lëtzebuergesch Zäitschrëften ofgedréckt gouwen. 1936 koom vun hir am lëtzebuergesche Malpaartes-Verlag d'Theaterstéck »Prinz Übermuts Fahrt ins Märchenland« eraus, deem séng Première am Stadtheater wor. D'Musek derzou hat de Louis Beicht komponéiert. D'Stéck gouf och soss am Land opgefëiert. An elo bréngt d'Actioun Lëtzebuergesch et an enger lëtzebuergescher Versioun vum Robert Siuda, ënner dem Titel »Dem Prënz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland« nees eraus. Well dem Louis Beicht séng Musek as nët verluer

gaang. D'Edith Roeder iewel, déi iwregens och an der Oper »Madame Butterfly« am ale Stadtheater opgetratt as, as kuurz virum Zwete Weltkrich mat hirem zwete Mann, engem éisträicheschen Ingenieur, an Amerika gaang.

Evvy Friedrich

Wee, wou, wat?

Eng Fro a fënnf Deler an duerno d'Léisong, vum Léon Blasen.

1. Mir sichen den Numm oder den Titel vun engem Theaterstéck, dat virum leschte Krich hei zu Lëtzebuerg fir d'éischt opgefouert gouf. Den Auteur dervun as eng Fra. D'Stéck koom an engem Lëtzebuurger Verlag eraus, deem säin Numm am Michel Rodange séngem »Renert« genannt gët. Op deer drëtter Säit vum Textbuch as een apaarte Linoschnëtt, dee vun engem dichtege Lëtzebuurger Moler, dee meeschtens am Ausland leeft, réalisiert gouf. D'Musek zum Stéck gouf vun engem bekannte Lëtzebuurger Komponist geschriwwen.

2. Dat Theaterstéck, dat mer sichen, as op däitsch geschriwwen. Et as am Fong geduecht, fir et an enger bestëmmter Zäit vum Jor ze spillen. Mee et kann awer och, mat e puer klengen Ännerongen, an all Joreszäit opgefouert gin.

3. Eist Theaterstéck gehéiert an eng ganz bestëmmte Kategorie vum Theater. Et spillen och Déiere mat dran.

4. Den Auteur vum Stéck huet eppes mat der jüdescher Emigratioun ze din, déi no 1933 aus dem Hitler-Däitschland op Lëtzebuerg komm as.

5. De Komponist huet och d'Musek zu engem Lëtzebuurger Theaterstéck geschriwwen, dat hei bei eis méi wéi 60 Jor an allen Ecken vum Land iwwert Brieder gong an haut och nach heiendso gespillt gët.

Hei as d'Léisong:

Dat Theaterstéck, dat mer gesicht hun, as e Mäerchespill a sechs Biller. Säin Titel heescht: »Prinz Übermuts Fahrt ins Märchenland«. Et koom

1936 am »Malpaartes Verlag Evy Friedrich« hei zu Lëtzebuerg eraus. D'Stéck war geduecht, fir et an der Zeit ëm *Krëschttag* ze spillen. Dem Auteur säin Numm as Edith Roeder. Si war d'Fra vun deem bekannten Theatermann Walter Jacob, dee virum leschte Krich Haaptregisseur vun der Gastspielbühn »Die Komödie« war, déi 1934 och hei zu Lëtzebuerg Theater gespillt huet. Hiren Direkter war de Walter Eberhard an d'Membere vum Ensemble waren zum gréissten Deel jiddesch Akteuren, déi no 1933 aus Däitschland ausgewandert sin an du bis 1939 hei zu Lëtzebuerg gewunnt hun.

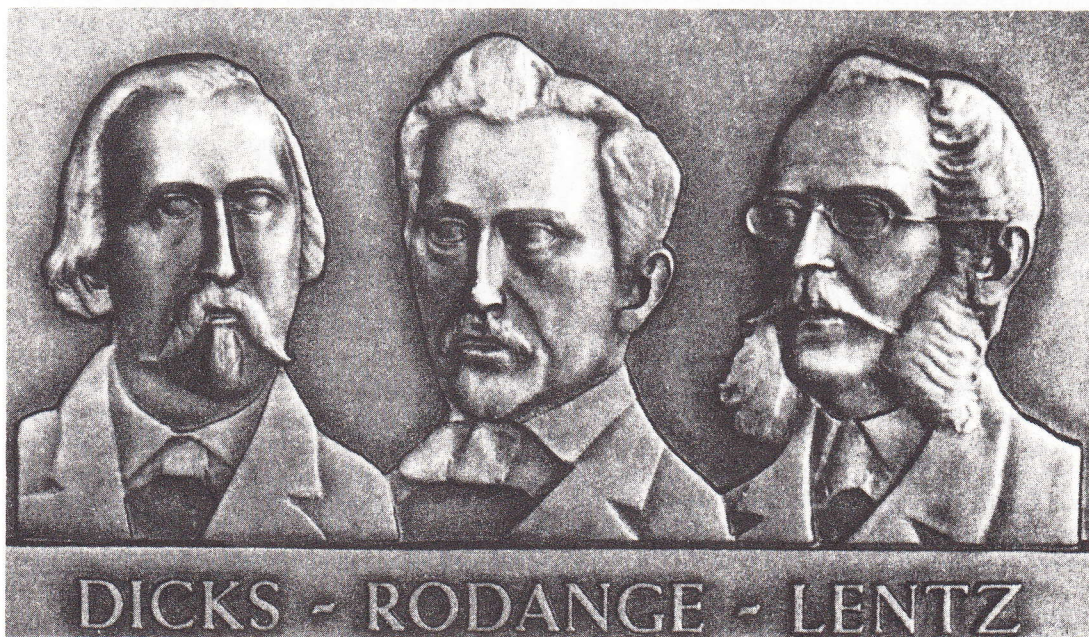
De *Komponist* as dee bekannte Lëtzebuenger Musécker Louis Beicht, deen och dem Josy Imdahl säin Theaterstéck »D'Joffer Marie-Madeleine« vertount huet.

De *Linosschnëtt*, vun deem mer geschwat hun, gouf 1935 vum Lëtzebuenger Moler Theo Kerg, deen haut zu Paräis wunnt, réaliséiert.

D'Theaterstéck »Prinz Übermuts Fahrt ins Märchenland«, an deem 20 Persounen matspillen, gouf vun der Theatertrupp »Die Komödie« hei zu Lëtzebuerg am Dezember 1935 verschiddemol mat grousssem Erfolleg am alen Theater an der Kapuzinergaas opgefouert. De Jules Van Divoet, dee fréieren Theaterdekorateur, hat fir d'Mäerchespill besonnesch schéin Dekore gemaach a gouf extra duefir gëéiert. D'Stéck gouf och nach op anere Plaze vum Land gespillt, sou z.B. zu Ettelbréck.

P.S. Déi éischt Opféierung vum »Prënz Muttwëll« wor den 11. Januar 1985 zu Suessem; gutt gespillt hun d'Guiden an d'Scoute.

Dicks-Rodange-Lentz, eisen Dichterstack

(Foto: J. Weyrich)

si dräi, déi d'Sproochevirbild sin,
si sin op hirer Éiereplack,
a Bronze geschlo, veréiwegt gin.

(Nach bei der A.L. ze kréien; e schéint Geschenk fir all Geleënheet.)

Theater-Saison 1984-1985

Wou	Wien	Sall	Datum	Stéck
<i>Äischen</i>	Scouten	Museksall	19., 20.1.85	(-): Déi falsch Kaz
<i>Altréier</i>	Schoukanner	Veräinssall	27., 30.4.85	(-): Onschëlleg verurteelt
<i>Bartréng</i>	Bartrénger Kaméidi	Hal		J. Christen: Don Camillo a Peppone
<i>Bech-Maacher</i>	Club des Jeunes	Nei Schoul	25., 30.12.84	Rob Clees: De Lige-Pol
<i>Befort</i>	Jugend a Landjugend Gréiwemaacher	Op der Kummel	13.1.85	(-): D'Féckmillchen
<i>Béiwen/ Atert</i>	Musek	Centre Culturel	25., 30.12.84	Josy Christen: Milliounefrick
<i>Berduerf</i>	Speedy Team	Festsall	22., 23., 26.12.84	(-): Urlaub vum Péitrus
<i>Betebuerg</i>	Elterevereinengong Scouten		24.3.85 12., 13.1.85	(-): Rumpelstilzchen Zirkus Potpurri Ed. Seidel: Op der Sandweiler Universitéit J. Christen: De Maulkuurf
<i>Biebrech</i>	Préizerdauler Musek	Festsall	25., 26.12.84	E. Boeres: De bloen Hary
<i>Biekerech</i>	Musek	Centre Culturel	25., 30.12.84	E. Boeres: De bloen Hary
<i>Bieles</i>	Theaterfrënn	Veräinshaus	8.12.84	R. Clees: De Rettongsschwëmmer
<i>Bieréng</i>	Theaterfrënn Pëtten		25., 29.12.84	(-): Kee Fall fir den Zankert (aus dem engleschen iwwersat vum R. Goerend)
<i>Bigelbaach</i>	Theaterfrënn	Gemengesall	9., 10.2.85	E. Devaquet: De Klatzkapp
<i>Biissen</i>	Cercle Dramatique idem	Festsall idem	10., 11.11.84 9., 10.3.85	E. Devaquet: de siwente Bouf J. Christen: Max a Moritz Francine Hermes: d'Jonggesellesteier
<i>Biwer</i>	Musek	Centre Culturel Festsall	25.12.84	(-): Déi falsch Kaz
<i>Bouneweg</i>	Musek/Eintracht i. Thale Bühn BGL	Hesper Festsall Festsall Gellé-Schoul	2.3.85 5.1.85	R. Clees: De Pantouflard J. Christen: 50 Kilo wäiss Fuerf
<i>Boxer</i>	Jugend	Veräinssall	25., 26., 30.12.84	E. Devaquet: De Schouster Hary op der Himmelsleder
<i>Branebuurg</i>	Jeunesse/10järeg Bestoen	Festsall	11., 17.11., 1.12.84	(-): Iwwerfall – Ephr. Kishon: D'Familjebuch
	Chorale	Festsall	25., 30.12.84	E. Devaquet: Keen Auskommes mam Akommes
<i>Breidweiler</i>	Präteler Theaterfrënn		26., 27.1.85	J. Christen: 3 krank Hinnercher
<i>Bruch/Mersch</i>	Eintracht i. Thale, Hesper	Festsall		R. Clees: De Pantouflard
<i>Buurschent</i>	Theaterfrënn Pëtten org. Chorale		2.2.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert
<i>Bus</i>	Scouten	Festsall	6.1.85	(-): 2 Bosseger (-): Esou kënnt een op den Hond
	Chorale	Festsall	29.12.84	J. Christen: Gewulls an de Kornischongen

<i>Buurglënster</i>	Theaterfrënn Mansfeldia Clausen			
	org. Dësch-Tennis	Biergerschoul	20.1.85	(..): Wat en Unikum
	Kanner 1+2. Schouljor	Schoul	1.6.84	(..): Schneewittchen
<i>Clausen</i>	Theaterfrënn Mansfeldia	Sall A. Liesch	8., 9.12.84	(..): Wat en Unikum
<i>Déifferdang</i>	Theaterfrënn Jongeschoul	Sall	20., 26.1.85	E. Boeres: De bloen Hary
	De Maulkuerf (Grupp)		9., 16.3.85	Norb.Weber: En Apel fir den Duuscht
	Amicale Pesseltur	Café Hauptert	10.11.85	Dornröschen / Eng Narkos
	Guiden	Veräinshaus	12.1.85	Krimmi-Mimmi
				Rumpelstilzchen / Um Bottermaart
				Am Räich vum Schiet
<i>Diddeléng</i>	Scouten	Veräinshaus	3., 4.11.85	P. Kerschen (arrang.): Den Apel fällt nët wäit vum Bam
	Guiden	Veräinshaus	2., 7.2.85	R. Weimerskirch: De Kueder mat de Stiwwelen
	Theaterfrënn	Veräinshaus	8.12.84	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert (3 Mol gespillt)
<i>Dikrich</i>	Éislécker Theaterfrënn	Lycée	2.12.85	D'Mausfaal nom Agatha Christie iwwersat vum François Jacobs (mousetrap)
	Guiden	ale Kolléisch	28.4.84	Ed. Devaquet: De Schouster Hary op der Himmelsleder
	D'Jongen aus der Gare Ettelbréck	ale Kolléisch	16., 17.11.84	M. Dahm: Wéi de Schléckjang an d'Häll kouw
<i>Dol</i>	Jugend	Veräinssall Géisduerf	10.2.85	Ed. Devaquet: De Schouster Hary op der Himmelsleder
<i>Duelem</i>			26.1.85	E. Medinger/M. Barzen: De gëllenen Hochzäitshues
<i>Eechternach</i>	Chorale	Veräinshaus	29.12.84	J.P. Hoffmann: De Rossbayard (Musek J. Eiffes)
<i>Éiter</i>	Landjugend	Festsall	10., 11.11.84	J. Christen: De schéine Poli
<i>Ell</i>	Musek	Centre culturel	5., 6.1.85	Jemp Schuster: Duerfgespréich
<i>Élwen</i>	Club d. Jeunes Huldang	Centre culturel		(..): Déi schwaarz Kaz
	Éislécker Theaterfrënn		12.12.84	(..): D'Mausfal
	D'Jongen aus der Gare Ettelbréck	Centre culturel	24.11.85	M. Dahm: Wéi de Schléckjang an d'Häll kouw
<i>Ënsber</i>	Theaterfrënn		25.12.84	(..): Den Duerfkureler
<i>Esch-Uelzecht</i>	Escher Kannerbühn:		11., 17.7.84	
	Jong Theaterfrënn	Schluechthaus		Marcel Reuland-Owend (organ. Syndicat d'Initiative)
	Eschduerf			Southern Bell oder Menschen im Hotel vum Heng Muller
	De Garage	Schluechthaus	9.3.85	J.P. Hoscheit: Et stécht un
	FADS	Schluechthaus	1-13.3.85	Guy Revenig: De Stärksten aus der Klass
	Kannertheater: Roude Päiperlek		17.3.85	D'Mausfal
	Theaterfrënn Éislek	Schluechthaus	26.1.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert
	Eltereverenegung	Marie-Consulatrix-Schoul	1.3.85	
		Stadtheater	10.11.84	Ed. Maroldt: Mississippi-Boys
	Liewesfrou	Stadtheater	2.2.85	E. Boeres: Maach mer näischt vir

<i>Ettelbréck</i>	Guiden		17.-25.11.84	Rotkäppchen
	Lëschtég Nordbühn	Hôtel de Luxbg	23., 24., 30.3.85	Tist Gastoni: Eng lëschtég Vakanz am Éislek
	Ettelbrécker Theaterfrënn	Hôtel de Luxbg	26., 27.1.85	Fons Ruppert (iwwersat): Der Trauschein
	Theaterfrënn Club des Jeunes	Hôtel de Luxbg Hôtel de Luxbg	2., 3.2.85 8.12.84	Theaterowend J. Christen: 50 Kilo wäiss Fuerf
<i>Felen</i>	Musek	Festsall	23., 25., 26.12.84	P. Singer: Wien et treëft
<i>Fëlschtref</i>	Jugend	Taverne Lorraine	8., 15.12.84	J. Christen: 3 krank Hinnercher
<i>Fëschbech M.</i>	Theaterveräin	Café Haas	22., 29.12.84	Batty Weber: Zréckuetesch Et geet besser wéi der mengt
<i>Furen</i>	Chorale	Festsall	9., 10.2.85	J. Christen: Der Däiwe! beim Pärdsmetzler
	Landjugend		12., 13.1.85	(...): Säitespréng
<i>Garnech</i>	Pompjé-Musek	Veräinssall	25.12.84	E. Devaquet: En drolegen Apdikter
<i>Gaasperech</i>	Musek	Home	23., 24.3.85	Marcel Reuland: Op der Kiirmes
	Scouten	Porheem	19.1.85	J. Christen: Sou kënnt een op den Hond
	Chantres	Porheem	14., 15.12.84	R. Weimerskirch: De Simulant (aus dem Däitschen)
	Kanner 5. Schouljor		19.2.85	Theaterstéckelcher
<i>Gilsdref</i>	Gaart an Heem	Festsall	9., 10.2.85	(...): En orinellen Original
<i>Gonneréng</i>	Club des Jeunes	Veräinssall	18., 25.11.84	J. Christen: De Köppchesbaacher Mates
<i>Gouschténg</i>	Thalia & Co.	Festsall	3.2.85	E. Devaquet: En drolegen Apdikter
	Musek	Festsall	18.11.85	Lëtzebuerger Owend
<i>Gréiwels</i>	FC		16., 17.2.85	R. Clees: De Lige-Pol
<i>Groussbus</i>	Theaterfrënn	Festsall	5., 6.1.85	Francine Hermes: D'Jonggeselle-steier
<i>Habscht</i>	Musek	Union-Sall	25., 26., 30.12.84	J. Christen: Bubi, bas de schon op?
	Chorale	Union-Sall	26., 27.1.85	(...): De Wiederméchel Engel an Däiwe!
<i>Hengescht</i>	Jeunesse	Centre culturel	3., 10.2.85	(...): En originellen Original
	Jeunesse Hëpperdang-Grannen		13., 20.1.85	Déi falsch Kaz
<i>Heischent</i>	Jongen a Medercher		12., 13.1.85	H. Regenwetter: Verlegensheetskand
<i>Hesper</i>	Eintracht im Thale		6., 12., 13.1.85	R. Clees: De Pantoufflard
	Roude Paiperlek	Festsall	31.3.85	Guy Revenig: Dee Stärksten aus der Klass
<i>Hoen-Klengbetten</i>	Thalia & Co.		19., 20., 26.1.85	E. Devaquet: En drolegen Apdikter
	Thalia & Co.		23., 24., 30.11., 1., 2.12.84	G. Hausemer: Bella Napoli
	Thalia & Co.		3.2.85	Cabaret
<i>Holler</i>	Pompjé	Festsall	16., 17.2.85	Jemp Rollinger: De Remembrement
<i>Hollerech</i>	Musek	Centre culturel	15.12.84	E. Devaquet: D'Gléck um Schléiwenhaff

<i>Holz</i>	Musek	Festsall	9., 10.3.85	J. Fohrmann: Kuddel-Muddel
<i>Houfelt</i>	Jugend	Sall Hermand	6.1.85	J. Christen: E Papp vu Knuppeg
<i>Housen</i>	Jeunesse	Sall iwwer der Schoul	9., 16., 22.12.84	J. Christen: Bubi, bas de schon op?
<i>Houwald</i>	Guiden a Scouten	Centre culturel	16.2.85	(...): Bei de Schlumpfen (Wichtel) (...): E Fall fir de Sherlock Holmes (Wëllef) (...): D'Zappelgréit (d'Aventuren) Top-Noriichten aus aller Welt (Explorer) Sketcher iwwert eis Ëmwelt (Caravellen an Pionéier)
<i>Hueschtert</i>	Rammeldanger Auto-Cross Club	Centre culturel	16., 17.3.85	J. Christen: Milliounefrick
	Club des Jeunes	Centre culturel	5., 6.1.85	J. Christen: Bubi, bas de schon op?
<i>Huldang</i>	Jugend	Festsall	2., 3.2.85	Déi falsch Kaz
<i>Ierpeldéng</i>	BK. Concordia	Centre culturel	22., 25.12.84	E. Devaquet: Den Duerfkureler
<i>Ischpelt</i>	Club des Jeunes		27.1., 2.2.85	J. Christen: Bubi, bas de schon op?
<i>Izeg</i>	Chorale	Sportshal	9., 10.3.85	Nowe/Eiffes: Eng Séffecht op der Musel
<i>Jonglënster</i>	BC		3.3.85	J. Christen: De Köppchesbaacher Mates
<i>Käl</i>	Chorale	Veräinshaus	30.11.84	Mme Harpes-Kerschen/Dany Feis: Den aarme Millionär / no Kästener: 3 Männer im Schnee
	Amicale Al Scouten	Veräinshaus	26., 27.1.85	Fritz Weimerskirch: De Kichekueder
<i>Käerch</i>	Fanfare	Gemengesall	23., 24.3.85	R. Clees: Tata Lis vu Vallauris
	Club des Jeunes	Festsall	19., 20.1.85	(...): De Rädel an ...
<i>Kanech</i>	Chorale	Festsall	25., 26.12.84	(...): Neen, déi Schnëss
	Football	Festsall	26., 27.1.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert
	Musek	Festsall	1., 2.12.84	Jos. Braun: D'Kromm an der Heck
<i>Kautebaach</i>	Pompjé	Schoul	23., 30.3.85	A. Atten: D'Jonggesellekëscht
<i>Kënzeg</i>	Club des Jeunes	Festsall	19., 20.1.85	J. Christen: Bubi, bas de schon op?
	Kabarä Schuko		30.3.85	Dat Beschtt aus 4 Jor Cabaret
<i>Kielen</i>	FC	Museksall	12., 13.1.85	E. Devaquet: De 7. Bouf
<i>Klierf</i>	Jeunesse		17., 18.11.85	P. Singer: Eng besser Parti
	Ëislécker Theaterfrënn		12.1.85	Franç. Jacobs: D'Mausfal
<i>Keespelt</i>	Keespelt-Meespelt Theateratelier		10., 11.1.84	Cabaret
<i>Kolpech</i>	Theaterfrënn Ënsber	Schlass		E. Devaquet: Den Duerfkureler
<i>Konsdrëf</i>	Ëislécker Theaterfrënn		2.2.85	D'Mausfal
	Musek	Festsall	18., 19., 20.1.85	M.-Jeanne Chaussy: E Gespenst am am Bësch
<i>Kontern</i>	Club des Jeunes	Hal	13., 14., 20.4.85	H. Regenwetter: D'Verleënheetskand
<i>Koplescht</i>	Ami Cyclo-Tourisme	Wirtspesch	30., 31.3.85	(...): Faaschtenzäit

<i>Krëschtnech</i>	Union dram.	Veräinssall	9., 10.2.85	E. Devaquet: En drolegen Apdikter
<i>Leideléng</i>	Club des Jeunes	Sall Arendt	15., 22.12.85	E. Devaquet: En drolegen Apdikter
<i>Lëllgen</i>	Club des Jeunes	9., 10. zu Béigen, 16.3.85 zu Dienjen		E. Devaquet: De 7. Bouf
<i>Lëntgen</i>	Theaterveräin »Szèn 80«		23., 24.3.85	P. Sonntag: Déi falsch Kaz
	Club des Jeunes		26., 27.1.85	E. Devaquet: Keen Auskommes mam Akommes
	Dësch-Tennis	Veräinssall		J. Christen: Bubi, bas de schon op?
<i>Mamer</i>	Rout-Kräiz »Bühn BGL«	Sall Harmonie	22.2.85	J. Christen: 50 Kilo wäiss Fuerf
<i>Manternach</i>	Jongbaueren, Jongwënzer	Sall zu Manternach	22., 23.12.84	(..): D'Féckmillchen
<i>Märel</i>	Guiden	Veräinshaus	19.1.85	Fra Holle J. Christen: Jongen, ech hun e Sak doheem J. Christen: De schéine Poli
<i>Mäertert</i>	Cercle des Jeunes	Centre culturel	22., 23.12.84 27.1. an 2., 3.2.85 (gouf 7 Mol gespillt, Erléis fir Entwécklungshëllef: 85.000 Frang)	R. Clees: De Champion
<i>Miedernach</i>	Musek	Festsall	25., 26.12.84	J. Christen: De Köppchesbaacher Mates
<i>Monnerech</i>	Bounesäck		26., 29.12.84 5., 6.1.85	T. Schroeder: Besuch um Wudderhaff
<i>Munzen</i>	Gesank	Gemengesall	31.3.85	J. Christen: 3 krank Hinnercher
<i>Näerden</i>	Chorale	Veräinssall	10.2., 2.3.85	E. Mousel/J.Eiffes: En drolegen Hochzäitsdag – Fr. Thyssen/J. Eiffes: Eng Verwiesslung Erléis fir de Pater Bouché
	Pompjeën	Veräinssall	5., 6.1.85	E. Devaquet: Den Duerfkureler
<i>Nidderfelen</i>	Chorale	Festsall	17., 18.11.84	(..): De Grousspapp op Freiersféiss
	Musek	Festsall	13.1.85	E. Devaquet: Den Duerfkureler
<i>Nidderkierjbéng</i>	Harmonie	Hall 75	23.12.85	Marcel Reuland: Op der Kiirmes
<i>Nidderwampech</i>	Jeunesse	Veräinssall	2., 3., 9.3.85	(..): Poufank & Cie
<i>Noumer</i>	DT	Festsall	9.3.85	(..): De muedebëtzege Freier
<i>Nouspelt</i>	Gesank	Pompjeessall	25., 29.12.84, 5.1.85	P. Sonntag: Déi falsch Kaz
<i>Ospem</i>	DT	Festsall	22., 23.12.84	J. Christen: Sou kënnt een op den Hond
<i>Osweiler</i>	Club des Jeunes		2., 3., 26., 27.1.85	Albert Michels: De Pätter a séng Giedel
<i>Pärel</i>	Musek	Museksall	9., 10., 23.2.85	J.+F. Hermes: E gudden Dokter
<i>Pëténg</i>	Lidderuecht		3.3.85	Lëtzebuurger Lidder am Veräinshaus
	Theaterensembl vun de katoulesche Veräiner		10., 17.11.84	F. Gilson: D'Vakanz am Mëllerdall Musek J.P. Kemmer
<i>Pëtten</i>	Theaterfrënn	Hal Irbecht Bieréng	25., 29.12.84, 6.1.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert

<i>Rammerech</i>	DT	Gemengesall	9., 10.3.85	E. Boeres: De bloen Hary
<i>Recken/Mess</i>	Musek		3., 4., 10., 11.11.84	J. Christen: De Schouster Hary op der Himmelsleder
<i>Réiden</i>	Fanfare	Aula	17., 23.3.85	Francine Hermes: D'Jonggeselle- steier
	Chorale	Aula	5., 10.1.85	M. Reuland: D'Spill vun der Bidden J. Christen: Der Däiweil beim Päerdsmetzler
<i>Réimech</i>	Amicale Rémicoise	Veräinshaus	8., 9., 16.12.84	E. Devaquet: D'Gléck um Schléiwenhaff
<i>Reisduerf</i>	Fanfare		25., 26.12.84, 5.1.85	Harpes/Feis: Den aarme Millionär
	Theaterfrënn Bigelbaach		9., 10.2.85	E. Devaquet: De Klatzkapp
<i>Réiser</i>	D'Frae vun de Musikante vu Réiser-Krautem	Festsall	14.4.85	(...): Dee Klengen
	Gesank	Festsall	15., 26.12.84	Francine Hermes: D'Jonggeselle- steier
	Theatergrupp op dem Widdem vu Krautem		2.9.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert
<i>Réméleng</i>	Oeuvres par.	Veräinshaus	25., 26.12.84	R. Weimerskirch: Oho Misch!
<i>Rued/Sir</i>	Chorale	Schoul	9., 10., 16.2.85	Jos. Sevenig: De Pistouleklub
<i>Sandweiler</i>	Musek	Sportshal	25., 26.12.85 8.12.84	Rob. Clees: Urlaub vum Péitrus Muskaleschen Owend: Lëtzebuerger Operettemelodien
<i>Schëffleng</i>	Gesank	Hal	19., 20., 26.1.85	E. Devaquet: D'sëlwer Horspéngel
<i>Schiren</i>	Jugend		13., 19., 20.1.85	E. Devaquet: De 7. Bouf
<i>Schlënnermanescht</i>	Club des Jeunes		2., 3.2.85	E. Devaquet: Keen Auskommes mam Akommes
<i>Schuller</i>	Theaterfrënn	Home	15., 16.12.84	Josy Theato: Eng gelunge Firma
	Theaterfrënn	Home	16., 17.3.85	Josy Theato: Den Trick mat der Auer
<i>Schweecherdall</i>	Chorale	Festsall	25., 26.12.84	J. Christen: Milliounne-Frick
	Fanfare	Centre Culturel	16., 17.2.85	E. Devaquet: Déi 5 Hiesercher
<i>Schweidsbéng</i>	Club des Jeunes Wellesteen		14.4.85	Jemp Schuster: Duerfgespräich
<i>Sir (Surré)</i>	Pompjeën a Club des Jeunes	Festsall	25., 30.12.84	J. Christen: 50 Kilo wäiss Fuerf
<i>Steën</i>	Kulturdeg		10.-13.4.85	
<i>Stesel</i>	Musek	Festsall	3.2.85	J. Christen: Bubi bas de schon op?
<i>Stroossen</i>	Chorale		1.12.85 (2. Opféierung)	Noerbert Weber: Fänkes (Musek Johnny Duschinger) N.S.Pierret: Engel an Däiweil (Musek G. Kahnt)
<i>Tarchamps/Ischpelt</i>	Club des Jeunes		2.2.85	J. Christen: Bubi bas de schon op?
<i>Téiteng</i>	Harmonie	Veräinshaus	25., 26.12.84	(...): De Kichekueder
<i>Tënten</i>		Festsall	26., 27.12.84, 2.2.85	E. Boeres: De bloen Hary

<i>Tratten</i>	Chorale	Veräinssall	13., 19.1.85	(-): De Wiederméchel / Kobter-Molter
<i>Trënténg</i>	Trënténger Bühn	Centre	22.12.85	T. Schroeder: D'Peltchesfamill
<i>Ueschdref</i>	Theaterfrënn Pëtten		20.1.85	R. Goerend: Kee Fall fir den Zankert
<i>Uespelt</i>	Theaterfrënn	Centre	12.1.85	Tun Reding: Kinnek fir een Dag
<i>Ueswëller</i>	Club des Jeunes		26., 27.1., 2.2.85	A. Michels: De Pätter a séng Giedel
<i>Uewerkuer</i>	Theaterfrënn Déifferd. Kanner vun der Union Amic. Theaterfrënn		19., 20., 26.1.85 23., 24.2.85	E. Boeres: De bloen Hary (-): Den Texas-Nuckes
<i>Uewerwampech</i>	Chorale et Mousquetaires	neie Veräinssall	3., 10., 16., 23.2.85	(-): De Mononk Thidor aus dem Eislek J.P. Schuster: Duerfgespréich
<i>Veianen</i>	Veiner Schloosstheater	Schlass	30., 31.3., 4., 6.4.85	John Steinbeck: Of Mice and Men
<i>Vüchten</i>	Gaard an Heem Gesank a Club 200	Festsall	16.3.85 8., 9.12.84	(-): Hal dach déng Mamm an Eieren Rob. Clees: De Verstärker
<i>Waasserbëlleg</i>	Guiden a Scouten		2.12.84	J. Christen: Der Däiweil beim Päerdsmetzler (-): De Raiber Knëppelbatti
<i>Wal</i>	Theaterfrënn vun Atert org. Gesangsveräin			D'Kiirch am Duerf
<i>Waldbredemes</i>	Cercle Cult. et Initiat.	Veräinsbau Runnel	23.12.84, 2.3.85	M. Goergen: D'Meedche vu Gëtzen
<i>Walfer</i>	Walfer Theaterfrënn Lidder an Texter vum Pol Pütz Lëtzebuerger Owend: An der Uucht	Festsall	17., 18.3.84 17.11.84	G. Haag/G. Neuen: Et gong un zu Sarajewo
<i>Welfréng</i>	Trënténger Bühn	Sall Siebenaler	16.12.84	T. Schroeder: D'Peltchesfamill
<i>Weller/Pëtscht</i>	Amicale 79 Grooljen (spillen Jeunesse Bech/Maacher)	Gemengesall	29.12.84	R. Clees: De Lige-Pol
<i>Wäiswampech</i>	Jugend	Veräinssall	12., 13.1.85	J. Christen: De Professor Kinkerlitzchen
<i>Wëlwerwolz</i>	LCGB Pëtsch	Hôtel La Bascule	22., 25.12.84	J. Christen: Bubi bas de schon op?
<i>Wëntger</i>	Theaterfrënn	Sportshal	3., 4.11.85	
<i>Wolwen</i>	Pomjéen		26., 27.1.85	(-): Zäitgemeiss (-): Och emol Barong
<i>Wolz</i>	Amiperas et spillt d'Chorale	Festsall		Batty Weber: En Testament – De Ramplassang
<i>Wuelessen</i>	Jeunesse	Veräinssall	16., 17.3.85	J. Christen: De Köppchesbaacher Mates
<i>Wuermeldéng</i>	Club des Jeunes	Centre Culturel	12., 13.1.85	A. Atten: D'Jonggesellekëscht
<i>Zéisséng</i>	Theaterfrënn	Centre Culturel	26., 27.1.85	Jos. Braun: Requiem fir e Lompekréimer

Lëtzebuerg

<i>Neien Theater</i>	<p>Revue: Wéi as et mam Geescht? 31.3.85 asv.</p> <p>Lëtzebuurger Theater: aus dem Schotteschen vum Baltes: Eng Tréin am Knäpplach, 29.10.84, asv.</p> <p>Spuerkeess: Kannervirstellungen, J. Christen: Looss de Peppo dremen</p> <p>JEC: Griffel, Stiffel, Piffel, Päif op Fuessondeg;</p> <p>Ed. Marold: Mississippi-Boys, 15.11.84</p> <p>Fondation Pescatore: Monnerecher Bounesäck spillen, T. Schroeder: Besuch um Wudderhaff, 13.3.85</p> <p>Studentinne vum Internat Sainte-Marie spillen, Dicks: Kiirmesgäsch, 30., 31.1.85</p>
<i>Lampertsbiërg</i>	Guiden a Scouten am Veräinshaus, Sketcher, e Stéck vum Woody Allen, 2.3.85
<i>Pafendall</i>	<p>Lidderuucht, 12.12.84</p> <p>Monnerecher Bounesäck spillen den 2.2.85 vum T. Schroeder: Besuch um Wudderhaff</p> <p>29.6.85: Menager-Theater-Soirée vum Dicks: Den Här an d'Madame Tullepant –</p> <p>Batty Weber: Den Här President – Musek: L. Menager</p>
<i>Kapuziner-Theater</i>	Ouverture den 2.2.85, gespillt gët: Eng Nuecht um Kuelebiërg vum Roger Manderscheid nom F. Labiche – Aarmeileitshochzäit vum Cornel Meder nom Brecht
<i>Am Dierfgen</i>	Théâtre du Centaure am Mäerz, Abrëll, Mee: Dornréischen vum Jemp Schuster
<i>Belairer Schoultheater</i>	de 4., 5.12.84 um Roude Pëtz an zu Beggen: D'Seeche vum Zinniklos vum G. Schmitt
<i>Weimerskirch</i>	Theaterkëscht, Sall Odeon, 3., 4.5.85, Woody Allen (op lëtzeb.): Kleinmann, de Besuch

(kuckt och Bouneweg, Hollerech, Gaasperech, Zéisséng)

Dir braucht dach emol eng kéier e Modell fir Gléckwënsch, fir e Menu, fir frou Geleënheten. ... dat fand Dir an der **Extranummer 3**, nieft de Lëtzebuurger Uertschaftsnimm an der Aféierung an d'schreifweis. – Präis: 90 Frang

Konterbont Theater-Notizen 1984/85

Et gët nët nëmmen Theater gespilt fir de Veräin, et gët och Geld dervu geholl fir e gutt Wierk z'ënnerstëtzen. Ouni komplett ze sin siewe genannt: Ell 20.000 Frang fir d'Rout-Kräiz; d'Jongbaueren an d'Jongwënzer hu 85.000 Frang fir d'Entwénklungshëllef gin; d'Theaterfrënn Bieles hun dem »Nossbiereg« 17.000 Frang zoukomme gelooss. Déi »Monnerecher Bounesäck« hun am »Pescatore« fir »Hëllef doheem« de Wudderhaff vum Tidd Schroeder gespilt a fir d'Rout-Kräiz wor et d'Bühn BGL zu Mamer. D'Studentinnen aus dem Internat Ste-Marie hun hiirt Akommes vum Theater der Aktioun »500.000 – Pëtz – Hëllef fir Obervolta am Hongergebitt vum Sahel« gin.

Et gin och nach nei Theaterveräiner gegrënnt, sou dee vun der Banque Générale, deen de 27. 3. 1984 op d'Welt komm as, a se hun sech dichtet dru gin, hun zu Bouneweg, zu Mamer gespilt, hu wëlles Theater, Gedichtowenter, Revuën ze spillen an ze maachen, wëllen Theater fir Kanner mat de Kanner vun de Bankbeamte spillen; den Numm: Bühn BGL. (sou eng Notiz de 27. 3. 1984 am tageblatt)

Aus den Ukënnegonge kann een alt emol gewuer gi wéi laang, datt e Club besteet. D'Theaterfrënn Pëtte sin 1945 gegrënnt gin, haten eng Paus vun 1957 bis 1962.

Zu Kontern spillen se vun 1977 erëm. No enger laanger Zäit gouf erëm zu Nidderkäerjéng gespilt. Zu Stroosse spilt de Gesank zënter 20 Jor; zu Tënten as dat esou zënter 10 Jor.

De *Belair Schoultheater* mécht sech. D'Madame Gisèle Dupong-Mreches erwaart sech elo och emol eng Ënnerstëtzung vun der Stater Schoulkommissioun an de Servicer vun der Stad Lëtzebuerg. Op hirem Programm hun se: D'Mumm Séis (Dicks), D'Maus Kätti (A. Liesch), De Klon Peppo a séng Mondharmonika (J. Christen) an aner auslännesch Stéckercher. Si gin och ewell »engagéiert« vun auswäerts.

Den *Theater du Centaure* wëllt méi Leit unzéien, eng apaart Plaz awer fir de Kannertheater schafen, sou sot de Philippe Noesen, wéi »d'Dornréischen« vum Jemp Schuster am »Dierfgen« fir d'éischt gespilt as gin. – Et misst een hei erziele wéi et zu deem »Kellertheater« am »Dierfgen« kouw. Wéi et schéngt sichen Theatercluben no kleng Säll, dat wor och den T. O. L. Sou as

dann hei de Philippe Noesen dem fréiere Minister Tony Wehenkel begéint, deen him e Keller an engem alen Haus, nët wäit vum Roude Pëtz gewisen huet, dat »am Dierfgen« heescht. Dat Haus sollt restauréiert gin an de Philippe Noesen wor begeeschtert fir dat aalt Gemaiesch, wou nach Maueren vun der zweter Festung dra sin, an en huet du deen Iddi kritt fir en Theater am Keller anzeriichten. D'Interbank an de Kulturelle Fong vum Kulturminister hun du fir Mënz gesuergt. D'Aarbecht musst awer selwer gemaacht gin an Tonne Steng a Grësch gouf erausgeschëppt, wou den Anterprenner L. von Roesgen eng Hand mat ugepaakt huet. Iwwerem Gruewen as nach eng al Zëtär fond gin, déi elo fir Garde-robe gebraucht gët, eng stengen Trap, vun deer keen eppes wousst, kouw och ze paass, fir Noutausgank. An dee Keller gin eppes 75 Leit. – President vum »Centaure« as de Roger Linster, de Philippe Noesen den Theaterfachmann an d'Maria-Lena Junker as d'Administration. – De Kellertheater as am Januar opgaang mat engem Stéck vum Pierre Dac, am Februar wor et de Cabaret JB, am Mäerz e Stéck vum Jean Cocteau, am Mäerz-Mee d'Dornréischen, dann de Cabaret Jemp Schuster: Zweek rechts, zwee lénks, dono e Gedichtowend mat der Barbara Höhfeld.

Den *T(héâtre) O(ouvert) de L(uxembourg)* huet säi Lokal an der Diddenhewener-Strooss op Nummer 143, wou den 13. Januar 1985 dat éischt Stéck gespilt gouf »La roue Carillon« vum Dr. Yves Heurté, dono si komm »Emballage perdu« vum Véra Feyder, »La matriarche«, Monolog gespilt vum Annette Schlechter, de »Huis Clos« vum Jean-Paul Sartre. Direktesch as d'Claudine Pelletier, déi de Marc Olinger ofgeléist huet, dee jo Direkter am Kapuzinertheater gouf, wat den alen Theater as.

Den *alen neien Theater* as och erëm opgaang an dat éischt Stéck gouf do den 1. Februar 1985 gespilt. Eigentlech woren et der zwee, mee méi spéit dovun. Wéi et esou de Gebrauch as, et hätt ee bal kënne schreiwen »Traditioun«, gët virdrun eng Presskonferenz gehalen, wou dat Drëm an Dru virgestallt an erzielt gët. Da sin se all do, déi ee soss selen am Theater gesäit. Hei huet d'Buurgemeeschtesch mam Kulturschäffen d'grousst Wuert gehat, nieft deem neien Direkter Marc Olinger. No den Zeitungsartikele gong dat esou:

d'Buurgemeeschtesch, d'Gemeng as de Propriétaire, huet den Historik gemaacht: De Kapuzinnertheater wor fréier d'Kapuzinnerkiirch, déi 1626 gebaut gouf, 1868 huet d'Stad d'Gebai kaaft fir en Theater draus ze maachen, d'Fransousen haten d'Kapuzinnerpaatre du bant der Revolutioun erausspedéiert. 'T wor bis 1963, wéi deen neien Theater fäerdeg wor, d'Plaz wou alles gespillt gouf, wat Theater zu Lëtzebuerg wor. – De Kulturschaffe L. Bollendorf, kuurz Bolli genannt, sot dunno och, datt deen Theater geduecht wir, fir Lëtzebuurger Theater a lëtzebuergesch Gruppen oprieden ze loossen, en Austausch mam Ausland ze kréien, mee méi dees, wat mat Lëtzebuerg ze din hätt. An et wiren 10 Milliounen am Budget, elo géif et vun de Lëtzebuurger Truppen ofhänken fir dovun ze profitéieren. – Deen neien Direkter mengt, et wir e Kreatiounscenter hei entstanen, et wir net geduecht fir Geschäfte ze maachen an e géif ganz onofhängeg schaffen. Déi éischt zwee Stécker, déi am Lëtzebuurger Kapuzinnertheater gewise si gin, woren Adaptatiounen, eng vum Cornel Meder »Hochzeit« nom Bertold Brecht senger »Kleinbürgerhochzeit« an déi aner vum Rosch Manderscheid »Eng Nuecht um Kuelebiere« nom Labiche »L'affaire de la rue Larcine«. D'Kritike wore séiss-sauer a sauer-séiss.

Zu *Esch* huet d'»Liewesfrou« dem Emil Boeres säi Stéck »Maach mer näischt vir« opgefëiert, mat vill Succès, wéi an den Zeitunge stong.

Zu *Didleng* sin et d'Theaterfrënn déi »Kee Fall fir den Zankert« vum Romain Goerend spillen, an d'Scouter »Den Apel fällt net wäit vum Bam« vum Paul Kerschen.

De »Lëtzebuurger Theater« gouf »Eng Tréin am Knäpplach« zem beschten. Et as eng »léif kleng Vreckecht mat Blut an Damp a sechs Biller aus dem Schotteschen iwwerdroe vum Baltes«. Allzegutt koumen se och alt net bei der Kritik ewech. Et sollt een et huerteg vergiessen, schreift den André Wengler am *Républicain-Lorrain*.

Dem »Mississippi-Boys« as et net vill besser an der Kritik erofgaangen, déi den Ed Maroldt geschriwwen an och regéiert huet. Et wir en Halleluja mat Theater, Ballet a Gesank, deen Opwand wir nach bei kenger Lëtzebuurger Produktioun do gewiescht, wou Leit aus dem TOL, dem Lëtzebuurger Theater, der Theater GMBH, der Theaterkëscht an den Dänzer vum Centre de

danse Luxembourg, mat 30 Leit op der Bühn sin. »De Regisseur Maroldt huet en Halleluja op séng Theaterkonzeptioun fäerdeg kritt. Wir dem Auteur Maroldt dat och op d'Land an op déi, déi et opgebaut hun dach och esou geroden« (Wort 12. 11. 84); am Journal heescht et: vill Klimbim, weéneg Theater!

Déi *Ettelbrécker Theaterfrënn* haten e gutt Jor, stong an der Zeitung, a wat do steet as wouer. An der G. V. gouf gesot, si hätte véiermol »Säitespréng« gespillt a fir 1985 géif d'»Familjebuch« vum F. Ruppert un d'Rei kommen. President as den Hary Pütz bliwwen, Caissier as de Jos. Weber, a Sekretär wor d'Madame Agnes Scharz-Weny. Gespillt gët am Sall vum Hôtel de Luxembourg, well se keen aneren hun.

En neie Grupp, déi »Éislécker Theaterfrënn« hun »d'Mausfal«, en iwwersat Stéck aus dem englesche vun der Agatha Christie ueter d'ganz Land gespillt.

Den Theatergrupp »Theater GMBH«, deen 3 Jor besteet, huet zu *Esch* an der »Kulturfabrik« dem Guy Rewenig séng fräi Adaptatioun vum Roger Vitrac »Victor ou les enfants au pouvoir«, gespillt, deer hien den Numm »Matzen am Wanter brennt den Äisbiere« gouf. Nom Tageblatt schreift den l. cl. et sollt ee mat Superlative virsiichteg sin... mat dësem Stéck sin nei Moossen (Maßstäbe) gesat gin, un dene kee laanscht kéim, wann en och gär op deem Gebitt hei am Land virop wëllt sin (gespillt de 24. 3.84 fir d'éischt).

Déi *Wallefer Theaterfrënn* sin an d'Geschicht siche gaang mat hirer Opfëierung »Et gong un zu Sarajewo«. Et géif ee mengen, et wir esou eppes, mee et as kee Krichsufanksspill, méi en Aart Szejka, dat no enger franséischer Virlag vum J. Hasek vun zwéi Membre vum Veräin an d'Lëtzebuergesch iwwersat gouf, 23 Zenebiller, wou Persounen oprieden, déi vun 18 Leit gespillt gin. D'Theaterfrënn bestin elo véier Jor an hu fir d'drétt gespillt (17. 3. 1985). Hire Lokal hun s' an der Wallefer Gare, dee se selwer an d'Rei gemaacht hun.

Zu *Esch* as och den Theatergrupp vum *Lycée Hubert Clement* am »Till Eilespill« opgetrueden. Den Text gouf vum Alex Reuter an Dietmar Busch nom Hermann Botes séngem Buch zesumme-gesat an as net dat, wat ee vum Eilespill séng Spréng gewinnt as; en as méi e Symbol fir ënner-

dréckt Leit. Et geet e. a. Rieds dra vun der drëtter Welt, dem Nuklearkrich a reecht dofir iwwer »Schülertheater« eraus.

Déi *Differdange Amical Pesselbour* huet sech un e »Krimmi-Mimmi« gin, deen se am Café Hauptert zu Nidderkuer gespillt hun.

De »*Bartrénger Kaméidi*« huet dem J. Christen séng Adaptatioun »Don Camillo a Peppone« de 24. a 25. November 84 bruecht.

Fir et nët ze vergiessen déi *Escher Liewesfrou* hat e grouse Succès mam Marcel Reuland sénger »Op der Kiirmes«, déi dat Stéck 1947 uropgeféiert hun. Am Tageblatt mennt den F. Besch, datt verschidde Leit wuel hätte kënne Schwieregketen hun, fir en etlech lëtzebuergesch »Riedenswendungen« ze verstoen, esou hätt eist Lëtzebuergesch sech vun deemools un entwéckelt. Et »wor bal alles perfekt« – An hirer Generalversammlung huet et geheescht, datt se d'Stéck dräimol zu Esch, eng Kéier zu Mamer an op der Télévisioun gespillt hätten, datt se kee richteg Veräinssall hätten, e Subsid vun 12.000 Frang vun der Gemeng dach rose wéineg wir, e Krimi geplangt wir, fir ze spillen. Am Comité sin Alfons Jacoby, President, Jengi Dhur, Vize-President, Sekretärin Mady Picard, Caissier Tessy Boettel a Jang Delé, Gast Rollinger, Fernand Barnich a Marie-Ann Delé.

Eng jong Theatertrupp as entstanen, déi sech »*Jong Theaterfrënn*« nennen a vum Claude Mangen op d'Bee gesat gin as. Si komme vun Eschduerf an hu bis elo Marcel Reuland-Owenter opgeféiert, dovunner och zu Esch-Uelzecht, wou se e »Summerdram« gespillt hun. Hire Wonsch, seet de Claude Mangen, wir méi eppes fir d'Gemitt ze spillen an nët dat Abstrakt-modern. Si woren zu Bungeref derbäi, wou den Intresseveräin fir d'fënneft an déi »gutt al Zäit« hannesch gaangen as. Et gouf gewäsch a gedresch, mam Fleël, et gouf Zopp an z'iessen an »den Theater fréier«, mat Zenen aus der Mumm Séis, dem Ramplasang, der Juegd, dem Scholdschäin an de Kiirmesgäsch vum Dicks. T wore vill Leit do, an et huet dene gefall, dat as dach d'Haaptsaach.

Déi *Hoëner Grupp »Thalia & Co«* spillen »Bella Napoli« vum Georges Hausemer den 23. November 1984. De G. Hausemer hat dat Stéck fir d'éischt op däitsch geschriwwen mam Titel »Klassentreffen«, e Konveniat op deem et fatzege

Buttek gët, dunn op lëtzebuergesch ëmgeschafft. Et krut keng gutt Kritik, et heescht esouguer e verongléckten Owend, dee wéinst de rassistescher Duerstellung vun engem italiéinesche Garçon an déi wéineg frëndlech gezeichnet Fraërollen nach méi onerfrelech gi sin (Wort 5. 12. 84). Am Lëtzebuurger Land, wou de G. Hausemer Mataarbechter as, heescht et: (op franséisch) »Bella Napoli« as wäit ewech vun engem Meeschterwierk, an dat schéngt och nët d'Ambitioun vum Auteur ze sin, mee éischter hätt en engem Stylexercice nogin an et géif een d'Fieder vum Hausemer guer nët erëmkennen.

Den 13. Abrëll 1984 as zu *Déifferdange* e Club gegrënnt gin, deen sech no hirem éischten Theaterstéck, dat se gespillt hun »De Maulkuerf« gedeeft huet. Op hirer éischter Generalversammlung am Veräinshaus hun si fond, datt dat wirklech néideg gewiescht wir. D'Presidentin Christiane Stiefer huet hir Demissioun gin; Sekretär as de Jean-Marie Fey, Caissier den Aly Matzet; Cotisatioun 100 Frang. 80% vum Erléis geet un d'Scouten Trupp Sainte-Barbe. 1985 gouf »En Apel fir den Duuscht« opgeféiert.

D'*Unión Amicale et Theaterfrënn* (UAT) Déifferdange hun an hirer Generalversammlung op déi véier Opféierunge vum »Bloen Hary« vum Emil Boeres higewisen; den Nowuess huet den »Texas Nukes« op d'Bühn bruecht. President as de Marco Mancini, Sekretärin Giséle Graindorge, Caissier Pol Diderich a Max Seront. 1985 gët »De Besuch« vum Pol Greisch gespillt.

Eng Première wor den 10. Mäerz zu Eschduerf, wou de Claude Mangen, 21 Jor al, e Stéck iwwer en historescht Ereegnes schreift, dat en »Hougericht« titeléiert. Et heescht derzou, datt de Cl. Mangen de Leit weise wëllt, datt »en Duerf e Mikrokosmos as am Weltgescheien...« et spiirt een och d'Freed vun dem jonke Schrëftsteller fir eis Sprooch. Sāi Lëtzebuergesch weist e klaren a gelongen Effort fir d'Propperheet vun eiser Sprooch, séng Wuertspiller si gelongen... D'Interpretatioun wor gelongen...« (Wat dem Rezensent am »Wort« nët gelongen as dat och ze maachen, soss hätt en dat »gelongen« durch aner Wieder ersat, wéi fäerdeg kréien, geroden...)

Den 30. Abrëll huet d'*Theater GMBH* am Schluechthaus zu Esch »Fräi Nuecht« vum Guy

Rewenig opgefëiert, déi 6. Opfëierung a fënnf Jor. – Paraphernalia, e Plaidoyer fir e méi fräien Theater gouf den 1. Mäerz an dono am alen Escher Schluechthaus gespillt.

De Lycée H. Clement an de Lycée technique hun den 1. Mäerz 85 e Stéck vum Jemp Hoscheit gespillt: Et stécht un; zjor wor et: De Prof gët entféiert.

Rämmidämmi gouf et mat engem Theaterstéck vum Josian Kartheiser »Härgottskanner«. Et sollt e kritescht Stéck si fir de Poopstbesuch an et wir geplangt gewiescht et am Kapuzinnertheater opzefëieren. Mee den 22. Abrëll huet de Schäferot vun der Stad Lëtzebuerg op de Rot vun der Theaterkommissioun hir Erlaabnes zrëckgezun, an du gouf du am Eisebunner-Casino zu Bouneweg vum Cabaret JB gespillt. Trotz deer Reklam an deem Hin an Hier wor et kee »Succès«, wéi verlaut as. Derzou kann een de Leitartikel am Wort vum 25. 4. 1985 zitëieren »Ausfälle« géint Glawen, Kiirch a Poopst gehéieren nët op eng öffentlech, subventionnéiert Bühn...«

Zu *Käl* koum en neit Stéck, »Den aarme Millionär« vun der Loly Harpes-Kerschen op d'Bühn, wou de jongen Dany Feis d'Musek derbei geschriwwen huet. Et muss gesot gin, datt et eng Adaptatioun vum Kästner séngen »Drei Männer im Schnee« as.

D'Ettelbrécker »Lëschtg Nordbühn«, déi viru véier Jor vum Tist Gastoni gegrënnt as gin, hat hir Generalversammlung zu Waarken. President as den Dr. Jean-Claude Leners, Sekretär Gaston Schuller, Caissier de Jos. Wagner. Si hun zjor gespillt »Wann d'Frae streiken«, woren zu Wal-lefer, Boufert am Altersheim an op der Rumm. Fir 1985 as »Eng lëschtg Vakanz am Éislek« um Programm.

Kannerttheater an Theater fir Kanner. – Nieft deem Grupp aus der Stad Belairer Schoultheater vun der Madame Gisèle Dupong-Mreches, déi er-nimmt as gin, musse genannt gin de »Kanner-theater Jaddermunnes« an »Escher Kanner-bühn«.

Jaddermunnes, op anere Plazen heescht dat Seechomes, huet zwee Stécker vum Jemp Schuster gespillt: Picknick a Kazeschwanz. An der Ukënnegong heescht et déi zwee Stécker géifen op gewësse Mësstänn vun haut hiweisen, wéi s'entstan a wéi se behuewe kënnen gin, dat wir fir de Picknick. De Kazeschwanz erzielt vun engem Lidderrhanes a séngem Kueder, déi op Käschte vun denen anere liewe bis et eriwwer as. D'*Escher Kannerbühn* gouf ufanks 1984 gegrënnt a gët vum Aly Bintz a Mady Picard beroden. Et si Kanner aus dem 4. a 5. Schouljor. Gespillt gouwen »10 arem Negercher an aner Saachen« (vum G. Schlechter), Am Schoulhaff an 3 Léiwen. Déi zwanzeg Kanner hun hir Saach ganz gutt gemaacht.

Zu Esch as de Jos. *Wampach* a Pensioun gaang. Hie wor jorelaang de Mann vum Escher Theater, Nofolger gouf de Guy *Wagner*, no engem »Examen – Coucours«. Hien hat 89,5 Punkte kritt, den Olivier Orolani 81.

Als Direkter vum Kapuzinnertheater an der Stad gouf de Gast *Rollinger* gewielt.

Op der belscher Tëlevisioun as e lëtzebuergesch Stéck gewise gin, dat zu Woulker opgeholl gouf.

D'Membere vum *Lëtzebuurger Hemechtstheater*, 32 Leit, méi spéit huet se »Operettebühn« geheescht, haten e Konveniat. Et waren si, déi nom Krich direkt fir Amusement gesuergt hun.

E gudden Theaterspieler as zu Rëmëleng gestuerwen, de *René Marx-Charpentier*. Hie wor en Haaptacteur vun de Rëmëlenger Theaterfrënn.

D'Amicale vun de Maacher Scouten a Guiden haten de 5.10.1985 e *Lëtzebuurger Owend*, wou Diaë vum Marcel *Ditsch* iwwer déi 3 éischt Gesäng aus dem *Renert* vum M. *Rodange* gewise si gin, mat Schnoken aus dem Feuersalander vum Fr. *Seimetz* a Musellidder. Gelies huet de Jhos. *Fassian*.

Notizen

Jean-Antoine Zinnen,
Komponist vun der «Heemecht»
Grënner vun der «Union Grand-Duc Adolphe»
1827-1898

Den Adollefverband (Union Grand-Duc Adolphe) huet eng Postkaart mat dem Nationalkomponist J.A. Zinnen eraus gin, déi als Cadeau fir d'europäescht Jor vun der Musek geduecht as. D'Kaart kann ee bei de U.G.D.A., 2 Sosthène Weis – Strooss, 2722 – Lëtzebuerg bestellen.

Vum 16. bis den 21. Oktober as zu Lëtzebuerg e groussen europäesche Museksfestival gewiescht, wou 15 europäesch Länner mat dausend Musécker an de Kannerkéier, Gesangveräiner a Musécken d'Lëtzebuenger Musek bekannt maachen.

Am *Possenhaus* zu Bech-Maacher as nët nëmmen e Folklor- a Wäimusee, mee do gët Munneches gebuede vu privater Säit, wouno aner Géigenden sech d'Fanger lecke kënnen. Et gin Ausstellungen vu Moler organiséiert, et sin Owenter mat Lidder a Musek an, datt een dobäi e gudd Pättchen an eppes Uerdentleches z'iesse kritt, as sécher nët ze verwerfen. De Programm vun 1985 sief hei ernimmt:

Ausstellung vum Lé Tanson, fir séng 70 Jor; Aueren an Täschenauren; Kärmes Ausstellung

mat Amateur-artisten aus der Gemeen Welleschten; Eis Musel, gesi vum belschen Aquarellist Jules, Leclerc; Molereien op Parzelaen vun der Kayser Léonie, Meisembourg Margritt, Schumacher Rosy, alleguer vum Club Madame; gekuckt a gemoolt »Eis Musel« vum Marcel Schumacher. – Dernieft gët et Lëtzebuenger Owenter. Dëst Jor woren et: Kuriositéiten aus der Geschicht vum Munnerefer Bad, erzielt vum Lé Tanson; Esou wor et deemools, e Poterowend mam Ger Schlechter; d'Lëtzebuenger Vollekslidd betruecht vum Henri Klees; Retrospective Mathieu Lamberty, Gesank Marianne Droessart-Bintner, um Piano de Komponist selwer; Lidder a Musek vum Franz Holler, vum Komponist selwer am Albert Nerini; d'Joresversammlung wor den 11. Mee mat Musek derbei, a Meewäin.

Et besteet eng Gesellschaft ouni Gewonnnzweck »D'Frënn vum Possenhaus an dem Musel-Folklor, wou ee ka Member gin: Cotisatioun 300 Frang d'Jor.

Areler Land a Sprooch huet fir de Poopstbesuch eng Affiche mam Lëtzebuenger Text vum »Vater onser« erausgin; domat sollt ervirgehueve gin, wat dat Gebiet fir d'Mënschheet bedeit an och de Wäert vun hirer Areler Sprooch dokumentéieren.

Am »Tageblatt« bréngt de Robert Siuda réigelméisseg séng Véierzeiler; de Képpche fir »Eis Sprooch« vum Lex Roth kënnt am »Lët. Wort« méi oder wéinger réigelméisseg. Am Radio UKW as mëttwochs mueres eng Emissioun »Lëtzebuergesch am Quiz, déi vum Romain Goerend an Alain Atten zesumme gesat gët; eng aner méi kuurz Emissioun as och do vum Alain Atten: en Ament fir eis Sprooch. An den Dichterlesunge vu samschdesmueres kommen och lëtzebuergesch Auteuren op lëtzebuergesch ze Wuert.

RTL Lëtzebuerg op der Kuurzwel? Fir wat nët fret de Joé Leyder an engem Bréif un d'Redaktioun vum »Lët. Wort« den 21. Juli 1984. Et geet do rieds fir Neiekgete vun heiheim wäit do-bausse lauschten ze kënnen »fir si wir eng Emissioun vun och nëmmen enger Véirelstonn iwwer Kuurzwel interessant«.

Am Weekend huet de Josy Braun de 24. Oktober 1985 e Gedicht publizéiert: de mäerte vum eech-haff.

Den 3. August 1985 beschwéiert den R.S. sech an engem Bréif un d'»Wort«, datt een op dem UKW esouvill Rockmusek muss lauschten. (Et muss een nët, 't brauch een nëmmen zouzedréien.)

Am »Wort« erzielt d'Milly Thill »Zur Zäit vun der Gestapo mat enger Affair ëm d'Arche Noah. Aus der Zäit wéi d'Amerikaner am Land woren; Aus der Schoul geschwat... E preiseschen Opnameexamen am Joër 1940«

Am Lëtzebuurger Land vum 24. Mee 1985 freet de Mars Klein: Huet déi Lëtzebuurger Litteratur den Aussaz?

De Guy Rewenig huet fir säi Roman »Hannert dem Atlantik« de Litteraturpräis fir 1984 kritt.

De franséisch-lëtzebuergeschen Dictionnaire vum Henri Rinnen a Will Reuland kouw am Abrëll an enger zweeter verbesserter Oplag an der Paulus-Dréckerei eraus. Eng Bespriedung vum Henri Muller dervu wor de 27. Juli am Wort an de 4. September 1985 am Républiquein Lorrain.

Den 30. September sin an der Stad Lëtzebuerg Couren ugaang fir Lëtzebuergesch ze léieren. Se gi gehale fir englesch-franséisch-an däitsch-sproocheg Intressenten a fir den dagdeegleche Gebrauch geduecht. Intensiv-coure si vun 9 bis 11 a vun 14,15 bis 16,15, all Dag zwou oder véier Stonnen. Et sin och deer Couren ueter d'Land. – D'Produktivitéitszentral hat zwéi Schreifcoure fir 1984/85 organiséiert, wou all Kéier ronn 20 Leit dra waren, déi bis un d'Enn ausgehalen hun. E Schreifcours wor och am November-Dezember 85 zu Betebuerg an deem 17 Leit woren. Déi zwéi Coure si vum H. Rinnen gehale gin. – An de Jore virdrun woren deer zu Didleng, Kontern, Léiermeeschter Lex Roth; zu Bieles (Lex Roth an H. Rinnen).

Den 2. Oktober huet d'A.L. Lëtzebuergesch dem Tidd Schroeder als éischte Lëtzebuurger Auteur d'versëlwert Plaque Dicks-Lentz-Rodange an enger klenger Feier iwwerrecht.

Op der Foire hat d'A.L. nees e Stand, wou vill Zousproch wor.

De 24. Mee krut d'A.L. de Präis fir europäesch Regionalkultur, Präis dee vun der Madame Marta Pantléon gestéift gouf.

Leit, déi an de lëtzebuergesche Coure wore koumen och emol an der Zeitung zu Éieren, esou zu Schëffleng, Diddeleng.

Un den Direkter vun der Europaschoul hat d'A.L. geschriwwen an him de Wonsch ënnereet, fir och lëtzebuergesch Couren an deer Schoul halen ze loossen, hien huet et zougesot fir 1985/86.

Beschwéiert gouf sech an engem Bréif un d'A.L., datt op dem Nationale Feierdag um UKW »eng Mass gréisstendeels op preisesch« gehale gouf.

D'DP huet am Journal vum 2. Abrëll 1985 wësse gelooss, datt se derzou wëlles sin – en Novum – den Text (vun enger Grondsazklärung) op lëtzebuergesch ze maachen.

An der »Warte« no 15 an 18 huet de Pierre Camy zwéin Artiklen publizéiert »La langue française, composante de l'identité luxembourgeoise« (23. Mee 1985) an »Lëtzebuergesch schreiwen a Lëtzebuergesch schwätzen« (20. Juni 1985), wou ganz vill Wouréchten dra gesot gin.

An der »Nouvelle Europe« no 46/47 huet d'Rosemarie Kieffer en Artikel »La langue et la littérature luxembourgeoises« (Entretien avec Lex Roth et Gaston Gengler) bruecht.

»Hott a Mar« heescht d'litteraresch Zäitschrëft vum Diddenuewenerland, Schäppchesgass 24, F-57100 Munnawen.

An der »Zeitung vum Lëtzebuurger Vollek« (23.2.1985) schreift den rh. – dat as nët hr – e gudden Artikel iwwer de Stand vum Lëtzebuergesch iwwer »Virun engem Joër gouf d'Lëtzebuergesch nationaliséiert«. Mir zitieren: »et kann ee roueg soen, datt op d'manzt zanter dem Krich nach ni esouvill Lëtzebuergesch geschriwwen gouf ewéi haut. Sief dat am Alldag: Bal iwwerall fënnt een Affichen, Invitationen, Zeitungs-Annoncen a Reklammen op Lëtzebuergesch... Sief dat an der Publizistik... an den Zeitonge lëtzebuergesch Texter nach ëmmer rar meeht un speziell Sujë geknäppt sin... schreiwen ëmmer méi jonk Schrëftsteller och op Lëtzebuergesch... iwwerrascht, as wéi d'lëtzebuergesch an der lescht esou guer an offiziellen Dokumenter opdaucht... mä och den neie Pass as fir een Deel op Lëtzebuergesch... d'Bewosstsi fir d'Sprooch wisst... datt jidderee sech Méi gët beim Schreiwen der offizieller Schreifweis méi nozekommen... d'Bewosstsin huet zougehol, datt et nët nëmmen e puer Gruppen ewéi d'Actioun Lëtzebuergesch gehéiert, mä am Fong jidderengem, deen et schwätzt...«

Aus der Schwiiz krute mer vum Fern. Vanetti dösen Artikel geschéckt. Mir huelen un, datt dir e verstitt, och ouni Iwwersetzung, an äre Spaass mat dem »Bärn-Dütsch« huet.

Im Stübli

Vorn es parne Tage bin i vo Luxemburg zrügghoo. Dr Dialäktolog Robert Schläpfer, üsere zwe Assischtänte un e Gruppe Schtudänte u Schtudäntinne vo dr Universität Basu si dert häre greiset, für ga zuegen u ga zlose, wi dLuxeburger mitenang rede. Gfüert het is dr Fernand Hoffmann, wo glichzittig e kompetänte Schprachwüsseschaftler, es Luxemburger Schtadtoriginau, e Schriftsichteur, e Gmüetsmorchle u no viiu anders isch. Was mer dert gseh un erlät he, isch eso intressant, das in Ech e schli dervo wett prichte. Schteuet Ech einisch vor, mir müesste, wi bis itze, i dr Schueu Schriftdütsch u Französisch lehre. I aune angere Fächer müesste mer hingäge bis i di fünfti Klass schriftdütsch reden u scribe, ab dr sächsten aber französisch. Nume ds Rächne wär geng uf französisch. Deheimen uf dr Schrass redti mer dürewägg üse Dialäkt. E Form vo däm Dialäkt, en Art Schwizerdütsch, wär sit em letschte Jahr Nazionauschprach. Uf de Füzgernöötli schtieng drum zum Bischpiu »füfzg Franke« u nid »fünfzig Franken«.

Wär meint, das eso öppis nid vorchunnt, dä söu einisch i ds Grossherzogtum Luxemburg e Nase vou ga näh. Dert isch dSchprachsituazion öppen esoo, win i se ha beschribe. Dr Luxemburger u dLuxeburgere rede normalerwiis mitenang im ene dütsche Dialäkt, äben im Lëtzebuergische. Das Lëtzebuergische ungerscheidet sech zimmlisch tarch vo üsne schwizerdütsche Dialäkt, wius Weschtmittüdsch (genau Mosufränkisch) u nid Alemannisch isch. I giben Ech hie es chliies Müschterli, das Dirn Ech öppe chöit vorschteue, wi das töönt: Mäi Pätter, de Grafs Wëllem, war aus dem Eisléck no un deer belscher Grenz. Hie war deen eelste vu sechs Kanner. Si haten e klenzt Bauerewiesen, wouvun si zwou Kéi fiddere konnten. De Wanter huet méngem Pätter säi Papp Schoulmeeschter am Duerf gespiilt. Hie konnt gutt lisen a schreiwen an och e bëssche rechnen. Bal all séng Kanner si mat de Joren an Amerika ausgezunn, wéi deemols vill Eislécker et gemaach hun oder hu misste man.

(Fürs nachezläse giben i hie e wörtlechi u nid e schöni Übersetzig i ds Schriftdütsche: Mein

Großvater, der Grafs Wilhelm, war aus dem Ösling nahe an der belgischen Grenze. Er war das älteste von sechs Kindern. Sie hatten ein kleines Bauerngut, wovon sie zwei Kühe füttern konnten. Den Winter hat meinem Großvater sein Vater Schulmeister im Dorf gespielt. Er konnte gut lesen und schreiben und auch ein bißchen rechnen. Bald alle seine Kinder sind mit den Jahren nach Amerika ausgezogen, wie damals viele Öslinger es gemacht haben oder haben müssen machen.)

Ösling heisst übrigens dr nördlech Landesteeu vo Luxemburg, dr südlech heisst Gutland.

Dir merket, das ds Lëtzebuergische nid weniger wit ewägg isch vom Schriftdütsche weder üsi schwizerdütsche Dialäkt. Aber dChing lehren äbe dert i dr Schueu nid nume Schriftdütsch un e chli Französisch, si müesse, win is ha beschribe, beidi Schprachen öppe zu gliiche Teile lehre. Drum si zum Bischpiu vo de vier Gschichtsbücher, wo si bruuche, di zwöi erschte dütsch u di zwöi letschte französisch gschribe. Dernäbe isch e Form vom lëtzebuergische Dialäkt sit em 2. Februar 1984 Nazionauschprach.

We men e Dialäkt zur Nazionauschsprach macht, bringt das Problem mit sech. Erschtens tuet me ne nid numme rede, mi mues nen o chönne scribe. Drum mues me zwöitens für di verschidene regionale Dialäktvarianten en einheitlechi Schribwiis entwickele. Uf dSchwiz übertreit, heissti das, das dBasler, dAppizäuer, dBärner, dDütschwalisser u auni angere Dütschschwizer es Schrift-Schwizerdütsch müesste lehre. ZLuxeburg geit das e chli ringer weder bi üüs, wiu ds Land chliner isch (es isch öppen eso gross wi dr Kanton Tessin) u wiu di regionale Dialäktvariante nid eso wit usenang lige wi i dr dütsche Schwiz. U drittens mues men i dr Schueu dä Schrift-Dialäkt lehre scribe.

ZLuxeburg begägnert me da dermit am ene rächt komplizierte Schpracheghüürsch. Hie es par Müschterli. Es git dütsch- u französischsprachegi Zittige, aber e keni uf Lëtzebuergisch. Im luxeburgische Parlamänt redt dr Ratspresidänt französisch, dRatsheren u -froue reden aber meischtens lëtzebuergisch. Ds luxeburgische Hunderternöötli isch uf dr einte Site französisch, uf dr angere hingäge lëtzebuergisch gschribe. Es heisst dert »Lëtzebuerg« u »honnert Frang«. U dlsebahnwäge vo dr Luxemburger

Schtaatsbahn si mit »Lëtzeburger Eisenbunnen« aagschribe.

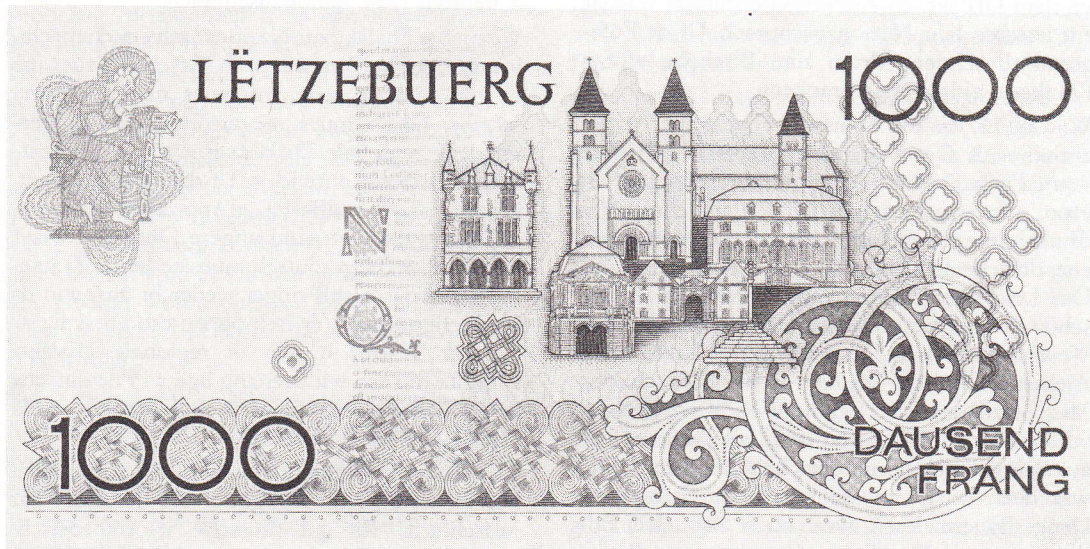
I däm Dürenang vo Schprachen u Dialäkt chunnt me natürlech nume zschlag, we me tolerant isch, dr anger wott verschtah u nid pägguhäärig numen ei Schprach aus di richtegi wott anerchenne. Normalerwiis gä eim dr Luxemburger u dLuxeburgere esoo Antwort, wi me sen aaredt, nämlech uf dütsch, französisch oder lëtzebuergisch. Grad miir Dütschschwizer, wo im Usland gärn gö ga husiere mit üserer vier-schprachige Schwiz, aber im täglechen Umgang üsne zuemuete, das si üse Dialäkt vrschtöh, chönnte zLuxeburg ga lehre, wi me mit denen umgeit, wo andersch rede. I dr nöischte Zit chunnt no ds Problem derzue, das i dr Schtadt Luxemburg meh weder vierzg Prozänt Usländer, vor auem Portugiise, läbe. Aber o dert tuet me nid zimperlig. Das zeigt sech zum Bischpiiu da drin, das me bi dr zivile Trouig dPortugiisen i

irer Schprach aaredt. I däm auem zeigt sech miner Meinig uf chlinschtem Ruum e vorbiudlechi Toleranz. Es het fasch dr Aaschiin, wi we zLuxeburg dr urschprüngelech öiropäisch Gedanke, wo i dr letschte Zit dür e zuenämen Nazionalismus schwär het glitte, no ärnscht gnoo wärdi.

Es gäb no viiu zverzeue, wiu mern is nid nume für dSprach hei intressiert. Mir si o greiset, hei ds nördlechen Ösling gseh, wo bis i di nöischti Zit arms Pureland isch gsii, si Echternach ga aaluege, wo jede Früelig di berüemte Schpringprozässione sii, u hei wit unger im Süden es Isebärgwärk-Museum aagluet. Dernäbe hei mer o dr Mosuwii gchüschtigt u dLuxeburger Ärbsuppe ggässe. U zletscht wett i em Fritz Widmer säge, das si o dert dNäme verhuntze: dr Fernand isch dr Fen, dr Jean-Paul dr Jampes, dr Nicolas dr Neggel u dr Philipp dr Phlep.

Christian Schmid-Cadalbert

(Der Bund, Bern, 27. Juli 1985)

Dovu woussst eise Schwäizer Schreiwere nach näischt...

Et wor...

1346 as d'Stad Lëtzebuerg méi grouss gemaacht gin, op 22, 74 ha erop.

1346 wéi Karel den I., Grof vu Lëtzebuerg, däitsche Kinnek a Keser als Karel de IV., den 2. Keser aus dem Haus Lëtzebuerg gouf, an 1348 d'Universitéit vu Prag gegrënnt huet.

1456 sin 2 Hexemeeschter higeriicht gin.

1536 as den Erasmus vu Rotterdam gestuerwen.

1586 mussten d'Jesuiten aus der Stad eraus.

1636 Pescht, Honger a Krich; d'Peschtpräsioun sin entstan, ugeruff gin dofir de Roukes, de Hadrian an de Sebastian.

1685 as d'Sprooch franséisch fir Akten an offiziell Saachen.

1736 as e Reglement vun der Maréchaussée erauskomm an deem et geheescht huet, datt en Déif e fangerdéckt Stéck vum Ouer erofgeschnidde misst kréien.

Dat soll den Urspronk vun eiser Riedensaart sin: du kriss d'Oueren erofgeschnidden, wann s de dech nët schécks. (Sou an: Müller, Tatsachen)

1786 huet de Jousep den II., den Eisträicher veruerdenéiert, datt d'Kiirmessen all op een Dag am ganze Land gefeiert misste gin. Déi Iechternacher Sprangpräsioun gouf du och verbueden. E Geriicht, éischt Instanz, koom op Lëtzebuerg, Arel, Bitburg, Dikrech a Sankt Vith.

1810 as de Franz Laurent, Professor a Jurist zu Gent gestuerwen; e wor zu Lëtzebuerg an der Pilippsgaass gebuer, 1930 gouf eng Plack zu senger Erënnerung opgehaang.

1826 gët de J. Lamort amplaz vun dem »Wochenblatt« de »Journal de la Ville du Grand-Duché de Luxembourg« eraus; Redakter wor den M.L. Schrobildgen, dee 1789 zu Lëtzebuerg gebuere wor an 1883 zu Echternach gestuerwen as.

1836 as den »Echo du Luxembourg« vum Emmanuel Servais a Victor Tesch zu Arel gegrënnt gin.

1836 as de François Louis Auguste Tinant, Botaniker, jonk gestuerwen, huet d'»Flore Luxembourgeoise« erausgin.

1846 si Lëtzeburger an Amerika ausgewandert.

1846 koumen d'Redemptoristen op Lëtzebuerg.

1846 huet de Prof. Hardt de »Grenzbote« zu Echternach gegrënnt.

1855 as de Félix Thyès gestuerwen, deem 1854 den »Essai sur la poésie lux.« an de »Marc Bruno, profil d'artiste« geschriwen huet. E wor gebuer 1830 an der Stad Lëtzebuerg.

1855 wor déi éischt Opféierung vum lëtzebuergeschen Theaterstéck vum Dicks: De Scholtschein.

1856 as de Jean-François Gangler gestuerwen, Auteur vum éischte Lëtzeburger Dictionnaire.

1856 gouf d'»Volkssparkasse« vum Nic. Martha geschaf.

1856 koom déi éischt Méimaschin an d'Land.

1856 gouf d'International Bank gegrënnt.

1856 as de K. Mersch de 6. Juni op d'Welt koom. Auteur vun de Lëtzeburger Kannereimer.

1860 koom den éischte Band vun der Biographie vum Dr. Neyen eraus, dee vun 1809 bis 1882 geliefert huet.

1861, de 17. Februar koom den Nic. Warker zu Echternach op d'Welt. Hien huet e Koup Theaterstécker geschriwwen, e.a. de Brudermierder vu Bungeref oder den Urspronk vun der Wolwener Klaus, Seërcher a Gebräicher notéiert, aus der Areler Géigend, well e vun 1855 un am Areler Kolléisch Professor wor. En as de 4. Dezember 1940 gestuerwen.

1876 as de Michel Rodange gestuerwen.

1885 koom de Jean Feltes zu Gëtzen op d'Welt (†11.11.1959 Lëtzebuerg), Auteur vun enger Lëtzeburger Schreifweis.

1886 gouf de Beieveräin vum J. Bapt. Kellen gegrënnt.

1886 huet deem éischte Konverter nom Sidney G. Thomasverfahren zu Didléng fonktionnéiert. De S. G. Thomas as 1885 zu Passy bei Paräis gestuerwen, 35 Jor al.

1900, de 14. Juli gouf de Grondstee fir d'Nei Bréck geluegt.

1901 Den 18. Oktober 1901 as de Ferd. *Gremling* um Holz op d'Welt komm, gestuerwen den 9. September 1970, Auteur vum Roman: Doheem, Redakter vun Eis Sprooch vun 1952 bis 1962.

1905 entsteet d'Alliance française.

1906 kënnt den zwete Lëtzeburger Dictionnaire eraus.

1910 erschéngt vum René Engelmann de »Vokalismus der Viander Mundart«.

1911 De 29. September 1911 as d'*Nationalunion* vum Siggy vu Lëtzebuerg, dem Lucien Koenig, gegrënnt gin; déi lescht Sektoun dovun, déi bestanen huet, wor zu Péiteng, déi sech virun zwee Jor un d'Actioun Lëtzebuergesch ageschriwwen huet. Als Grënnongsdatum steet den 10. August 1910 an de Statuten, déi éischt Nummer vun der Zäitschrëft koum am November 1911, Titel: Jonglëtzebuerg; gouf dunno d'Natioun; Devis: Lëtzebuerg de Lëtzebuerger.

1926 de 27. Februar stierft de Nic. van Werveke, Auteur vun der Kulturgeschicht vum Lëtzebuerger Land.

1936 as d'Sproochgesellschaft eng Sektoun vum groussherz. Institut gi mam Numm: Section de linguistique, de folklore et de toponymie.

1946 de Pierre Blanc, Moler, as den 30. März 1946 gestuerwen; hien hat dem J. P. Zanen séng Geschicht »Bertels Berta« illustréiert, am »Floreal« och Zeechnunge vun him.

1956 as de 5. August de Franz Binsfeld gestuerwen, op den Dag 65 Jor al, huet vill geschriwwen, fir Kanner, fir den Theater, wor an der Hechtssprooch, an iwwerall wou et Lëtzeburgeresch gin huet, eng Oper an 3 Akten »Melusin« 1951 erausgin, Musek Jules Kruger.

1956 as den 21. Oktober de Marcel Reuland gestuerwen. E wor 1905 zu Echternach gebuer. 1969 huet d'Madame Marcel Reuland »Dem Marcel Reuland säi Wierk« erausgin.

1956 as den Auteur vun de »Gesabbelte Wierker« Max Duchscher, déi e mam Sepp Thill geschriwwen huet, gestuerwen. E wor Mataarbechter vum Lëtzebuerger Dictionär an huet d'Ausdréck a Spréch vu Wecker an Ëmgéigend gesammelt.

1961 as den Nic. Pletschette verscheed, ee vun de Grënner vun Eis Sprooch, Auteur vu sprooch- a folklore Artiklen, e.a. (Biller an der Sprooch) asw.

1965 as de Jacques Kintzelé gestuerwen, Auteur vun »Déi siwe Jofferen am laange Muer« an dem Roman »Auf der Wasserscheide«, gebuer de 6. Oktober 1874 zu Stesel.

1966 De Pol Noesen, gebuer den 28. Juni 1891 zu Ierpeldéng bei Réimech, as de 27. September 1966 an der Stad gestuerwen. Hien huet däitsch a lëtzebuergesch geschriwwen e.a. d'Gedicht vun

de »Schmollewen« an 1944 mam Léon Senninger d'Buch »D'Land ënnerem Reenbou« erausgin.

1971 as den Hary Trauffer, den 18. Dezember, gestuerwen. Hie wor an der »Eis Sprooch« ee vun de Grënner, huet Theater fir Kanner geschriwwen an d'Kannerzäitschrëft »Morgenglocken« nom †Arthur Hary erausgin, deen de 16. März 1925 jonk gestuerwen as.

1981 as de Jos. Keup, Geeschtlechen, 90 Jor al gestuerwen (*21. März 1891 zu Verviers); am K. Z. hat en den Numm Monni Jos kritt, deen e gär behalen huet. Auteur vu schéine Gedichter déi a »Rousen an Haartnol« a »Sittidä« ze liese sin.

1985 21. Oktober as den Abbé Jean-Pierre Schmit, Dr. mus. gestuerwen, gebueren den 21. September 1904 zu Präteler, wor 1944 am K. Z., 1951 zu Roum, vun 1956-1965 Direkter vum Conservatoire; Grënner vum Pius-Verband, Komponist vun iwwer 1000 Musekstécker.

E Gebiet aus der Fondatioun

*fir déi al a krank Mënschen
an déi, déi eleng sin*

O Du léif Tréischterin am Leed
Stéi mir bei, well ech si bereet,
Fir mat Dir ënnert dem Kräiz ze stoen
Ech si wuel schappeg
ma, ech wëll et woen
ënnert dem Kräiz ze stoen

A. a G. Schroell

Nei Bicher

1945-1985, véierzeg Jor, en halleft Mënschewien derno, gët uetert d'Land un d'Liberatioun erënnert. Et gi Monumenter, et gi Steng als Erënnung opgeriicht, et sin Erënnungsstonnen, et gët probéiert dene jonge Leit vun haut ze soen, wat a wéi dat déi véier an en halleft Jor wor, déi dat iwwerhaapt nët richtig verstoe kënnen, an et komme Bicher eraus... an d'»Gëlle Fra« as erëm opgeriicht gin...

'T as vill iwwer déi Zäit geschriwwe gin a vum 20.6. bis 6.7.1985 huet d'Nationalbibliothék alles dat ausgestallt, wat domat ze din huet: Lëtzebuerger Literatur iwwer den zwete Weltkrich. Et geet vun de Joren 30 un, bis haut. Do derbäi sin awer nët déi sëllegen Artikelen a Geleënheetschrëften.

Haut wëlle mer eng Broschür virstellen, déi zjor (1985) erauskomm as. 'T as eent iwwer dee Misär an dat Leed, dat eng Familje vu Biwesch matgemaacht huet.

Mam Titel: *»Unsägliches Schicksal, Erinnerungen an die Familie Kremer aus Biwisch, die für ihre Treue zur Heimat dem Nazijoch einen seltenen Blutzoll entrichtete«*), gët vun denen zwéi Jongen, déi de Krich iwwerlieft hun, dee ganze Wee vu Misär a Leed vun enger Famill erzielt, dernieft d'Aussoe vun denen dene gehollef as gin, vun deer selwechter Famill.

Et kënn een un der Gerechtegkeet an um Glawen zwiwelen, wann een dat liest. Et freet ee sech, wéi et méiglech as, dass eng Leit esou ueg ze leide kréien, dass ee sech ka froen: gët et nach en Herrgott!

'T as eng Famill *Hubert Kremer* vu Biwesch bei Ëlwen, no un der belscher Grenz: D'Mamm as eng gebueren Anna Jans vun Déiwelt, si kréie véier Kanner; de Papp stierft 1933 mat 43 Jor, dat Eelst huet 13, dat Jéngst 7 Jor. Da sëtzt d'Fra do mat dene véier klenge Kanner, keng Krankkeess, keng Rent, d'Tata Käty a gutt Nopere sin eng Hëllef. – Krisenzäit, de Krich kënn. – »Zöllner« kommen an d'Grenzduerf. Wéi dat op Grenzdierfer dacks as, et gët geschmoggelt..., Tubak, deen zimlech rar gët, kreien och alt emol een odder den aner vun hinne mat aus der Belscht bruecht. An aus deem Schmoggelpad gët no 1942 de Wee fir déi jong Leit, déi nët an

d'»Wehrmacht« gin, fir an d'Belsch, an d'Armée Blanche.

D'Famill Kréimer weess jo vu sech aus wat Nout a Leed as. Si zécken nët een Ament fir do ze hëllef. Deen eelste Jong as bei d'Zaldote komm an do mécht hien dann dee Wee mat, deen eis Zaldoten hu misse goen. E kënn a Jugoslawien, Partisanenasaz, leescht den Eed *nët* op de Führer, an nom dreë mam Erschéissen, kënn de Léo Kremer an d'Kazett. Den 29. Abrëll 1945 sin d'Amerikaner do. De Léo kënn du heem, fir d'éischt op Mondorf, an do gët en dann eréischt gewuer, wat doheem an dene leschte Jore geschitt as.

1942, wéi d'Zangsrekrutierung ausgeruff wor gin, gouf vun deem bësse Schmoggel op en anere Schmoggel ëmgebaut. 'T wor den Aloyse Kremer, deen dat an d'Hand geholl huet an e sëllege jong Lëtzebuerger, déi sech nët gestallt hun, durch Biweschbësch iwwer d'Grenz geféiert hun, déi dann do vu belsche Leit Ennerdaach geholl si gin a virugeleet gouden. – Hei misst een awer ee Wuert iwwer déi belsch Resistenz verléieren, déi et dach am Fong eréischt méiglech gemaacht huet, dass eis Jongen sech konnten ewech maachen, an deer merci soen. – Nun, den Aloyse huet d'Jongen iwwer d'Grenz geleet. Eng Parti vun hinnen zeien dat durch hir Erënnung dorunner, déi an dëser Broschür stin. Wéi hie selwer sollt agezu gin, huet hien sech och iwwer d'Grenz gemaacht, awer nach Passeur gespilt an, ewéi et ze dacks geschitt, as deen, dee ville gehollef huet ewechzekommen, de Preisen an der Belscht an d'Grëpp gelaf, mat Pabeieren a falsch Päss an der Täsch. War e verrode gin? Hien as fortgelaf, 't gouf op e geschoss, verwonnt, huet awer d'Pabeiere kenne verschwanne loossen, an du gong säi Wee un op dee keen him méi hëllef konnt. Hallef dout gouf en an d'Villa Pauly transportéiert, an de Gronn, séng Mamm gouf geholl fir auszesoen; hie gouf zerschloen, mee en huet näischt vu sénge Grenzgäng a Passeursdéngschter verroden. Den 1. September gouf en zum Doud veruurtelt, kouw op d'Festung Torgau an den 19. September 1945 do erschoss. Op eng Passfoto huet e säi leschten Äddi fir déi doheem geschriwwen, Foto, déi op Ëmweën dach un d'Famill komm as. Kuurz gin déi onmenschlech Zoustänn do ernimmt, Ketten un de Féiss, Handschellen Dag an Nuecht...

*) 112 Säiten, 480 Frang. St.-Paulusdréckerei, CCP 12-12, ill., plastif. Deckel

D'Mamm an d'Meedchen, d'Schwëster vun de Jongen, si geholl gin, verhéiert, kruten awer näischt eraus, koumen an d'Kazett. Ravensbrück wor d'Enn fir d'Mamm, d'Gaskummer. D'Meedchen, d'Schwëster Lina kouw vu Ravensbrück op Bergen-Belsen. Do hun d'Engländer en doutkrant Meedche font, an iwuer Schweden as et heem op Lëtzebuerg komm. Et kouw erëm zou sech, gouf 1950 bestuet, krut zwéi Jongen, as den 28. November 1960 gestuerwen. Zweek klenger Kanner hu mam Papp gekrasch, de Papp sicht de Kanner eng nei Mamm, an hie selwer kritt 1972 e Schlag; dout.

Wéi den Aloyse nët méi de Passeur maache konnt iwuerhélt dee Jéngste vun der Famill, den Eugène et. Hie gët hei, no deer Leidensgeschichte vun denen aneren aus der Famill, séng Erënnerunge wéi a wat gemaacht gouf fir iwuer d'Grenz ze kommen, wéi säi Brudder et gemaacht huet a wéi et virugong. Mee hie selwer kouw dunn och un d'Rei a musst sech verstoppen, den 13. Juni 1944 hat hie säi Stellungsbefehl kritt.

Et muss een hei dat anert iwergoen, déi Erënnerunge vun denen, denen si iwuer d'Grenz gehollef hun, déi Aussoe vu Komeroden aus dem Kazett, an Aneres (Doud vum Mischel Sassel). Ënnersträiche wëlle mer awer, wat den Eugène an engem Kapitel seet: »*Hanneno as gutt schwätzen ... , egal wéi mir eis och ugeluet hun, wat mir och alles schlecht a falsch gemat sollen hun, mir wollten de Leit nëmmen hëllef. Duerch eis Feler as jiddefalls kee verroden, agespaart oder erschoss gin. Ma jhust de Géigendeel as geschitt.*«

An nach eng Saach, déi alt iwuersin a vergiess gët. Am Epilog schreift den Eugène vun enger Resistenzlerfamill Kergen vu Saassel. De ganze Krich woren do ongeféier 20 Mann verstoppt a versuergt. Wéi dee Jéngste vun der Famill Kergen agezu gouf, huet dee sech gestallt fir »datt si nach doheim Jonge verstoppe kënnen«; nom ganze Krich konnt deen dach nach gesond heemkommen. An nees eng Kéier heescht et do: ech ka jiddefalls versécheren, datt mir all dene Leit, déi mir riwuer gefouert hun, nët ee »roude Suk gefrot hun. Mir hun dat gemaach fir hinnen ze hëllef.

D'Leit aus der Famill Kremer kruten hir Unerkennung mat Gelercher an Zitatiounen: Gestuerwe fir d'Hemecht ...

De René Neuens, den Henri Wenkin féieren an d'Buch eran: Biller vu KZ, grujheleger, Fotoen aus dem Maquis, Foto vum Aloyse, der Mamm an der Schwëster ...

Einfach an natiirlech, ouni grouss Wierder geschriwwen, as dat Buch en Zeie vun enger Famill aus dem Krich an dono, hallef op däitsch, hallef op lëtzebuergesch opgesot, soll et weisen, wat an enge vun dene batterste Joren an der Geschicht eng eenzeg Famill matgemaacht huet, Zeien och vun engem Courage, vu Charakter, vun Hëllef fir aner Leit.

Do si Medailen an Zitatiounen, jhust Medailen an Zitatiounen, a mir vernäipen äis mat dem Conseil National de la Résistance virum deem, wat déi eng Famill gelidden a gemaacht huet am leschte Krich, virum deem, *wat nët ze soen as, woufir ee keng Wierder huet.*

P.S. – Den 20. Oktober gouf zer Eier vun der Famill Kremer zu Biwesch e Monument opgeriicht.

Wann an deem Buch hei virdru vun enger Famill Kremer vu Biwesch an hire battere Joren am Krich rieds gong, dann as et an deem wat nach virzestelle bleift en anere Kremer, dee vu sénger Zäit, aus deem aneren Eck vum Land aus der Resistenzarbecht erzielt. Et as den Nic. Kremer vun Uewerkuer, deen eis a séngem Buch: DE KRICH AM ËNNERGROND vu sénger a sénge Komeroden hiren Erliednesser vill ze soen huet. Et si perséinlech Notize vun engem Resistenzler aus dem Eck vun Déifferdang, dem Nicolas Kremer. Hien erzielt an deem Buch dat 264 Säiten huet, mat Biller aus deer Zäit, beim Kremer & Muller zu Esch-Uelzecht propper a fein gedréckt, vun deem, wat an dene Jore gemaacht gouf. Den éischte Saz vum Virwuerter mécht dat klor: »Dës kleng Broschür (sou nennt hien d'Buch) huet den Zweck, egen Erliednesser a Form vu klengen, ofgetrennte Geschichten erëmzegin, esou wéi si am zwete Weltkrich erlieft si gin. Frënn a Bekanntere wore gär bereet, d'Broschür durech hir Erzielungen ze kompletieren«. An dat mécht dat Buch esou lieweg, esou einfach, esou mënschlech. Et gin ouni

Ophiewes vu sech a vun de Komeroden dat Dagdeeglecht erzielt mat hirem Geschéien, wéi si et erlieft hun, wat se gemaacht hun, wéi se schlecht dru woren, wéi se Angscht hatten, wat fir Fënten néideg woren, wéi onbaarmhäerzeg déi Zäit fir esouvill vun eise Leit woren, wéi een deem anere gehollef huet, wéi e Versteesdemes do wor, deem a gudden Deg, wa keen no deem anere brauch ze kucken, esou dacks vermësst gët.

Et gët riichtewech erzielt, grad wéi wann ee beinenee séiz a sprooche géif. Duurch dat Buch gët ee Munneches gewuer, wat een déi Zäit vum Krich guer nët wousst. Een, deem déi Zäit matgemaacht huet, ka sech vläicht nach un dëst odder dat erënneren. Sou eng Episod wor, wéi an der Zeitung vun deemols stong, et hätte »Volkschädlinge« beim Ueschterterhaff nuets Béischten an engem Park geschluecht. D'»Bevölkerung« wir opgeruff do ze hëllefen, déi »unschädlich« ze maachen. Hei am Buch gët ee gewuer wat dat wor: Déi Béischte sin nuets vu

Resistenzler geschluecht gin, fir eppes ze kréie fir déi vill Jongen ze fidderen, déi am Hondsbësch, an der Minière, verstoppt souzen, a fir dene Leit e Päckelchen dervun ze gin, déi ouni Akomes woren, well de Broutverdenger am Kazett, am Prisong odder entlooss wor. – Dat as jhust eng kleng Geschicht aus deem Buch, nieft villen aneren, déi een och hei misst opzielen. Wat een nët duerf iwwergoen, dat sin déi Kapitele vun denen déi Jongen iwwer d'Grenz op Héiséng bruecht hun, vun de Krichsgefaangenen, déi och do eriwwer geschmoggelt si gin. An dat alles ouni no der Gefor ze kucken, eleng fir ze hëllefen. Leider gong et nët ëmmer gelënd aus, duurch Efällegketen, Verrot huet d'Gestapo Leit verhaft, hei an am Frankräich. Dat alles as mat Dokumente beluegt. Mir fannen do Lëschte mat den Nimm vun dem Ëngesidelten aus der Gemeng Déifferdang, vun de Jongen, déi gefall sin, vun denen déi am Kazett stierwe mussten... Wat onbedéngt ervirgehewe muss gin, dat sin déi Dokumenter, déi den Nic. Kremer bréngt a schwaarz op wäiss weist wéi d'Resistenz d'Leit mat Geld ënnerstëtzt huet, Geld, dat zu deem Zweck zesummegeeraaft as gin. D'Resistenz vun dem Raum Déifferdang stellt den Nic. Kremer mat an d'Weltgeschéien eran, dofir gët en e kuurzen Iwwerbléck vun deem wat zënter dem éischte Weltkrich politesch geschitt as, an Däitschland an Europa, wat virum Krich lass wor a wéi et nom zwete Weltkrich gong. Et gët een eppes gewuer vun der Unio'n nom Krich, vu Resistenzorganisatiounen am Krich an dono, do wou déi Déifferdanger Resistenzler no 1945 ageluede woren a mat hire Komeroden aus Frankräich a Belgien, souguer a Russland, d'Erënnung un déi Joren 1940-1945 opgefrescht, déi all gehollef hun e fräit Land ze behalen.

Wann een hei seet »et géif ze wäit féieren, fir méi an Eenzelheten« eranzegoen, dann as dat esou gemengt, a keng bëlleg Entschëllegong, et as eemol nët méiglech all Tatsaach ze nennen, et as zevill, wat den Nic. Kremer do erzielt, dat wat hien sech an engem Notizbuch dagdeeglech all déi Joren opgeschriwwen huet. Wat awer nach gesot muss gin, dat sin déi sëllege Photoen, Dokumenter an Illustratiounen, déi d'Buch nach méi intressant a geschichtlech wäertvoll maachen. D'Buch as ze soe ganz op Déifferdanger Lëtzebuergesch geschriwwen an an der offiziell-

ler Schreifweis. Vergiess soll och déi Zäit vun der Evakuatioun 1940 nët sin, grad ewéi déi vun 1944, dës Kéier ëmgedrëit, aus dem Éislek an de Minett.

Et si vill Bicher an de Joren erauskomm, iwwer den zwete Weltkrich, iwwer de Misär an dat Leed an dene Joren, dat hei as eent, dat aus egenem Erliewen, no dagdeeglechen Notizen erzielt, dat zeit vun Angscht a Mutt, a vläicht och weist wéi eppes liichtsënnege Saache gelaf sin, ebe well keen hei dru geduecht huet, datt et Mënsche géif gin, déi esou onbaarmhärzeg a barbaresch kennte sin, bis et um egene Leif erfuer musst gin. Et as och dernieft e Stéck vun der Geschicht vun der Resistenz hei am Land, Geschicht, déi am Ganzen nach ze schreiwe bleift, dëst awer ee Grondsteen dervun duerf sin op deem aner opbaue kënnen a vläicht gestëppelt gin och aus hirer Géigend esou ze verzielen. Da kënnt eng Kéier déi ganz Resistenzaktioun aus denen eenzele Stécker zesummegesat gin, vun der Enegkeet an dono (leider) der Onenegkeet. Fir eis, déi déi Zäit materlieft hun as DE KRICH AM ËNNERGROND en Dokument, dat ee gelies soll hun an dat eise jonge Leit, dat sin déi ewell vu fofzeg Jor, an eng Zäit féieren, déi wuel eng vun de schlëmmsten an eiser Geschicht gewiescht as. Géif Gott säi Segen, datt esou eng nimools méi erëmkënnt.

* * *

Hannert dem Atlantik. – Esou heescht dem Guy *Rewenig* säi Roman a Lëtzebuerger Sprooch, deem am Dezember 1984 e Präis beim Literatur-Concours kritt huet.

Dëst Buch as an dene vergaangene Wochen a Méint an eisen Zeitungen ze soen nëmme gelueft gin. Et stong am »Wort«, et wir nët nëmme »ein in jeder Hinsicht eigenwilliges Werk«, ma och esouguer eng »Pioniertat bei der Erschließung literarischen Neulands«. Am »Républicain Lorrain« gouf behaupt, de Guy Rewenig hätt eis Sprooch – erlaabt mer eng sënngeméis Iwwersetzung – eréischt fir de Roman literaturfäeg gamaacht.

Et misst een den Auteur emol froen, wéi een sech fillt, wann een esou onbaarmhärzeg bewonnert gët?

Ma fir d'ëischt emol der Rei no. D'Hauptpersoun aus dem Roman as de Jean-Pol, wéi séng Mamm

en nennt wann se, sele genuch, gutt gelaunt as, oder de Jhemp Medinger, wéi séng Schaffkollege bei de Kiwwelen hien nennen.

”T as d’Geschicht vum Jhemp séngem Liewen, meeschtens aus sénger Perspektiv, an dat as déi vum klenge Mann. An dat as e Liewen ënnert dene verschiddenste Forme vun allddeeglecher Damiddegung a Gewalt, sozialer Ongerechtheet a rücksichtsloser sozialer Rolleverdelung. De Jhemp as aus dene verschiddenste Grënn kee Parzival a keen Hamlet an och keen Othello.

Séng Existenz as nët esou groussaarteg-tragesch, schon éischter tragi-komesch; et kënnt ee scho bal soen, e wär eng extreem Karikatur vum topegen, klengen, domme Jong, deem ee misst auslaachen. Heiandsdo kënnt en engem och vir ewéi e faschistoide, klengkaréierte, manipuléierbare Geescht iwwer deem ee jhust nach zynesch ka grinsen – wann een en nët – an dat as et jo eben, an dat mécht de Jhemp zum Mënsch a séngem Widdersproch, zu gläicher Zäit misst bedauern! Et muss een einfach Versteedsdemech a Matleed mat deem verklengerte lëtzebuergeresche Woyzeck hun: och de Jhemp as dem Ennerdrückungsmachinismus ëm an an eis ausgeliiwert; och de Jhemp huet ënner der hypokritescher Duebelmoral oder der Dommheet vun de Lëtzebuerger Abderiten ëm hien oder der egoistescher Härzenskeelt an dem sougenannten éierlechen a kal berechnende Geschäftsmann vun de Lëtzebuerger (oder den Escher?) Leit, – et sin der ewéi déi vu Seldwyla – ze leiden.

An trotzdeem as de Jhemp keng esou eng grouss theatralesch Figur ewéi dem Büchner säin Antiheld. Esou dramatesch ewéi deem endegt de Jhemp nët. En erënnert och u verschidde Gestalte vum Max Frisch, déi d’Kris vun der Identitéit nët meeschteren, – an och erëm nët: well de Jhemp vun Ufank bis zum Schluss vu séngem Liewe keng Identitéit kann a spéider keng wëllt opbauen... hien hätt gär einfach nach gär séng Rou, hien hält sech aus allem eraus...

Esou Rasonnementer verroden eng komplizéiert Mëschong vu Resignatioun op Ground vu munneche schlëmmen Erleefnësser, an natiirlech och eng Portioun Escapismus, wéi d’Engländer son.

A véier Kapitelen deelt de Guy Rewenig dem Jhemp säi Liewen an:

Nuetsschicht	Stockcar
Leschte Schaffdag	Kreesverkéier

Déi romantechesch Method as nët nei: »De Jhemp schwätzt mam Jhemp an de Jhemp lauscht dem Jhemp no« (S.52). 'T as also d'Method vum Ulysses oder vum Franz Biberkopf: den ënnere Monolog, deen et erlaabt, verschidden Zäitebene mateneen, géinteneen oder noëneen ze verbannen; deen och eng muenchmol abrupt Schnatt-technik ewéi beim Film ze benotzen (ech hu beim Liesen alt emol un dem R.W. Fassbinder séng Berlin-Alexander-Platz Verfilmung missen denken); déi Erzielweis erlaabt dann och dem Schreiwër a séng Figur eranzeklammern (an se sympathesch erschéngen ze loosse) oder hir géintiwwer ze bleiwen (an hir »Menung« nët oder nëmmen deelweis ze delen) oder vläicht béides ze gläich. Dat Lescht as och am Rewenig séngem Roman de Fall; deen Trick as awer nët nei – an och nach ëmmer ganz kammoud, wann een sech hannert engem anere verstoppe wëllt!

D'Statioun vum Jhemp séngem Proleteliewe si séier opgezielt: gebuer an den zwanzeger Joren als eenzege Bouf vu ganz klenge Leit kënnt en aus der Primärschoul séier an d'»Ieselsschoul«, vun do bei d'Gemeengegäertner als Meedche fir alles, dann op e »Schantjen« bei den Tschuppe an de Schovanni, alt erëm als aremséilegen Appertsmann, Handlaanger... Enges gudden Daags reest en Hals iwwer Kapp mat der Mamm op Paräis, a vun do an d'Bretagne bei eng Schwëster vun der Mamm: et gong jhust duer, éier d'Nazien doheem amarschéieren. An der Bretagne muss en alt erëm de Stoussnéckel bei engem Entrepreneur spillen, enger Crapule à la Puntilla (B. Brecht)... Da geet et mat engem falsche Pass – de Jhemp heescht »Fignac« – an d'Pyreneën... Erëm am Land, gët de Jhemp Gelegenheitsaarbechter, an dréit Zeitungen aus, z.B. jorelaang Zeitungsdréier vum »Wort«; séng Fra bréngt et da fäerdeg, fir en »op d'Gemeng«, bei d'Jonge vun de Kiwwelen ze kréien – bis en a Pensioun geet oder goe muss...

Vum »Martini« deemols bis zu dene modernste Forme vun Aggressivitéit an Ennerdréckung an eiser Gesellschaft krut de Jhemp esou zimlech alles mat – oder esou wéi e ganz naive Candide erlieft en all Facette vun der mënschlecher Knaschtegkeet an Hannerwennegkeet an eiser Welt vun Egoïssem a Konsumterror: haaptsächlech déi zwéi lescht Kapiteln (Stockcar – ee géint deen aneren! – oder Kreesverkéier (keng

[moralesch] Entwécklung); alles as »ewig leidvolle Wiederkehr« weisen eis Welt vun haut, oder den »Zysteem« oder »dat Ganzt« als eppes Verrécktes, als e »ship of fools«, dat ënnerwee as no kenger besserer Zäit, mä éierwou no Narragonien... De Jhemp as also keen Ikarus, vun Ufank un nët, a fällt vun néierens héich erof – e kënnt emol guer nët an d'Luucht.

Muenches un der Gestalt vum Jhemp as zwar eng gewollt satyresch bis zynesch Karikatur, z.B. séng iwwerdriwwen Dommheet (z.B.: »Mamm, as den Hitler Famill mat eis?« – oder: »wann ech dat nëmmen nët oprafen: pieusement décédé!...«) Doduerch entsteet e Spronk a séngem Charakterbild, wann en hanneno am Liewen esou Rasonnementer féiert wéi: »Looss dach déi Oaschlächer hir Kricher maachen! Wat hu mär dann domat ze don!« oder: »Mär sin ze fréi op d'Welt komm. Soss géife mär iwwert dee ganzen Zauber do nëmmen laachen...« – oder: »d'Wourécht gët ënnert d'Zutann gestach, bis s'erstéckt« – oder: »Wat as dat haut fir eng Welt?« – »Déi Déck waren nach ëmmer déi Déck« – oder: »ech war deemols ze blöd...« – oder: »Politik as Knascht a Wouscht«.

Iwwerhaupt gët de Jhemp an dene leschte Kapitelte scho bal vum Auteur mëssbraucht, fir un him eng Hällewull Zäitkritesches, Sozialkritesches, en deelweis Autobiographesches festzemaachen; oder fir ätzend schaarf bis grotesk Karikature vu munche Niewefiguren z'entwerfen (z.B. dee knaschtege Portugisenhaasser Bolmer; dee guindéierte Rentier Kraemer, ex-inspecteur premier en rang; oder eréischt d'Professesch, déi um Gaalgebierg »Exoten« (=exotesch Blummen) zillt, an d'Portugisen als zweetklasseg ugesäit...)

– Oder munnech Aspekter oder Motiver vergréissere sech bal zu egestännege Geschichten, déi zwar am gudde Sënn vum Wuert un déi naturalistes bis grell-expressionistesche Sproochfabuléierkonscht vum G. Grass erënnere: z.B. d'Geschicht vun der Kaz am Bijoutier sénger Dreckschëscht, déi sech zu enger »Jorhonnert-affär« opbauscht; oder de Sträit tëscht dem Zännokter an der Botzfra aus der Pizzeria, oder d'Gaardeparty bei der Professesch (si as och vläicht eng »Schlëselfigur«?)... oder d'Rezeptioun bei de Laktovegetarier, der Madame Kraemer an hirem Här...

A wat kënnt nët alles zer Sprooch, mol méi, mol manner? – Ech gräifen emol einfach nëmmen esou dran:

– d'Parteipolitik an den Nepotissem; den Honger an der Welt; d'Lëtzebuerger vir, während an nom II. Weltkrich: Fäerterten, Resistenzler, Gielemännercher, Profiteuren an Opportunisten, Wiederfändelcher (et geet rieds vun denen »déi sech no England aus dem Stëbs gemaacht hun«, bis zu dene klengste Crapulen...

– eis »Konschtzeen« an eis »Dichter«; d'Drëtt Welt; Nicaragua; d'Jugend vun haut; d'Drogen; d'Justiz (mat hirem aggressiven an hirem laxen Gesiicht); d'Portugisen; d'Neonazien; den Auto; déi belsch Zillebäcker; den Doud an d'Krankheet; déi »Planetaresch Klaustrophobie«; Video-geschäft; Horror- a Pornoindustrie; d'Zuppermarscheën; d'Atoumbommen; d'Moud; d'Joggen an den Ärobie...

De Jhemp seet eis, all Kéier, wat en dovun hält: »Wat zerbréchs du där dann den anere Leit hire Kapp? (Nicaragua) – oder: »e puer Männercher, déi sech d'Strass hees jären« (d'Pazifisten) – oder: »Muss ech eppes dovun halen? (d'Drogen) – oder e stellt ee fir allemol fest: »Ech gleeven näischt an nachmol näischt!« – »Wat soll ech dann änneren?« – »Fir wat gin ech da nët a Rou gelooss?« – »Wat as dann normal?« – »Wat hun ech da mat den Atoumbommen ze don... nonditjé!« – A schliisslech zer Fra: »Wien nët mat mär eens gët, soll sech en anere sichen!...« a verschwënt op de Gaalgebierg a säi Gaart.

Wat sicht de Jhemp? Cultiver son jardin?

Eng Flucht an d'Idyll? Béides as nët méi dran! – De Saure Reen zerfrësst him säi Gaart! – An d'Wonnerpëll vun »Hannert dem Atlantik«, déi eis séng nei »fraternité« verspricht, as och alt nëmmen eng Utopie... »Do kanns de näischt maachen...« »Offene« Schluss – Resignatioun, lescht Wuert...

Ob et dem G. Rewenig säi lescht as bleift ofzawaarden.

Säi Roman as jiddefalls derwäert gelies ze gin.

Säi Lëtzebuergeresch, dat e schreift, as gutt a propper. Et as d'Sprooch aus dem Escher Aarbechtermilieu, aus deem eraus du durch d'Mëttel vum Vergläich a Kontrast och Sproochbarriären hei bei eis gewise gin.

Déi sproochsatiresch Passagen am Buch gehéieren zu deem Beschten. Aner Passage si leider spruddeleg, oder geschwätzeg. E bësse manner wir méi gewiescht. Wann awer ee mengt, de Rewenig hätt d'Lëtzebuergeresch erfond, dee schwätzt vläicht selwer keen »normalt« oder guer kee Lëtzebuergeresch méi, an e soll »Hannert dem Atlantik« roueg liesen.

(Forum) Guy (J.) Rinnen

60 Jor Donatuskapell Wormeldéngen. 130 Säiten, ill. 300 Frang. Editioun: Lëtzebuerger Guiden & Scouten, Wormeldéngen.

An der Rei vun de Wuermeldénger Muselbicher as dat hei dee 17. Band, deen déi gutt Aarbecht viruféiert an aus deer mer esou munneches aus der Geschicht an aus dem Liewe vun der Wuermer Gemeng gewuer gin. Dës Kéier läit d'Hauptgewiicht op der Veréierung vum hellegen Donatus an der Donatuskapell zu Wormer. De Redakter vun deem schéine Bichelchen, de René Muller, huet e ganze Koup Artikelen a soss Saachen, déi mam Donatus ze din hun, zesumme geraaft, dat sief nun den Ufank vum A. Atten, eng Verbredungskkaart vun der Veréierung ueter d'Land aus dem Musée, en Theaterstéck iwuer den hl. Donatus vum Em. Siebenbour a René Muller, aner Beidrag aus Bicher a Kalenneren (Ferd. Gremling, Jos. Hurt, Emile Donckel, Jean Flammang, E. Jacquemin (Gebiet), Wëllem Weis). – Da geet méi speziell Rieds iwuer d'Kapell an d'Képpche, wou se steet (Geschicht a Bau), Gedichter vum Jos. Scholtes a Pierre Schock mat der Chronik vum Veräin vun dene leschten zwee Jor; et gët un de fréiere Scout, den Dr. Ch. Wagner erënnert, op den 100. Gebuurtstag vum Museksmann Nic. Entringer higewisen, mat Gebuurt- a Stierfakt, an engem Gedicht an a sénger ville Kompositiounen vu Lidder op egen Texter an op deer vun Nik. Hein, Will Reuland, Fr. Seimetz, J. B. Becker. Un e treie »Matarrbichter«, de Josy Päifer an och un de Paschtouer René Meyer vun Éinen an de J. Genson gët geduecht. Et kommen derbäi nach Saachen aus der Geschicht a Seechen zer Sprooch a Litteratur, de blannen Teis feelt emol nët an dem Jhemp Rolling sän Theaterstéck vum Wuermer Grof, Numm deen de Wormer Schampes kritt huet, de

Grof vun Elter as och do. – Eng schéi Broschür mat vill Illustratiounen, déi fir dee bëllege Präais bei de Wormer Scouten ze kréien as. Ernimme muss awer nach gin, datt d'Publissitéit an enger Bâilo as, déi mat Spréch an Zitater aus der Litteratur a Spréchwierder an all eenzel Reklam aféiert an typesch derfir as.

* * *

Kommt mir léiere lëtzebuergesch. Dat as den Titel vun deem Buch, dat zënter ronn zéng Jor an de Coure geholl gët fir lëtzebuergesch ze léieren. An dat mat vill Erfolleg. Et wor am Ufank vum Lex Roth, deemools President vun der Actioun lëtzebuergesch, an dem Monique Marson ausgeaarbecht gin a huet opgebaut op engem Buch aus den Editiounen DIDIER, Paräis, fir vum franséischen aus däitsch ze léieren. Et as anescht ewéi dat vum Henri Muller, dat mer an eiser leschter Nummer genannt haten, a wëllt mat der direkter Metoud an duurch Biller, a Fro an Äntwert, denen, déi lëtzebuergesch léiere wëllen, et méi liicht maachen an se direkt dohi féieren, wou et gebraucht gët. Et mag nu sin, datt dësen oder dee Fachmann mengt, datt dat nët fir grouss Leit dat richtegt wir, mee bis elo huet et sech bewisen, datt et vun dene sëllege Leit, déi an déi Coure vun der A. L. ueter d'Land gin, gutt opgehall as gin. Wann déi éischt Oplagen hu séier misse färdig sin an dofir en etlech nët dran haten, dat heescht Iwwersetzungen, Konjugatiounen a Vokabelen, mat enger Aféierung an eis Schreifweis, dann as dat zënter e puer Jor anescht. Den Tunn Gonner an de Jos. Hargarten hun sech déi Aarbecht gemaacht fir déi Texter auszeschaffen. Domat as dann e Buch entstanen dat mat 315 Säiten a 25 Lektionen jidderengem d'Méiglecheet gët fir Lëtzebuergesch ze léieren, wann hien nëmme wëllt, souguer wann en nët an de Cours wëllt odder ka goen, well déi 25 Lektione sin och op Cassette geschwat gin.

D'Buch as esou opgebaut, datt et aus dem Dagdeeglechen dat eraushëlt, mat deem jiddereen ze din huet, 't sief, et begéint een e Frënd, aus deem vun Doheem, dem Stot, aus dem Buttek, an der Post, am Café, am Zuch, am Bus asw. An dat schéngt eis e grouss Virdeel ze si géint iwver vun aneren, déi méi no anere Metoude fueren, déi dofir awer grad esou gutt sin. – D'Buch as nët an de Bicherbuttecker ze kréien a gët duurch-

eweck och nëmmen an de Coure vun der Actioun Lëtzebuergesch verkaaft. Et as sécher ze bedauern, datt et bis hautdësdaags nach nët am Buchdrock erauskoum, wann et och esou säin Zweck voll a ganz erfëllt. Et as bis elo nach ëmmer eng provisoersch a photocopéiert Editioun, déi d'Firma Rank-Xerox, Lëtzebuerg fir d'A. L. gemaacht huet, a fir et bëlleg ze halen. D'Gritty Thiel huet et sénger Zäit getippt. – Et as klor, datt déi offiziell Schreifweis derfir geholl as gin, well d'A. L. zënter hirer Nei-Grënnung 1971 dofir ageutratt as. – D'Léierbuch as am Fong geduecht, an opgebaut, fir déi romaneschsproocheg, vum franséischen aus gesinn, lo weist et sech awer, datt och deer aus anere Sproochgebitter (wéi englesch, hollännesch, däitsch) Intressen hun; wee gët sech dann dru fir esou eent auszeschaffen? Dëst Buch huet bis elo séng Prouf gutt bestanen an et wir un der Zäit, datt et dee Sege vun dem Schoulminister géif kréien, deen et ewell laang wirklech verdéngt huet. D'A. L. huet mat deem Buch vum Lex Roth a Monique Marson fir lëtzebuergesch séier, sou am Handwennes, ze léieren, aus der Praxis fir d'Praxis, sécher dat gemaacht, wat néideg wor fir eisen auslännesche Leit e Verstoen an en Zesummeliewe mat eis méi liicht ze maachen, ouni dobäi op d'déck Tromm ze schloen. Dat as dermat geschitt a gemaacht gin, dofir denen alleguer, déi drugeschafft hun en décke Merci: Lex Roth, Monique Marson, Tunn Gonner, Jos Hargarten, Gritty Thiel, Rank-Xerox, »éng kam-moud Hëllef fir déi eng, déi wëlle Lëtzebuergesch léieren, a fir aner, déi hinne wëllen d'Hand dofir reechen«.

hr.

* * *

All Dag en anere Menü heescht d'Buch mat 200 Virschléi, déi d'Madame Baulesch engem elo op den Dësch leet an aus denen erausgesicht si gin, déi si mam Jeannine zënter Joren am UKW présentéiert. Et as opgedeelt fir déi véier Joreszäiten, an dofir dat richtegt fir jiddereen, heescht et am Virwuert, et huet een eppes zer Hand, et weess ee, wat een Einfaches, a Guddes a ganz Appetitleches a Schéines op den Dësch ka bréngen. Sou wäit esou gutt, et gët vill Kachbicher, dat hei as awer een apaart, an dat Apaart as sécher, datt et komplett op lëtzebuergesch geschriwwen as, wuel dat éischt esou am Land. Dofir duebel intressant. Et mag sin datt dësen

odder deen sech u »friemen« Ausdréck stousse kann, wann een nun awer bedenkt, datt d'Kichen- an d'Kachsprooch eng extra as, datt et esou kuurz ewéi méiglech opgesat musst gin, dann hëlt een dat alt mat. – An engem plastifizierten Aband, deen d'Buchbënnerei *Glesener* gemaacht huet, an der Dréckerei *Linden*, Lëtzebuerg propper a fäin gedréckt gin as, *200 Menüen op 226 Säiten huet an nëmme 600 Frang kascht*, da wäerd ee sech dat uschafe kënnen, ouni de Portmonni ze vill missen opzemaachen, e schéint Geschenk fir all Geleënheet dierft sin.

Mat engem Kachbuch mat Lëtzebuerg Text muss et sech dach méi licht eppes Guddes op den Dësch setze loossen; et muss een et emol probéieren. hr.

dat lest – gedichter voam robert *steffen* mat illustratiounen voam bert theis – 73 Säiten, 290 Frang, »Selbstverlag«, 54, Näertrecher-Strooss, 9543 Wolz.

Dee bewosst zweedäiteg gehalenen Titel as charakteristesche fir dee munnechmol satiresch-kriteschen an ironesch bis selbstironeschen Toun vun dësem kurze Gedichtband. Dem Gollo Steffen séng »petits poèmes en prose« gehéieren zu där Zort Lyrik, déi een haut gewéinlech Alldaags- oder Gebrauchslyrik nennt: d'Sprooch as alldéiglech, meescht dee brede Wëlzer Dialekt, riichtewech, nët gestelzt, nët pretentiéis. Et gët keng Grouss- a Klengschréft, keng Interpunktioun a keng geléiert Reimschemen: si géife munnech direkt impressionistesche »aperçus-en« oder realistesch bis desillusionistesche Ënnertéin vun de bessere Gedichter nëmme stéieren.

Datt et näischt Neies zënter der Genesis ënner der Sonn gët – an datt de Lieser sech dees och näischt sollt erwaarden – dergéint séichert de Steffen sech am éischte Gedicht of. Wat bleift stëften d'Dichter och nët, – esou kennt een dat beriimt Hölderlein-Wuert verfriemen – wann een dem Robert (gollo) Steffen séng Texter liest; d. h. och hie liwwert keng Iwwerliwensrezept, ma e bréngt et fäerdeg perséinlech Erliiftes op eng éierlech gefillt Aart a Weis ze vermëttelen, mol an engem méi bësseg-sozialkriteschen Toun, mol mat ënnerdréckter, bal resignéierender

Stëmm, mol duerch eng ironesch gebrache Stëmmong, à la Heinrich Heine, op Lëtzebuerg, op Wëlzer Zou- a Mësstänn ugepasst, natiirlech.

Iwwerhaupt schéngt mer de R. Steffen nët fräi vu Virbillen ze sin: bei munnech, schaarfe pickegen Zeilen denkt een un de jonke Peter Handke (och inhaltlech), bei gudde verknappte lyresche Kiirzelen a richteg stëmmege Metaphern z. B. un de Walther Mehring.

Leider sen aner Vergläicher manner glécklech (wéi z. B. S. 23): d'sonn hoat gedréckt wéi eng offset-maschin) oder et gët e bëssen affekthaschereg mam postpubertären Zouschlaghummer dragehaen oder et geet esou richteg defteg a skatalogesch, also (?) lëtzebuergesch zou (z. B. S. 6 a 7 – Wëllt de gollo domat de Bourgeois kritiséieren, oder wëllt en eis all epatéieren?)

Dat as a bleift eng Affär de Goût!

Wéi gesot: munnechmol gët eng flott Pointe zerriet, breet gewalzt an doduerch wiirke vill Gedichter ongläichméisseg staark.

Alles an allem bleift dee schmuele Gedichtband lieseswäert, e seet eis ëmmerhin, wann och schons e bësse fréizäiteg am Verglach zum Jorgank vum Autor, datt d'Welt nët méi ronn as, och nët nuets, an datt och de Gollo-Ikarus (grad ewéi de »Medingesch Jhemp« beim Guy Rewenig) vill Fiedere gelooss huet an eiser Welt vun der Vereenzelung, der Maschiniséierung, der Manipulatioun, dem Haass an dem Krich, de saure Reen, der Ausbeutung an allem ënneren an äisseren Zwäng.

Wat bleift: Resignatioun? Roserei? Schluss? Dat lest? Dat weess de gollo selwer nach nët! Liest emol dat lescht Gedicht aus séngem Band »dat lest«. Et heescht och: »dat lest«. Hei erlieft der e rosene mephistophelesche gollo – an uurteilt selwer! – ma liest virdrun de ganze Band. E bleift derwäert.

Der Berthe Theis hir passen Illustratiounen si fir mech eng gutt Collage vun naturalistesche-expressionisteschen Elementer, déi eng deels barock, deels visionär. Verfriemung duerstellen, an d'Ausso vu verschiddenen Texter verdéiwen.

gjpr.

Vum Jean-Paul *Hoffmann* koum 1985 an der sproochwëssenschaftlecher Sektioon d'Etude »Standard und Dialekt in der saarländisch-lothringisch-luxemburgischen Dreiländerecke« eraus, wou d'Publications mosellanes hiirt fir den Drock och bäigesteiert hun. Den Thema der-vun as d'Sprooch an denen dräi Grenzdierfer (Schengen, Opech a Pärel), déi de Jean-Paul Hoffmann dräi Jor laang ënnersicht huet fir den Ënnerscheid an d'Entwécklung an denen dräi Dierfer festzustellen. Et wir wiirklech intressant an Eenzelheeten anzegoen, déi do festgestallt si gin, et wir ze diskutieren iwwer dës oder déi Ausso, se eventuell op d'Land Lëtzebuerg ze bezéien, mee dat géif fir hei wuel e bësse wäit goen. Jiddefalls as et eng fläisseg Aarbecht, déi do op 264 Säite gebuede gët a mat verschidde Kaarten iwwer d'Verbreedung vun eenzel Wierder kompletéiert as, den Afloss vun Zentren weise soll, mee loosse mer jidderengem, dee sproochlech intresséiert as, roden sech dermat ze befaassen an ze stodéieren; derwäert as et sécher. De 5. Band vun de *Kalennerblieder* (392 Säiten) vum Evy *Friedrich* as och elo do. Konterbont zesummegeraaft bréngt hien, dem Kalennerblatt no, all Dag eppes, wat mat der Geschicht, dem Gebrauch, de Leit ze din huet. Wann den Indexband emol eraus as, gët dat Ganz eng Fondgruof fir all déi, déi sech méi oder manner dorun intresséieren.

Fir den 150. Gebuertsdag vum Laurent *Menager* huet de Gesangveräin Sang a Klang aus dem Pafendall e schéint Buch iwwer dee bekannte Museksmann erausgin. Et wonnert ee sech, datt ee bis haut esou wéineg vun deem wiirklech, och international, unerkannte Musécker wousst. Nieft dem Liewen, nieft Facismiléen, nieft Copié vu Bréiwen a Rapporen, Musekstécker, nieft soziologeschen Aspekter sin déi vill Illustratiounen ze nennen. Un deem schéine Buch hu matgeschafft: Dr. Jean Goedert, J. Ensich, Franz Blitgen, Fern. Theato, Carlo Hommel, Jean Kayser, Jacques Wingert, Jemp Kunnert.

E Buch wëlle mer nach grad ernimmen. Et as d'Buch vum Emil *Schans*: Kennen Sie meine Hunde?, dat am Verlag vum Déiereschutz erauskum, 250 Frang kascht, den Erléis fir den Déierschutzveräin awer geduecht as (87 Säiten).

De Kiirchgesank vu Gaasperech huet fir d'Erënnerung un de René *Weimerskirch* eng Brochure

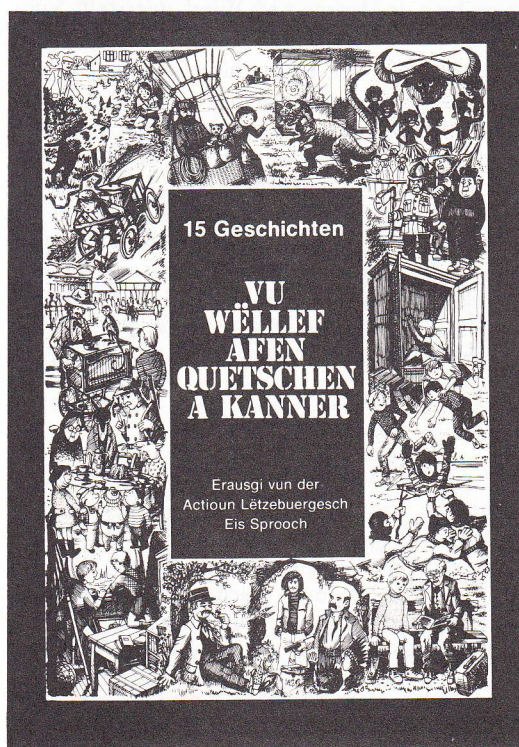
erausgin an deer de Mënsch a séng Aarbecht virgestallt gin. Op 48 Säiten, ganz gutt opgemaacht vun der Dréckerei Linden, Lëtzebuerg, geet de Ferd Rosenfeld, President, op de Mënsch R. Weimerskirch als Kolleg an als Dirigent vum Kouer an; de Prof. Fernand Hoffmann ënnersicht dat dramatescht Wierk an d'Plaz, wou et an der Lëtzebuerger Litteratur steet. Als Komrod aus der Normalschoul an, grad ewéi hien, Zwangsrekrutéierten, erënnert de Will Reuland sech un de Kolleg. Esou wéi e Papp, schreift de Roby Pauly, huet de René Weimerskirch hien an d'Theaterliewen erageféiert. Als Erënnerung an als Merci nennt den Heng Rinnen säi Bäidrag an deem hien de Mënsch a säi Wierk duerstellt. Vum léiwe Verstuerwene selwer as als Facsimilé dran:

»D'Lidd vum Schoulmeeschter deen a Pensioun geet«, séng Gedichter »Hoppla« an de »Boxemännchen«. D'Fotoen huet de Jang Jeitz geliwert. – Déi Brochure kann ee fir 100 Frang beim Jos. Mantz, 22 Gutenberg-Strooss, 1649 Gaasperech bestellen (Postscheck vun de Chantres de Sainte-Thérèse 41598-82). – En Erënnerungsend, an deem an Text a Bild aus séngem Wierk virgedroe gouf, wor den 23. a 24. November, Deg op denen d'»Goyspill« all Jor mat engem Stéck vum René Weimerskirch opgetrat as.

Lëtzebuerg 40 Joër fräi. Ill. – Mat deem Titel gët de Ministère vun den Affaires Culturelles eng Brochure vun 92 Säiten eraus, déi d'Spuerkeess finanzéiert huet. An neutrale sachleche Wierder gët d'Krichzäit mat allem Drëm an Dru beschriwwen, mat Beiträg vum Emile Haag (d'Lëtzebuerger Regierung am zwete Weltkrich), Paul Dostert (vun der räichsdäitscher Verwaltung bis zur Libération), André Hohengarten (Aarbechtdéngscht, Zwangsrekrutierung), Emile Krier (Resistenz a Kollaboratioun), A. Hohengarten (Repressioun), Aloyse Rathes a Paul Dostert (Chronologie 1939-1945).

Et wir gutt, wann eis jong Leit a Kanner dat alles emol eng Kéier géife liesen; ob si et awer verstoe kënnen ewéi dat war a wat gemaacht musst gin, dat as eng aner Saach. – Et stëmmt nët grad alles esou ganz genee; mee datt de Gauleiter Simon sech zu Paderbom soll opgehaangen hun as nei, wor et dann nët am Gronn?

Nichts als Worte? E Plädoyer fir Klengsproochen (Rien que des mots? Un plaidoyer en faveur des petites langues) heescht e Buch, dat an der Edition Artemis, Zürich 1985 vum Iso Camartin erauskoum. – »Et soll ee se versueren an um Liewen halen, well mat hinne verschwannen nët nëmme Wieder, mee och eng Kultur, eng Welt an deer e ganz Vollek séng geeschteg a Gefills-wurzelen huet«. De Plädoyer gët um Beispill vum Rätoromanesche geféiert, dat am Engadin geschwat gët. – Sou an enger Besprechung an »Europe« vum Gérard Peterloff.

Vu Wëllef, Afen, Quetschen a Kanner heescht d'Buch mat dene 15 Geschichten, déi *Actioun Lëtzebuergesch* als Extraserie No 5 am Summer 1985 erausgouf. Et sin déi Geschichten, déi duurch de Concours fir Kannergeschichten 1984 gefrot wore gin an e Präis kritt hun, nieft denen déi de Jury geroden hat ze kafen. De Pe'l Schlechter huet fir all Geschicht eng gutt Zeechnung derbei ge-

maacht. Mat engem haarden Deckel an engem Drock, dee fir Kanner vun 9 bis 12 Jor passt, as dat e Buch, hat jidderee sech fir séng Kanner uschafe soll. De Präis as deermoossen niddreg vis-à-vis vun aneren esou Bicher, datt dat guer nët zielt. Well wou kritt een nach e Buch fir de Präis vun 300 Frang, dat deem entsprécht? Bestellt iech et, Dir an Är Kanner wäerde ganz sécher Freed dermat hun.

Wat dran as:

Pe'l Schlechter: Déi Saach mat den Äppel

Jhemp Schuster: Dem Jupp säin Af

Jhemp Hoscheit: Eng Wallis

Roger Manderscheid: Em Karolin séng Expeditionen

Jean Milmeister: Den Tyro

Will Reuland: Den Tierteg

Guy Wagner: Den Dsanno

Jhemp Schuster: De leschte Wollef

Roger Seimetz: Dem Wollef séng Geschicht

Edouard Genson: En Erliednes um Kazemuer

Jean Milmeister: De schwaarze Mustang

Georgette Meis: De Ballon

Will Reuland: D'Quetschen

Pe'l Schlechter: De Poli am Schaf

Pe'l Schlechter: Gutt Virsätz

– Am Index as e Feler geschitt: »Dem Wollef séng Geschicht« huet de Roger Seimetz geschriwwen an nët de Roger Steinmetz.

Rapport vun der Generalversammlung vun der Actioun Lëtzebuergesch vum 16. Mäerz 1985

E Samschdeg, de 16. Mäerz 1985, war déi 15. Generalversammlung vun der Actioun Lëtzebuergesch. Trotz dem schlechte Wieder waren dach nach ronn 70 Leit an de Café du Commerce op d'Plëssdarem komm, fir gewuer ze gin, wat Neits am Veräin géif.

Ënnert hien waren d'Madame *Erna Hennicot-Schoepges* (CSV) an den Här *Jos. Weyrich* (Zwangsrekrutiert). D'LSAP war durch eise Comitésmember *Cornel Meder* vertratt.

An enger kurzer Usprooch huet de Präsident vum Veräin, den Här *Heng Rinnen*, d'Leit begreisst an hien Merci gesot, datt si sech esou vill Zäit geholl hun, fir op dës Versammlung ze kommen.

Éi de Präsident op déi verschidde Problemer ze schwätze kouw, déi sech eiser Sprooch nach ëmmer stellen, huet hien awer drop gehal, fir kurz opzezielen, wat alles an dene leschte Jore gelescht an erreecht gouf, a wéi et haut mam Lëtzebuergesch dobause steet.

- do as fir d'ëischt d'Sprooch-Gesetz vum Fréijor 1984 an den Arrêté iwwer déi offiziell Schreifweis aus dem Jor 1976

- besonnesch z'ënnersträichen as, datt bei de Chamberwale vum Juni 1984, d'Instruktiounen am Walbüro, nieft franséisch an däitsch, och op lëtzebuergesch waren

- d'Lëtzebuergesch-Coure fir Ausländer sin nach ëmmer ganz gutt besicht, a Schreifcoure fir Lëtzebuergesch gin ëmmer méi gefrot

- déi allermeescht Annoncen a Reklammen an Zeitungen an op Plakater sin ewell op Lëtzebuergesch

- an eisen Zeitunge fënt een och ëmmer méi Artikelen a Reportagen op Lëtzebuergesch

- wann éirewou Theater gespilt gët, dann as et praktesch nëmme méi op Lëtzebuergesch

- denkt ee weider un déi sëllege Bicher a Broschüren, déi an eiser Sprooch gedréckt gin

- ëmmer méi Veräiner gi sech e lëtzebuergesch Numm, a maachen hir Statuten an all hir aner Schreiwereien op Lëtzebuergesch

- Geschäfte kréien e lëtzebuergesch Numm

- um Geriicht fänken d'Affekoten un, op Lëtzebuergesch ze plädieren.

Dat alles beweist, esou de Präsident: "et geet och op Lëtzebuergesch".

Wat elo d'Problemer ugeet, sou huet den Här *Rinnen* bedauert, datt nach ganz vill Lëtzeburger net genuch Respekt virun hirer Mammesprooch hun, an d'Lëtzebuergesch net eescht huelen. Dat kritt ee ganz dacks vun Ausländer ze héieren.

En zwete wonne Punkt as d'Lëtzebuergesch an der Schoul. Déi Zäit, déi fir d'Lëtzebuergesch virgesin as, gët wuel dacks fir e ganz aneren Zweck geholl.

Elo wou mir eng offiziell Schreifweis hun, wär et endlech un der Zäit, fir un eng Norm ze denken. Besonnesch an de Lëtzebuergesch-Coure fir Ausländer fällt et op, datt eis auslännesch Frënd domat grouss Problemer hun. Bei verschidde Wieder wëssen si net wéi et richteg gesot gët a wat e as.

De Präsident huet gemengt, et wär schéin a gutt ze wëssen, zu wat fir enger Sprooch d'Lëtzebuergesch an der Wëssenschaft gehéiert; grad esou néideg wär et ze wëssen, wat mir an der Lëtzeburger Litteratur hun a leeschten. Sénger Meinung no kéimen dann déi Sproochsënnen net op, déi een haut dorënner ze héiere kritt.

Et as jo klor, datt eng Sprooch sech virun entwéckelt, datt Alschléieges vergeet, wann et och nach esou schéin an esou léif as, an datt eng Sprooch sech sénger Zäit upasse muss. Et as ganz normal, datt d'Héichsproochen e groussen Afloss op d'Lëtzebuergesch hun; mä dofir brauche mir awer keng friem Wieder z'iwwerhuelen, oder eise Wieder en anere Sënn ënnerzeschuppen. Domat maache mir déi ganz Saach jhust lächerlech.

Den Här *Rinnen* huet och bedauert, datt et d'lescht Jor zer Grënnung vun engem neie Veräin kouw, well en etlech Leit gemengt hun, d'Actioun Lëtzebuergesch wär net äerdeg a net "rabiät" genuch. An der Haaptsaach geet et do ëm d'Walrecht an ëm friem Aarbechter, deer mir

esou vill hei am Land hun. Hei huet de Präsident un eis Resolutioun aus dem Jor 1982 erënnert, wou ganz klor gesot gët, wéi de Veräin zum Thema "Ausländer an Ausländerstëmmrecht" steet.

Zum Schluss vu senger Ried sot de Präsident nach dem ganze Comité an jidderengem, dee fir de Veräin a fir d'Sprooch am allgemenge geschafft huet, e grouse Merci.

A sengem Aktivitéitsprogramm huet de Sekretär, den Här *Marcel Lamy*, kurz opgezielt, wat alles zënter der leschter Generalversammlung vum 24. Mäerz 1984 geschitt as:

- de Comité hat 12 Sätzungen
- de Veräin huet am Ablack 2300 Mëmbere
- am Mäerz 1984 koum d'Plaquette eraus, mat de Käpp vum *Dicks, Rodange a Lentz* drop (an eiser Nr. 16 hate mir dës Bronze-Plaquette méi genee virgestallt); bis elo goufe ronn 400 dëser Placke verkaaft
- zer gläicher Zäit koum och d'Spéngel eraus mam Sigle vun der A.L. drop
- dat lescht Jor goufen 3 Zirkulären un eis Mëmbere geschéckt:
- d'Invitatioun fir d'Generalversammlung am Mäerz 1984
- eng Informatioun fir eis Mëmbere, datt d'A.L. en Informatiounsstand op der Hierschtfoire huet, an datt erëm 4 NeiJooschkarten eraus kommen
- eng 7-Punkten Déclaratioun vum Comité iwwer deen neie Veräin, d'F.E.L.E.S.
- Mëtt 1984 koum eis Nr. 16 vum eiser Zäitschrëft "*Eis Sprooch*" eraus, a gouf un eis Mëmbere geschéckt
- fir NeiJooschdag koumen och erëm 4 NeiJooschkarten eraus: et ware Biller drop vum:
 - Schluss vun Dummeldéng
 - dem Duerf an dem Schluss vu Fëschbech
 - de Siweburen
 - der Pabeiermillen (*Lamort*) vu Sennéng
- et goufe ronn 20000 Stéck verkaaft
- vum 6. 10. bis de 14. 10. 1984 hat d'A.L. en Informatiounsstand op der Hierschtfoire um Kiirchbiërg. D'Madame an den Här *Sinda* hun d'Permanence um Stand gemaacht, an dofir as de ganze Comité hinen e grouse Merci schëlleg; wéi all Jor hu sech dës Kéier och erëm vill Leit bei eisem

Stand opgehal; bant dene 9 Deg vun der Foire hu sech 195 nei Mëmbere an d'A.L. gemellt. Dovu waren eleng 43 jonk Leit (Stodenten)

- den 29. November huet d'A.L. dem Éiere-Staatsminister Pierre *Werner* an dem Kultur-Minister Robert *Krieps* eng versëlwert Plaquette vum *Dicks-Rodange-Lentz* iwwerreecht, fir hine Merci ze soen, fir alles, wat si fir eis Sprooch gemaacht hun:

- den Här P. *Werner* krut séng Plaquette weinst dem Sprooch-Gesetz vum Januar 1984

- den Här R. *Krieps* krut séng Plaquette weinst dem Arrêté iwwer déi offiziell Schreifweis aus dem Jor 1976

- de 17. 12. 1984 huet d'A.L. e Bréif un de Post-Minister geschriwwen, weinst dem Wuert *Lëtzebuerg* op eise Käppercher; den 22. 1. 1985 koum eng Äntwert vum Här Minister *Santer* mat den Explikatiounen vun der Postdirektioun:

an dësem Bréif heescht et, datt et nët méiglech as fir nieft *Luxembourg* och *Lëtzebuerg* op eis Käppercher ze setzen:

- well nët Plaz genuch as op engem Käppche fir zwou Schrëften
- da missten och all déi aner Explicatiounen um Timber op Lëtzebuergesch sin
- wann nëmme Lëtzebuergesch um Käppche steet, da ka keen Ausländer dat liesen; dat as awer nët gutt, well ronn 30% vun de Lëtzeburger Timberen an d'Ausland gin
- wa Lëtzebuergesch um Timber steet, da missten och all Stempelen op Lëtzebuergesch sin; wéi de Post-Code agefouert gouf, krut d'Post awer réischt ganz nei Stempelen. Dat géif also vill ze deier kaschten, fir erëm alles ëmzeänneren
- d'Post-Direktioun as och der Menung, datt si an dëser Saach nët eléng virgoë kënn; déi aner Servicer vum Staat missten och do matmaachen
- d'Regierung misst fir d'éischt emol eng offiziell Schreifweis vun den Uertschaftsnimm festleën asw.
- den 13. Mäerz 1985 gouf e Subsid beim Kultur-Ministère ugefrot.

Wat as nach geplangt fir dëst Jor:

- fir Mee/Juni 1985: d'Buch mat de Kuurz-Geschichte fir Kanner vun eisem Concours
- fir Enn dës Joërs:
- d'Nr. 18 vun eiser Zäitschrëft "*Eis Sprooch*"

- eng Extra-Nr. mat engem Mäerchespill "Dem Pränz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland", mat Musek vum L. Beicht, iwwersat vum Robert Siuda.

De Sekretär huet d'Leit nach eng Kéier drun ernnert, datt de Büro am Bredewee all méindes an all mëttwochs vun 12.30 Auer bis 13.30 Auer besat as.

De Vize-Präsident vun der Actioun Lëtzebuergesch, den Här Lex Roth, huet d'Versammlung dann informéiert, datt d'A.L. den 23. Mee 1985 den "Europäische Präis fir Regionalkulturen" iwwerreicht kritt.

Aus den Zuelen, déi de Caissier, den Här René Faber, opgezielt huet, gesäit een, datt de Veräin och weider finanziell op ganz gesonde Féiss steet.

D'Plaquette vum *Dicks-Rodange-Lentz* hun eis ganz vill Suë kascht, a well e gudden Deel dovun nach net verkaaft as, bleift fir d'Jor 1984 e klenge Lach an der Caisse. Well déi Jore virdrun awer gutt gespuert gouf, an e gudden Fong an der Caisse war, kann de Veräin esou eng grouss Ausgabe alt verquessen. Duurch de Verkauf vu Plaquetten, Neijooschkaarten an de verschiddene Bicher, koumen awer rëm nei Suën an d'Caisse.

Eis gréisst Ausgabe bleiwen eis Publikatiounen; fir d'Jor 1985 sin dat d'Nr. 17, d'Extra-Nr. 5 (d'Buch mat de Kuurz-Geschichte fir d'Kanner) an eventuell d'Extra-Nr. 6 (Mäerchespill).

Am Numm vun de Caisse-Kontrollere seet den Här *Schaack* sech averstan mam Här *Faber* sénger Aarbecht, a biet d'Versammlung de Caisse-Rapport unzehuelen.

D'Häre *Folscheid*, *Schaack* a *Kell* iwwerhuelen d'Charge vu Caisse-Kontrolleren och fir d'Jor 1985.

Neiwiell vum Comité:

Am Walbüro waren d'Hären: Jos. *Weyrich*, Marcel *Ditsch* a Fernand *Wiltgen*.

Et ware 5 Plazen op fir an de Comité:

- op der Austrëttsléscht waren dës Jor: d'Häre René *Faber*, Marcel *Lamy*, Cornel *Meder*, Lex *Roth*

- am Juni 1984 hat d'Joffer L. *Wolter* hir Démissioun am Comité vun der A.L. gin

- nieft dës 4 Comitéseier haten nach 2 Leit hir Kandidatur gestallt: d'Häre Frank *Faber* an Emil *Steffen*

- gewielt goufen: d'Hären René *Faber* 54 Stëmmen, Marcel *Lamy* 62 Stëmmen, Cornel *Meder* 55 Stëmmen, Lex *Roth* 57 Stëmmen, Emil *Steffen* 45 Stëmmen

- 65 Mëmbere haten e Stëmmziedel ofgin, dobäi war e wäissen.

F.E.L.E.S. - A.L.

F.E.L.E.S.: d.h. "Föderatioun: Eist Land - Eis Sprooch.

An engem méi laange Rapport huet de Sekretär, den Här Marcel *Lamy*, d'Versammlung iwwer de Problem F.E.L.E.S.-A.L. an d'Bild gesat. (Aus deem selwechte Grond gouf deen och net gekiirt, jidderee soll genee Bescheed wëssen.)

Am Ufank vun dësem Rapport huet de Sekretär gläich ënnerstrach, datt dës d'Generalversammlung vun der Actioun Lëtzebuergesch as, a keng Informationsversammlung vun der F.E.L.E.S. Dofir sollten d'Problemer, d'Iddien an d'Interesse vun dësem Veräin och nëmme grad esou wäit ugeschnidde gin, wéi et onbedéngt néideg as. Et géng drëm, fir d'Haltung vun der A.L., dësem neie Veräin géintiwier, klor ze definéieren. Méi net.

1) Fir wat en neie Veräin?

Kucke mer kuurz zrëck:

Déi zwéin Haaptleit, déi och d'Grënnungsmëmbere vun der F.E.L.E.S. sin, d'Hären Emil *Schmit* a Charel *Malané*, sin der Meinung, datt e gudden Deel vun den Ursaachen, déi egentlech zur Grënnung vun hirem neie Veräin gefouert hun, schons méi wäit zrëck leien:

- 1981/Ufank 82 gouf et ewell éischt Reiwereien am Comité, besonnesch tëscht dem Här E. *Schmit* an dem Här L. *Roth*, deen du Präsident vun der A.L. war. Dës Reiwereien koumen op, nodeem den Här *Roth* ugekënnegt hat, datt hien als Präsident zrëcktriede géif, sollt hien op eng Lëscht fir d'Gemengewale kommen, oder wann hie soss e politesch Mandat unhuele géif.

- Am Februar koum dann nach dee "berühmten" Artikel iwwer d'Ausländer derbäi, deen den Här *Schmit* fir de "Journal" geschriwwen hat. (Hëtzeg Diskussiounen op der Generalversammlung 1982.)

- Am Abrëll 1982 huet den Här *Schmit* géint den Här *Roth* kandidéiert, fir d'Plaz vum Präsident vun der A.L. Hie gouf awer net gewielt.

– Am Laf vun de Méint huet sech e Grupp Leit aus dem Comité fond, dat waren d'Hären *Schmit, Malané, Philippe, Kintziger* an d'Joffer *Wolter*, déi absolut nët méi eens goufe mam Rescht vum Comité. Op der Generalversammlung 1983 hun dës 5 Leit hir Kloen, Fuederungen a Wësch op zwou DIN A4 Säiten opgeschriwwen, a virun der Versammlung ausgedeelt. D'Häre *Schmit a Philippe* haten sech du schon esou wäit vum Comité distanzéiert, datt si mol nët méi beim Comité um Dësch sëtze wollten.

Déi ganz Situatioun hat sech sou zougespëtzt, datt d'Donnerwieder op dëser Generalversammlung lassgoe musst. Den Här *Schmit* huet nach bant der Wiel fir de Comité séng Kandidatur zréckgezun. (D'Häre *Schmit a Philippe* waren dat Jor op der Austrëttsléscht vum Comité.) Den Här *Philippe* as nët méi rëmgewielt gin.

14 Deg drop huet den Här *Kintziger* séng Démissioun gin. D'Joffer *Wolter* huet awer réischt am Juni 1984 démissionnéiert. Den Här *Malané* as nach haut am Comité vum der A.L.

– No dëser Generalversammlung hun d'Häre *Schmit a Malané* keng Geleënheet ausgelooos, fir dem Président an dem ganze Comité Fälschung a Manipulatioun vun der Wiel fir de Comité virzwerfen. An all Zeitungsartikel gozf betount, datt näischt méi an der A.L. geschafft géif, datt d'A.L. e Partei-Club géif, datt de Veräin lues a lues de Kriibsgank géif goen, asw.

– Am März 1984 huet den Här *Schmit* awer erëm fir de Comité vum der A.L. kandidéiert, wou hien de Comité an de Veräin dach bei all Geleënheet "schwaarz an schlecht" gemaacht hat, a betount hat, hie kënnt nët méi mat verschidde Leit zesummen an engem Comité schaffen. Dës Kéier as den Här *Schmit* awer nët gewielt gin.

– Eng 1. Fro, déi een sech also stelle kann: "Géif et haut eng F.E.L.E.S., wann den Här *Schmit* d'lescht Jor rëm an de Comité vum der Actioun Lëtzebuergesch gewielt wir gin?"

2) Grënnung vun der F.E.L.E.S.:

– Wéi Ufank dës Joors 1984 an der Châmber diskutéiert gouf, wat fir eng Artikelen aus der Verfassung an d'Verfassungsrevisioun sollte kommen, war och een Ament den Artikel iwwer d'*Ausländerstëmmrecht* am Gespréich.

– D'Häre *Schmit a Malané* hun direkt reagéiert, an eng Actioun op d'Bee gesat, fir Ënnerschrëften

dobausse bei de Leit ze sammelen, géint eng Ännerung vun dësem Artikel (Artikel an der Press: Protest a Fuederong vu méi wéi 400 Lëtzebuerger / "Eis Sprooch" Nr. 16, Sait 45). Den Här *Malané* huet deemools och de Comité vum der A.L. gefrot, fir als Veräin dëse Protest z'ënnerschreiwen. De Comité war awer dergéint, an zwar:

– well en der Menung as, datt dëst eng reng "*politesch*" Saach as, a guer näischt mat der Sprooch méi ze dun huet (an eise Statute steet, datt d'A.L. *politesch* a reliéis neutral as)

– well d'Generalversammlung ewell 1982 eng Resolutioun iwwer d'Ausländerstëmmrecht ugeholl hat; doran hat d'A.L. eng ganz klor Positioun zu dësem Thema geholl.

De Comité huet dun decidéiert, dës Resolutioun nach eng Kéier ënnert d'Leit ze bréngen, fir eis Mëmbere z'informéieren, wéi de Comité an dëser wichteger Fro steet (dëst as am Abrëll 1984 geschitt).

– No vill Diskussiounen as awer nët um Artikel iwwer d'Ausländerstëmmrecht geréckelt gin. War dat elo duurch d'Actioun vun den Häre *Schmit a Malané*? Et as hiirt gutt Recht ze mengen, datt dëst ganz eleng hire Verdéngscht wir.

– Am Juni 1984 huet den Här *Malané* de Comité informéiert, datt hien an den Här *Schmit* wëlles hun en neie Veräin ze grënnen mam Numm "*Actioun Lëtzebuergesch Identitéit*". Hirer Menung no wär et nët gutt, fir de Problem vum Ausländerstëmmrecht elo rëm aus den Aen ze verléieren.

– An de provisoiresche Statute stoung, datt deen neie Veräin sech och fir d'Lëtzebuergesch wëllt asetzen, well dat och zou eiser Identitéit géng gehéieren.

Mir hun den Här *Malané* opmierksam gemaacht, datt dat no engen Konkurrenz-Veräin zur A.L. géif ausgesin. Mir hun him och ze verstoe gin, wann dat wiirklech de Fall soll sin, misst hien sech tëscht den zwéi Comiteën entscheiden. Den Här *Malané* huet awer nët dorop gelaut.

– Bis dohin huet eise Comité awer nach näischt ënnerholl, well mir emol ofwarde wollte bis deen neie Veräin definitiv gegrënnt wär, a wéi déi ganz Saach sech da virun entwéckele géif.

Den Här *Sinda* huet jhust gefrot, ob et nët méiglech wär, fir dat Wuert *Actioun* ze änneren: 1. well

et jo schonn d'Actioun Lëtzebuergesch gët, an 2. kéimen dann och keng Verwiesselunge vir.

Den Här *Malané* war domat d'accord, a wollt eise Wonsch mat hirem Comité diskutéieren.

– Den 9. August 1984 huet den Här *Malané* an engem Bréif un eise Prääsident dergéint protestéiert, datt eise Veräin ëmmer als "A.L. – Eis Sprooch" genannt gët:

- hien huet betount, datt den Numm vum Veräin A.L. as an d'Zäitschrëft "Eis Sprooch" heescht. Hien huet gefrot, fir datt dat an Zoukonft méi däitlech ënnerstrach gët.

Deemools huet nach kee vun eis verstan, fir wat den Här *Malané* esou energesch attackéiert huet, an dofir war all Mënsch och ganz verwonnert, wéi Mëtt Augsut 1984 Bréiwer ausgeschéckt goufen, an dene Reklam gemaacht gouf fir en neie Veräin "*Federatioun: Eist Land – Eis Sprooch*" (dofir wor also d'Viraarbecht vum Här *Malané*). Vun esou engem Veräin war bis elo iwwerhaapt nach nët Rieds.

– An der Sectioun "*Eis Identitéit*" wëllt deen neie Veräin sech asetzen:

- géint d'Auslännerstëmmrecht

- fir datt nët zevill auslännesch Aarbechter an d'Land kommen, wa Spuenien a Portugal an d'EG kommen; si mengen dës Leit géifen de Lëtzebuurger d'Aarbechtsplazen ewechhuelen; doduurch géif d'Kriminalitéit hei am Land méi grouss; dës Leit géife "schwarz" schaffen asw.

– An der Sektoun "Eis Sprooch" wëllen si iwwerall do anrieden, wou si mengen, datt eis Sprooch nach nët déi Plaz huet, déi se verdénkt, wéi z.B.: an der Kiirch, an der Schoul, an den Administratiounen asw.

"*Also genee dat selwecht, wat d'A.L. och mécht.*"

– D'Grënnungsversammlung vun der F.E.L.E.S. war de 6. Oktober 1984 am Sall vum Café du Commerce an der Stad.

3) Wéi war d'Reaktioun dobaussen?

– D'Iddi vum dësem neie Veräin goufe gläich an den Zeitungen opgegraff, besonnesch am "Tageblatt", an der "Zeitung vum Lëtzebuurger Vollek", am "Lëtzebuurger Land" an zum Deel och am "Lëtzebuurger Journal". Et gouf an den eenzelen Artikelen wiirklech nët mat Kritik gespuert. Dobäi krut d'A.L. natiirlech och hiren Deel mat.

Am Ufank woussten d'Leit iwwerhaapt nët wat lass war, an d'A.L. gouf ganz einfach mat der F.E.L.E.S. identifizéiert. Eenzel Journaliste woussten, datt d'Häre *Schmit* a *Malané* Grënnungsmëmbere vun der A.L. sin, an den Här *Malané* hat och nach bei all Geleënheet ënnerstrach, datt hien nach ëmmer Comitésmëmbere vun der A.L. wir.

– Wann den Här *Malané* séng Demissioun gin hätt, esou wéi mir him et geroden haten, hätt d'A.L. guer näischt an der ganzer Affair ze du gehat, a mir wiren och nët matgeschleeft gin.

– Wéi déi ganz Saach dun awer ze bont gouf, huet de Comité misse reagéieren:

- den Här *Malané* gouf opgefuedert séng Konsequenzen ze zéien, a séng Démissioun am Comité vun der A.L. ze gin. Den Här *Malané* wollt awer nët agesin, datt et nët geet, fir ze gläich an den 2 Comitéen ze sin. Hien huet sech ganz a séngem Recht gefillt, a wollt d'Generalversammlung ofstëmme loossen, wéi et viru goe soll.

- an enger 7 Punkten-Déclaratioun, déi un all Zeitungen, un de Radio an un all eis Mëmbere geschéckt gouf, hu mir ganz klor an däitlech gesot, datt de Comité vun der A.L. *guer näischt mat deem neie Veräin ze dun huet*. An dëser Déclaratioun hu mir nach eng Kéier en Appell un den Här *Malané* gemaacht, sech konsequent ze bleiwen, a séng Démissioun am Comité vun der A.L. ze gin. Soss géife mir selwer derfir suergen, datt hien, an eventuell och déi aner Comitéleit vun der F.E.L.E.S., déi nach an der A.L. sin, vun der Generalversammlung aus dem Veräin ausgeschloss géifen. Dëst war Ufank Oktober, jhust virun der Hierschtfoire.

De Comité hat säint ganz klor an däitlech gesot, an et gouf décidéiert, datt mir soss keng Déclaratioun zum Thema F.E.L.E.S. méi géifen erausgin. Bis elo hu mir eis och un dës Décisioun gehal. Wat soss nach alles an den Zeitunge stoung kouw nët vum A.L.-Comité.

4) Fir wat gouf dës Federatioun gegrënnt?

– Wann een d'Artikelen an d'Déclaratiounen vun der F.E.L.E.S. liest, kënnt ee mengen et wär der A.L. hir Schold, datt dësen neie Veräin musst gegrënnt gin.

Kuckt een dann awer zrëck, wat d'A.L. alles an dene leschte 14 Jor opweises huet, da gesäit een,

datt mir d'Sectioun "*Eis Sprooch*" vun der F.E.L.E.S. absolut nët néideg hun.

D'Lëtzebuergesch steet esou gutt do wéi nach ni virdrun: sief dat an de Schoulen, an den Zeitungen, an der Kiirch, am Kino, am Theater, an den Annoncen a Reklammen, an den Owescouren asw. asw.

D'A.L. huet bis elo hire Mann gestallt. Datt nach vill Aarbecht bleift, dat as ganz klor. Eng F.E.L.E.S. kann dat och nët vun haut op mar änneren, a scho guer nët, wann se mam Kapp duurch d'Mauer wëllt goen. Dat huet der Sprooch nach ni genotzt.

– Wien den Här *Schmit* awer kennt, a weess wéi hien all déi Jore fir eis Sprooch geschafft huet, dee ka ganz gutt verstoen, dass hien nët einfach d'Klëpple bei d'Tromm wollt werfen. Et war dofir och kee vun eis verwonnert, wéi mir gewuer goufen, dass den Här *Schmit*, esoubal wéi en nët méi bei eis war, sech ëmfrot huet, fir en neie Veräin fir d'Lëtzebuergesch op d'Been ze setzen.

Wéi et schéngt huet dat awer nët esou richteg geklappt, an dofir as et nëmmen normal, dass déi ganz Affär mat der Ënnerschrëften-Actioun géint d'Ausländerstëmmrecht, aus deer eraus e Veräin sollt gegrënnt gin, och e gudde "Mëttel zum Zweck" war, fir déi Iddi vun engem neie Veräin fir "Eis Sprooch" ënnerdaach ze bréngen.

Mat der Grënnung vun dëser Federatioun, mat den zwou Sektioenen: *Eis Identitéit an Eis Sprooch* krut den Här *Schmit* elo d'Méiglechkeet fir all déi Wënsch an all déi Fuederungen, mat denen hien all déi Joren am Comité vun der A.L. nët duurchkoom, erëm op d'Tapéit ze bréngen. Séng Fuederunge sin nët ëmmer duurchgaang, well se dem Comité ze vill "politesch" oder ze "schaarf" waren a well de Comité der Menong war, dass et dem Lëtzebuergesche guer näischt hëllef, fir mam Kapp duurch d'Mauer wëllen ze rennen.

5) Wou läit elo de Problem fir d'A.L.?

D'F.E.L.E.S. huet zwar eenzel Sectiounen, mä alles steet dach ënnert engem an dem selwechten Deckel, an domat gët dobaussen och alles an een Dëppe gehéit.

Mir sin awer dergéint, dass d'Sprooch mat an d'Politik eragezun gët, well an der Sektiooun "*Eis Identitéit*" gi politesch Problemer ugepaakt. Dat bréngt et eiser Iwwerzeugung no awer nët, mä et schued nëmmen der ganzer Saach.

Am Artikel 3 vun de Statute vun der A.L. heescht et: "Den Zweck vun der Verenegong as fir alles anzetrieden, wat lëtzebuergesch as *apaart fir d'Sprooch*".

D'Leit vun der F.E.L.E.S. behaapten, de Comité vun der A.L. géif sech awer nët un dësen Artikel vun de Statuten halen. All déi Punkten, fir déi hire Veräin, a besonnesch hir Sektiooun "*Eis Identitéit*", sech misst asetzen, géfen ënner de Begrëff "alles wat lëtzebuergesch as" falen. A jhust well d'A.L. an dëse wichtege Froen nët amstann wär hire Mann ze stellen, hätt d'F.E.L.E.S. misse gegrënnt gin. (Heibäi muss awer gesot gin, dass d'Leit vun der F.E.L.E.S. de Begrëff "alles wat lëtzebuergesch as" fir d'éischt esou wäit zéien, bëien an dréien, bis déi ganz Saach an hire Krom passt.)

Op der Generalversammlung vum Abrëll 1982 huet d'A.L. klor Stellung geholl zum Thema "Ausländer zu Lëtzebuerg" an "Ausländerstëmmrecht". Bei dëser Positioun bleiwe mir och haut.

Jidderee vun eis as wuel un dëser wichteger Fro interesséiert, awer mir sin der Menung, dass dëst un éischter Plaz Problemer sin, déi an déi "grouss" Politik passen, an dass eis Sprooch do nët direkt matspillt.

Wat d'Ausländerproblem hei am Land ugeet, gesi mir d'Roll vun der A.L. éischter doranner, fir denen ze hëllefen, déi wiirklech u Land, Leit a Sprooch interesséiert sin, an hinen d'Méiglechkeet ze gin Lëtzebuergesch ze léieren, fir sech besser kënnen z'intégréieren.

D'A.L. organiséiert schon zënter Jore Coure fir eis auslännesch Leit, a fir dësen Zweck gouf souguer e speziell Buch ausgeschafft. Dës Couren hun nach ëmmer vill Zoulaaf, a mir kënnen ze fridde si mat eiser Aarbecht.

Esou Saache gehéieren zou eiser Aarbecht; aus der grousser Politik hu mir eis bis elo raus gehal.

Lëtzebuerg as e fräit an en demokratescht Land. Et as jidderengem fräigestallt an dësen oder dee Veräin ze goen, oder en neie Veräin ze grënnen. De Comité vun der A.L. kann dofir den Hären *Schmit* a *Malanë* och nët bëis sin oder hine Virwërf maachen, well si d'F.E.L.E.S. gegrënnt hun. Och wann dësen neie Veräin eng Konkurrenz zur A.L. as.

Mir sin awer nët dermat averstan, datt d'Sprooch mat an d'Politik eragezun gët, esou wéi et an dësem Veräin praktizéiert gët. *Dofir wëlle mir och nët, datt e Comitésmember vun der A.L. an dësem neie Veräin aktiv matschafft.* Et as méi wéi klor, datt déi zwéi Veräiner op zwee ganz verschiddene Gleiser fueren, an dofir si mir och der Meinung, datt et nët dran as, fir zegläich an denen zwéi Comitéen ze sin.

Wann et engem nët méi an der A.L. gefällt, egal aus wat fir enger Ursaach, an wann en nët méi mat eiser "Veräins-Politik" averstan as, dann as et säi gutt Recht fir an en anere Club ze goen, oder e ganz neie Veräin op d'Been ze bréngen. Mä da soll e sech konsequent bleiwen a séng Démissioun am Comité vun der A.L. gin.

Wann et dem Här *Malané*, fir méi däitlech ze gin, nët méi bei eis gefällt, da soll e roueg goen. Da soll en eis awer w.e.g. mat Rou loossen, an d'A.L. nët mat an eng Saach eranzéien, wou de gudden Numm vum Veräin an eis ganz Aarbecht fir d'Sprooch op d'Spill gesat gin.

Genee dat huet den Här *Malané* gemaacht, an ech mengen et as d'Schëllegkeet vun all Comitésmember, fir sech dogéint ze wíren.

Wann den Här *Malané* nët wëllt agesin, datt et nët sou viru goe kann, an nët fräiwëlleg séng Démissioun am Comité vun der A.L. gët, da muss d'Generalversammlung décidéieren, wat geschéie soll."

Den Här *Lamy* huet d'Leit vun der F.E.L.E.S. dann nach gefrot, fir wat si iwverhaupt nach an der A.L. wëlle bleiwen. Hien huet gefrot, wat si eigentlech wëllen: "si si géint eis, grénnen en neie Veräin a wëllen awer nach an der A.L. bleiwen"

– bleiwen si nach Mëmbere an der A.L. jhust fir eis Zeitung nach weider ze kréien?, déi kënnen se och esou bestellen

– huet d'Mëmberskaart vun der A.L. jhust nach eng Alibi-Fonktioun?

– oder sin se sech wiirklech nët konsequent a wëssen nët, wou se dru sin?; da fänkt et awer scho bal u lächerlech ze gin.

Den Här *Lamy* huet dem Här *Malané* dann och ganz klor ze verstoe gin, datt et nët nëmmen ee Mann aus dem Comité as, deen hie gären aus de Féiss hätt, ("ee spillt den Diktator; déi aner aus

dem Comité si nëmmen d'Klapper", wéi den Här *Malané* sech esou schéin an engem Bréif ausgedréckt hat). Hien huet gemengt, jiddereen aus dem Comité wir grouss an al genuch fir ze wëssen, wat en ze maachen huet, datt dee ganze Comité keen aneren Auswee méi géif gesin, an datt hie sénger Wee misst goen.

A kurze Wieder huet den Här *Delaporte* nach eng Kéier déi ganz Situatioun zesummegefaasst, an de Leit schrëftlech d'Fro ausgedeelt, iwver déi d'Generalversammlung ofzestëmme hätt. Dobäi huet den Här *Delaporte* ënnerstrach, datt dëst jhust eng Proposition vum Comité as. Op d'Fuederungen aus der 7 Ponkten-Déclaratioun vum Hierscht 1984 géif verzicht:

1. wëllt de Comité esou mann ewéi méiglech Sträit am Veräin, an zweetens, wat géif dat dem Veräin scho bréngen, wann all d'F.E.L.E.S.-Leit aus der A.L. ausgeschloss géifen? Dat eenzeg, wat de Comité wëllt, sou den Här *Delaporte*, wär rëm Rou an de Veräin ze kréien, fir sech erëm voll a ganz op séng Aarbecht kënnen ze konzentrieren.

D'Fro war déi bei: "E Mëmbere vun der F.E.L.E.S. (Federatioun: *Eist Land – Eis Sprooch*) kann nët Mëmbere am Comité vun der *Actioun Lëtzebuergeresch* sin."

A sénger Äntwert huet den Här Charel *Malané* probéiert fir der Generalversammlung séng Iddien a séng Iwwerzeugung klor ze maachen, a sech, wéi hie sot, géint all Beschëllegungen ze wíren.

Dobäi huet hie bis an d'Jor 1969 zrëckgekuckt. Deemools hätt hien ewell éischt Kontakter geknëppt, mat enger Handvoll Leit, déi grad wéi hien, nët averstan waren, datt nach ëmmer esou vill Däitsch an eise Kiirche geschwat gouf. No an no hu sech déi Leit da fond, déi am Jor 1971 d'A.L. gegrënnt hun.

Den Här *Malané* huet gemengt, et wär och alles gutt gelaf, an der Veräin hätt eng gutt Aarbecht gelescht, bis d'politesch Parteien sech op eng Kéier fir de Präsidant interesséiert hun. Vun deem Dag u wär näischt méi gelaf, an et wär keng gliddeg Eise méi ugepaakt gin, fir nëmmen néierens unzestoussen. Et wär vun do un nëmme méi un d'Carrière vum Präsidant geduecht gin. Dëst hätt sech och op d'Kommissioun "Lëtzebuergesch an der Kiirch" ausgewiirkt. Bis dohin

hätt dës Kommissioun scho vill erreecht gehat; mä vun engem Dag op den anere wär et aus gewiescht. Den Här *Malané* beschëllegt den Här *Roth* och do d'Fangere mat am Spill gehat ze hun.

Den Här *Malané* as dann op säin neie Veräin ze sprieche komm. Hien huet all déi Punkten opgezielt, fir déi d'A.L. sech sénger Meinung no misst asetzen, mä wat si leider awer nët mécht, wéi z.B.: Ausländerstëmmrecht, auslännesch Aarbechter asw. A jhust well de Comité sech nët un d'Statute vun der A.L. géif halen, hätten d'F.E.L.E.S. misse gegrënnt gin.

Dono huet den Här *Malané* dann och nach e puer Wuert iwwer d'Lëtzebuerger Press verluer. Wuertwiirtlech sot hien: "Dir Dammen an Dir Hären! Ech wëll Iech Är Zäit elo nët wechhuelen, fir op dëser Plaz op all Gemengheten a Lige vun eiser 'Revolverpress' anzegoen, déi géint d'F.E.L.E.S. verbreet goufen. Dir huet bestëmmt och de Kapp gerëseelt, well jo jiddereen d'Urheber vun de Lige kennt. Jidderee weess, wat si am Schëld hun."

Et wär besonnesch de fréiere Präsidant vun der A.L. gewiescht, dee vun dëser Lige profitéiert hätten, sou den Här *Malané* weider, fir déi ganz Hetz géint hien z'inzenéieren.

Un d'Adress vun de Journalisten am Sall (well d'F.E.L.E.S. bis elo esou "gutt" an eisen Zeitungen ugepaakt gouf), sot den Här *Malané*, datt hien der Meinung as, d'Fräiheet vun der Press wär eng ganz fein Saach. Wien awer unhuele géif, mir hätten déi Fräiheet hei am Land, dee wir um Holzwee. "D'Fräiheet vun der Press gët et nëmme fir deen, deen och déi néideg Mënz huet fir sech eng Press ze leeschten. Dat selwecht gëlt fir dat Gesetz, wat virgeseit, datt deen eenzele sech géint d'Ligen an de Beschass an den Zeitungen wire kann. Dëst Gesetz gëlt awer nëmme fir déi, déi genuch Süen hu fir laang Prozesser kënnen auszehalen; fir déi kleng Leit zielen dës Gesetzer nët", huet den Här *Malané* gesot. D'Journaliste wéissten dat jo am allerbeschten, well si däerfte jo selwer nëmmen dat schreiwen, wat hirem Patron gefällt oder wat déi bestellen. Bei der Grënnung vun der F.E.L.E.S. hāt ee ganz genee gesin, wéi bei eis d'Fräiheet an d'Onofhängegkeet vun der Lëtzebuerger Press ausgesäit.

Wéi den Här *Malané* opgezielt hat, wat hien am Laf vun de Joren alles fir d'A.L. geschafft huet (dobäi huet hien haaptsächlech vum Verkaf vun de Neijooschkarte geschwat), huet hien nach séier Reklamm gemaacht fir säin neie Veräin. Hien huet d'Leit opgefuedert och Mëmbere an der F.E.L.E.S. ze gin, well et wär jo nët gutt, wann nëmmen ee Veräin sech hei am Land ëm eis Sprooch géif këmmere.

Dono huet hie séng Démissioun am Comité vun der A.L. gin.

No kuerzen Interventiounen vun den Hären *Roth* (A.L.), *Welter a Steichen* (F.E.L.E.S.) zu dësem Problem, koom et dann zur Ofstëmmung iwwer d'Propositoun vum Comité: 63 Mëmbere waren d'accord mat der Propositoun; 2 Mëmbere waren dergéint; 5 Leit hun sech enthalen.

Domat war dës Propositoun ugeholl, *a vun elo u ka kee Mëmbere vun der F.E.L.E.S. méi Mëmbere am Comité vun der A.L. sin.* (Dëst as keng Statutenännerung, mä am Gesetz vum 21. Abrëll 1928 iwwer "d'Gesellschaften ouni Gewënnzweck" / EIS SPROOCH Nr. 16, Säit 30, steet: Artikel 4.2.: "D'Generalversammlung muss séng Zoustëmmung gin, fir d'Wiel an d'Ofsetze vun de Leit aus dem Verwaltungsrat".)

Cotisatioun 1986:

D'Generalversammlung as mat der Propositoun vum Comité averstan, fir d'Cotisatioun fir d'Jor 1986 bei 200 Frang ze loossen.

Presentatioun vum Buch mat Kurz-Geschichten fir Kanner vum Concours:

A kuerze Wieder gët de Redakter, den Här Heng *Rinnen*, e puer Explicatiounen zou dësem interessante Buch. Hie seet dem Här *Pe'l Schlechter* Merci, fir déi schéin Zeechnungen, déi hie fir dëst Buch gemaacht huet, ouni awer d'Auteuren ze vergiessen.

Lëtzebuergesch an der Kiirch:

A séngem Rapport huet den Här *Georges Helm* der Versammlung nach eng Kéier gesot, wéi a fir wat et zur Grënnung vun der "Kommissioun Lëtzebuergesch an der Kiirch" koom, wat fir Leit an dëser Kommissioun waren a wéi si iwwert d'Jore geschafft huet.

— no der Grënnung vun der F.E.L.E.S. war awer keen offizielle Vertrieeder vun der A.L. méi an dëser Kommissioun (op d'manst 1/3 vun de Leit

ware F.E.L.E.S.-Mëmbere). Dofir huet de Comité vun der A.L. an der Sëtzung vum 4. Januar 1985 décidéiert, dës Kommissioun opzeléisen, *esou wäit et d'A.L. betrëfft*. (Am Artikel 13 vun de Statuten steet: de Comité kann eenzel Matarbechter erunzéien a Kommissiounen nennen, fir bestëmmt Aarbechten ze maachen. Dës Leit oder Kommissiounen schaffen ënnert der Responsabilitéit vum Comité a no engem Règlement. *De Comité nennt an entléisst se*).

– Den 21. Januar 1985 waren d'Häre Rinnen, Faber, Helm a Lamy am Bistum beim Här Bëschof a beim Här Generalvikar Math. Schiltz, fir sech iwwer d'Kommissioun "Lëtzebuergesch an der Kiirch" z'informéieren.

– Mir hun hinnen et iwwerlooss, ob si weider mat dëser Kommissioun, déi elo ganz onofhängeg vun der A.L. as, wëlle schaffen oder nët.

– Déi zwéin Hären hate vollt Vertrauen fir eis Argumenter.

– Si hun och nach eng Kéier hire gudde Wëllen ënnerstrach, fir nach méi Lëtzebuergesch an eis Kiirchen ze bréngen. Mir goufen da weider gewuer, datt am Ablack nach verschidde Gebieder an aner kleng Texter an der Aarbecht sin, fir op Lëtzebuergesch iwwersat ze gin.

– Den Här Bëschof huet och gefrot, fir se nët ze vill ze dirängelen, well esou Iwwersetzungen jo hir Zäit brauchen; ze gläich hun si awer och betount, datt si mëtten an den Aarbechte stiechen, fir de Poopstbesuch am Mee, an datt si am Ablack wiirklech schlecht Zäit hun, fir sech ëm dës ganz Saach ze këmmere.

– Op d'Fro, wéi et mam Lëtzebuergesche beim Poopstbesuch steet, hu si verséichert, datt de Poopst e puer Wuert Lëtzebuergesch géif soen, an datt geplangt as fir verschidde Gebieder an aner Texter op Lëtzebuergesch ze liesen.

– De 4. Mäerz 1985 huet de Comité décidéiert, fir de Präident vun der Kommissioun "Lëtzebuerg-

gesch an der Kiirch", den Här Prof. René Wirtz, z'informéieren, datt de Comité vun der A.L. näischt méi mat der Kommissioun, *esou wéi se am Ablack zesummegeat as*, wëllt ze dun hun. Et as der Kommissioun also fräigestallt, fir och weider mam Bistum zesummenzeschaffen, mä vum elo un als onofhängeg Kommissioun, déi näischt méi mat der A.L. ze dun huet.

– Am Hierscht 1985, wann sech erëm alles berouegt huet, wëllt de Comité erëm neie Kontakt mam Bistum op huelen.

A sénger Interventioun huet de Präident R. Wirtz vun der Kommissioun "Lëtzebuergesch an der Kiirch" bedauert, datt d'A.L. sech aus der Kommissioun zrëckgezun huet. Dono as hien nach kuurz op déi gutt Aarbecht agaang, déi bis elo vun dëser Kommissioun geleescht gouf.

Lëtzebuergesch-Coure fir d'Schüler vun der Europa-Schoul:

Den Här Frank Faber liest e Bréif vir, deen un den Direkter vun der Europa-Schoul un Kiirchbiereg, den Här Michael Hart adresséiert as. An dësem Bréif freet hien, fir datt fakultativ Coure fir Schüler, déi Lëtzebuergesch wëlle léieren, an der Europa-Schoul hei zu Lëtzebuerg agefouert gin.

D'Versammlung as da mat der Proposition vum Präident averstan, an de Comité gët chargéiert, dem Här Faber säin Text z'iwwerschaffen, an dann an deem Sënn un den Direkter vun der Europa-Schoul ze schreiwen.

An der fräier Aussprooch hun nach eng Partie Leit ganz aktuell Problemer ugeschnidden, wéi z.B. d'Lëtzebuergesch an de Geschäfte, an der Wiirtschaft, beim Dokter, an de Spidäler asw. Déi allermeescht hu sech dann d'Fro gestallt, ob mir eis et nach ëmmer musse gefale loossen, fir gesot ze kréien: "Parlez français s.v.p. . ."

Ëm 6 Auer gouf d'Versammlung opgehewen.

De Sekretär: M. Lamy

INVITATIOUN

D'Generalversammlung vun der **Actioun Lëtzebuergesch** as e Samschdeg, de 15. Mäerz 1986, ëm 3 Auer, am Sall vum Café du Commerce op der Plëssdarem zu Lëtzebuerg.

- Programm:**
- 1) Kuurz Usprooch vum President
 - 2) Rapport vum Sekretär
 - 3) a) Rapport vum Caissier
b) Rapport vun de Caisse-Kontrolleren
c) Neiwiell vun de Caisse-Kontrolleren
 - 4) Bestëmmen vum engem Walbüro
 - 5) Neiwiell vum Comité:
– 3 Membre sin op der Austrëttsléscht:
d'Madame Maisy Tockert
d'Hären Francis Delaporte a Robert Philippart
– 1 Plaz am Comité as nach fräi (op der Generalversammlung d'lescht Jor hat den Här Charel Malané séng Démissioun gin)
Fir dës 4 (véier) Plazen sin d'Kandidature bis spéitstens Dënschdes, den 11. Mäerz 1986, schrëftlech un d'Actioun Lëtzebuergesch ze schécken.

Eis Adress: Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg

Fir kënne matzewielen, soll d'Mëmberskaart 1985 resp. 1986 gewise gin. Bei der Ofstëmmung as nëmmen 1 (eng) schrëftlech Prokuratioun pro Mëmber zougelooss. Dës Prokuratioun gët awer nëmmen ugeholl, wann och d'Mëmberskaart 1985 resp. 1986 vun deem Mëmber, deen sech vertriecht léisst, derbäi as.

- 6) D'Cotisatioun 1987 gët festgesat
- 7) «15 Jor Actioun Lëtzebuergesch»
- 8) Präisverdeling vum Concours fir kuurz Geschichten op Lëtzebuergesch
- 9) Fräi Aussprooch

De Comité wir frou, fir esouvill Mëmbere a Frënn wéi méiglech do ze gesin.

Actioun Lëtzebuergesch, Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg. Tél. 47 06 12 (Äntwertapparat!)
Bredewee 21, (rue Large), L-1917 Lëtzebuerg
Postcheck 6644-48 – Kont Spuerkeess, Lëtzebuerg 1000/7250/4 – Kont Interbank 4-100/9748

Präsident: Heng Rinnen, 32, Bëschstrooss (rue de la Forêt), L-1534 Lëtzebuerg

Vize-Präsident: Lex Roth, 133, Wollefskaul, L-8055 Bartréng

General-Sekretär: Marcel Lamy, 18, Kellerei-Strooss, L-6718 Gréiwemaacher

Sekretär adj.: Emile Steffen, 47, Riedgener-Strooss, L-2432 Lëtzebuerg

Caissier: René Faber, 14, Barriär-Strooss, L-1215 Lëtzebuerg

Mëmbren: Francis Delaporte, Georges Helm, Cornel Meder, Robert L. Philippart, Robert Siuda, Maisy Tockert

Redaktioun: H. Rinnen, Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg

Redaktiouns-Kommissioun: H. Rinnen, R. Siuda, G. Helm, M. Lamy

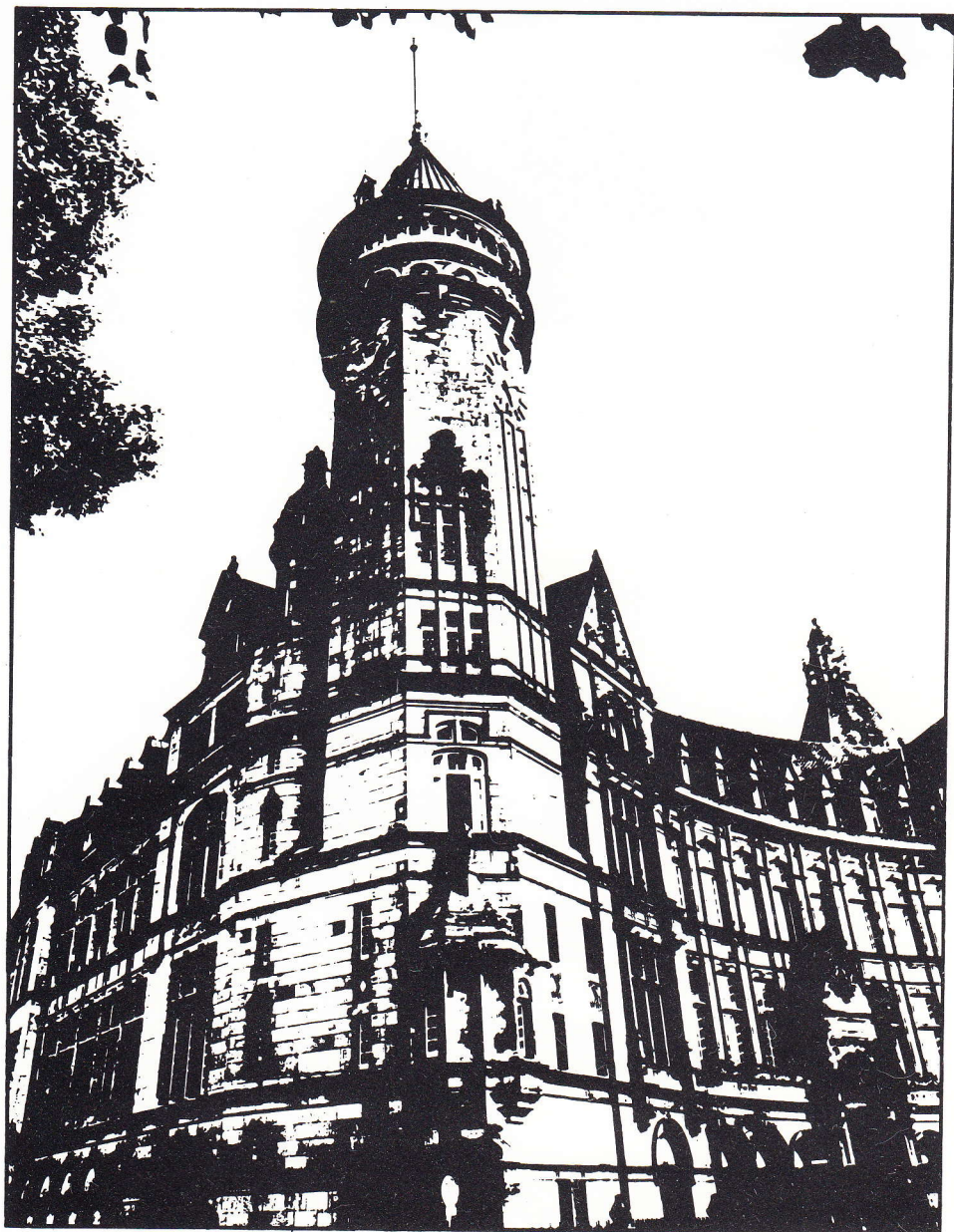
Verlag: AL, 21, Bredewee, L-1917 Lëtzebuerg

Drock: Kremer-Muller & Cie, L-3895 Féiz, Tél. 55 79 79

Cotisatioun: op d'manst 200 Frang; Kollektivmëmbren; 400 Frang; Stodenten 100 Frang

Well d'Post déi Lëtzeburger Stroossenimm net all kennt, as et gutt, wann dee franséschen derbäi geschriwwen gët; och net vergiessen de Postcode virun d'Duerf oder d'Stad ze setzen.

Wat an den Artiklen steet, muss net onbedéngt d'Menong vum Comité, der Redaktioun an der AL sin.

ëmmer wann et em d'Geld geet
SPUERKEESS

nët ze kléng fir
grouss drécksaachen
nët ze grouss fir
kleng aarbechten

imprimerie **kremer-muller**&cie

foetz · zone industrielle · rue des artisans · téléphone 55 79 79